

BIBLIOTECA PENTRU TOȚI COPII

BASME

Mihai Eminescu

LECTURĂ RECOMANDATĂ ÎN PROGRAMA ȘCOLARĂ

BIBLIOTECA
PENTRU
TOȚI COPIII

Mihai Eminescu

BASME

Basme
Mihai Eminescu

Editura Litera

O.P. 53; C.P. 212, sector 4, București, România
tel.: 021 319 6390; 031 425 1619; 0752 548 372
e-mail: comenzi@litera.ro

Ne puteți vizita pe

Copyright © 2013 Litera
pentru prezenta ediție
Toate drepturile rezervate

Editor: Vidrașcu și fiii
Redactor-coordonator: Irina Ilie
Corector: Georgiana Enache
Copertă: Andrei Gamarț
Tehnoredactare și prepress: Ofelia Coșman

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
EMINESCU, MIHAI

Basme / Mihai Eminescu. -- București: Litera, 2013
ISBN 97 8-606-686-090-1

821.135.1-1

TABEL CRONOLOGIC

- 1850** Pe 15 ianuarie, în Botoșani, se naște Mihail, fiul Ralucăi (n. Iurașcu) și al lui Gheorghe Eminovici, căminar din Ipotești.
- 1858** În octombrie, Mihail este înscris în clasa a treia la National Hauptschule din Cernăuți; primele două clase fuseseră trecute probabil în particular. Școala primară o termină anul următor, în 1859.
- 1860** Înscris în clasa întâi la liceul german din Cernăuți, Ober Gymnasium, Mihail îl va avea aici profesor de română pe Aron Pumnul, autorul crestomației de texte românești în patru volume *Lepturarii românesce*. Mihail are dificultăți școlare la matematică și latină.
- 1862** Rămâne repetent în clasa a II-a.
- 1863** În aprilie, renunță la Ober Gymnasium. Situația sa școlară va rămâne neclară.
- 1864, noiembrie-1865, martie** Lucrează ca „scrietor al Cancelariei“ la Consiliul permanent al județului Botoșani.
- 1866** Debutează cu poezia *La mormântul lui Aron Pumnul*, inclusă în volumașul *Lăcrămioarele învățăceilor gimnasiști din Cernăuți la mormântul prea iubitului lor profesor Arune Pumnul răpăusat într-a 12/24 ianuarie 1866*. Un al doilea debut are loc în februarie, în revista *Familia* a lui Iosif Vulcan, scoasă la Pesta, cu poezia *De-aș avea*. În cursul acestui an vor mai apărea în *Familia* poeziile *O călărare în zori*, *Din străinătate*, *La Bucovina*, *Speranța*, *Misterele nopții*, precum și *Asta vreu, dragul meu!*, publicată în *Umoristul*, revistă scoasă tot de Vulcan.
- 1867** În prima parte a anului este la Cernăuți, din octombrie se găsește în trupa de teatru a lui Iorgu Caragiale, fiind un fel de secretar. Apar în *Familia* poeziile *Ce-ți dorest eu fie, dulce Românie* și *La Heliade*.

- 1868** În martie-septembrie face parte din trupa lui Mihail Pascaly, ca „sufleur II și copist”; ajunge din nou în Transilvania, împreună cu teatrul. Publică în *Familia* poeziile *La o artistă* și *Amorul unei marmure*. În septembrie ajunge în București, unde se angajează sufleur la Teatrul Național.
- 1869** Apar în *Familia* *Junii corupți* și *Amicului F.I.*, iar într-o foaie volantă, *La moartea principelui Știrbey*. În octombrie se înscrie la Facultatea de Filosofie din Viena; neavând bacalaureatul, este doar „auditor extraordinar”.
- 1870** Apare în *Convorbiri literare*, revista din Iași a grupului *Junimea*, poezia *Venere și Madonă* (aprilie); mai apoi apar tot acolo *Epigonii* și basmul *Făt-Frumos din lacrimă*.
- 1871** La 1 aprilie se înființează la Viena Societatea Academică Social-Literară „România jună”, asociațiestudentească în cadrul căreia Eminescu este ales bibliotecar (Slavici fiind președinte). Publică în *Convorbiri literare* poeziile *Înger de pază* și *Noaptea*. În octombrie se înscrie la Facultatea de Drept din Viena.
- 1872** În primăvară o cunoaște la Viena pe Veronica Micle. În septembrie citește la *Junimea* nuvela fantastică *Sărmanul Dionis* și poemele *Egiptul*, *Înger și demon* și *Floare albastră*; toate acestea sunt publicate ulterior în *Convorbiri literare*. Primind o bursă de la Ministerul Cultelor și Instrucției Publice, condus de Titu Maiorescu, se înscrie în decembrie la Facultatea de Filosofie din Berlin.
- 1874** Începe să traducă din Kant – *Critica rațiunii pure*. Renunță să-și dea doctoratul, cum îi cerea cu insistență Maiorescu. Întors în țară, este numit, printr-un ordin al Consiliului de Miniștri, director la Biblioteca Centrală din Iași.
- 1875** Este schimbat din postul de la Biblioteca Centrală, fiind numit revizor școlar.
- 1876** Este demis din funcția de revizor de guvernul liberal nou instalat. Este acuzat de furtul unor cărți și al unor piese din mobilierul Bibliotecii de către D. Petrino, cel care i-a urmat la conducerea instituției. Va fi absolvit în instanță. Intră în redacția ziarului *Curierul de Iași* – „foaia vitelor de pripas”, cum o desconsideră; aici, printre articole de toate felurile, va strecura în foileton nuvela *Cezara*.

În *Convorbiri literare* apar poeziile *Melancolie*, *Crăiasa din povești*, *Lacul*, *Dorința*, *Călin*.

1877 În octombrie părăsește forțat, în urma unui conflict, *Curierul de Iași*. Curând i se găsește un post de redactor la ziarul bucureștean *Țîmpul*, organ politic conservator unde e redactor Slavici (la care poetul va locui o vreme, după ce va schimba mai multe gazde). Se mută la București, desfășurând în anii ce urmează o bogată și intensă activitate publicistică.

1879 Apar în *Convorbiri literare* poeziile *De câte ori, iubito*, *Rugăciunea unui dac*, *Atât de fragedă*, *Afară-i toamnă*, *Sunt ani la mijloc*, *Când însuși glasul*, *Freemăt de codru*, *Revedere*, *Foaia veștedă*, *Despărțire*.

1880 Este numit redactor-șef la *Țîmpul*.

Apare poezia *O, mamă* în *Convorbiri literare*.

1881 Apar, în *Convorbiri literare*, *Scrisoarea I*, *Scrisoarea II*, *Scrisoarea III*, *Scrisoarea IV*.

1882 În urma unor mișcări în politica Partidului Conservator (apropierea unor membri importanți de Partidul Liberal), în ianuarie la *Țîmpul* este numit redactor-șef Grigore G. Păucescu. Eminescu este marginalizat în cadrul redacției.

În aprilie citește la Junimea poemul *Luceafărul*.

1883 În aprilie apare *Luceafărul*, în *Almanahul Societății Academice Social-Literare* „*România jună*” din Viena.

Pe 28 iunie/ 10 iulie (stil nou), la București, se produce criza în urma căreia Eminescu e declarat nebun și internat, cu ajutorul financiar al lui Maiorescu, la Sanatoriul „*Caritas*” al doctorului Alexandru Șuțu.

Pe 1 noiembrie, însoțit de vechiul prieten Alexandru Chibici Revneanu, este trimis la Viena, la Institutul de la Ober-Döbling al doctorului Oberstein.

La sfârșitul anului apare la Editura Soccec, în îngrijirea și cu prefața lui Maiorescu, volumul *Poesii* – primul și singurul publicat în timpul vieții lui Eminescu. Cea mai mare parte a poeziilor lui Eminescu rămân în manuscrisele lui, aflate în păstrarea lui Maiorescu; donate de acesta Academiei, în 1902, cele aproximativ 14 000 de file, cuprinzând note dintre cele mai eterogene, conspecte, dar și lungi poeme, proiecte de teatru ș.a. vor fi deslușite și publicate la câteva decenii după moartea poetului, schimbându-i și adâncindu-i imaginea lăsată de „antume”.

Sunt publicate poeziile *Doină* (în *Convorbiri literare*) și *S-a dus amorul, Când amintirile, de-acum, Ce e amorul?*, *Pe lângă plopii fără soț, Și dacă...* (în *Familia*). Toate poeziile sunt dinaintea crizei, la fel ca toate versurile ce vor mai apărea sub semnătura lui până la sfârșitul vieții. Diminuat intelectual, cu reveniri periodice, Eminescu nu va mai scrie decât câteva pagini de publicistică.

1884 În februarie, însoțit tot de amicul Chibici Revneanu, pleacă într-o călătorie prin Italia.

La sfârșitul anului este numit în funcția de bibliotecar la Biblioteca Centrală din Iași.

Apar poeziile *Diana* (în *Convorbiri literare*) și *Din noaptea* (în *Familia*).

1885 În *Convorbiri literare* apare *Sara pe deal*.

1886 Boala revine către sfârșitul anului. Este internat la ospiciul Mănăstirii Neamț.

În *Convorbiri literare* apare *La steaua*.

1887 Ieșind după câteva luni de la Mănăstirea Neamț, se mută la Botoșani, în grija surorii sale Harieta.

1888 În aprilie se reîntoarce la București, alături de Veronica Micle. Reîncepe să publice câteva articole (în *România liberală* și în proaspăt înființatul ziar *Fântâna Blanduziei*).

Iacob Negruzzi cere în Camera Deputaților acordarea unei pensii viagere poetului.

1889 În februarie e internat din nou – la ospiciul Mărcuța și apoi la Caritas. Se sînge din viață pe 15 iunie, la Ospiciul Caritas.

„În după-amiaza zilei de sâmbătă, 17 iunie, la orele 6, cortegiul, însoțit de un număr mare de studenți, gazetari și prieteni, în fruntea cărora se aflau primul-ministru Lascăr Catargiu, Titu Maiorescu, M. Kogălniceanu, Th. Rosetti, Aug. Laurian și alții, porni spre cimitirul Bellu, trecând pe Calea Victoriei, Calea Rahovei și Câmpia Filaretului. O ploaie mărunță pica din cerul peste tot acoperit de nouri. Pe drum, în dreptul Universității și la mormânt, se ținură cuvântări îndurerate și banale, după care, pe înserate, coșciugul fu coborât în groapă, între un tei și un brad.“ (G. Călinescu, *Viața...*, p. 219)

FĂT-FRUMOS DIN LACRIMĂ*

În vremea veche, pe când oamenii, cum sunt ei azi, nu erau decât în germenii viitorului, pe când Dumnezeu călca încă cu picioarele sale sfinte pietroasele pustii ale pământului –, în vremea veche trăia un împărat întunecat și gânditor ca miazănoaptea și avea o împărăteasă tânără și zâmbitoare ca miezul luminos al zilei.

Cincizeci de ani de când împăratul purta război c-un vecin al lui. Murise vecinul și lăsase de moștenire fiilor și nepoților ura și vrajba de sânge. Cincizeci de ani, și numai împăratul trăia singur, ca un leu îmbătrânit, slăbit de lupte și suferințe – împărat ce-n viața lui nu răsese niciodată, care nu zâmbea nici la cântecul nevinovat al copilului, nici la surâsul plin de amor al soției lui tinere, nici la poveștile bătrâne și glumețe ale ostașilor înălbiți în bătălie și nevoi. Se simțea slab, se simțea murind și n-avea cui să lase moștenirea urei lui. Trist se scula din patul împărătesc, de lângă împărăteasa tânără – pat aurit, însă pustiu și nebinecuvântat –, trist mergea la război cu inima neîmblânzită; și împărăteasa sa, rămasă singură, plângea cu lacrimi de văduvie singurătatea ei. Părul ei cel galben ca aurul cel mai frumos

* După basmul *Făt-Frumos crescut din lacrimă*, cules de prin părțile Bihorului.

cădea pe sânii ei albi și rotunzi, și din ochii ei albaștri și mari curgeau șiroaie de mărgăritare apoase pe o față mai albă ca argintul crinului. Lungi cearcăne vinete se trăgeau împrejurul ochilor și vine albastre se trăgeau pe fața ei albă ca o marmură vie.

Sculată din patul ei, ea se aruncă pe treptele de piatră ale unei bolte în zid, în care veghea, deasupra unei candelă fumegânde, icoana îmbrăcată în argint a Maicei durerilor. Înduplecată de rugăciunile împărătesei îngenuncheate, pleoapele icoanei reci se umeziră și o lacrimă curse din ochiul cel negru al mamei lui Dumnezeu. Împărăteasa se ridică în toată marea ei statură, atinse cu buza ei seacă lacrima cea rece și o supse în adâncul sufletului său. Din momentul acela ea purcese îngreunată.

Trecu o lună, trecură două, trecură nouă, și împărăteasa făcu fecior alb ca spuma laptelui, cu părul bălai ca razele lunei.

Împăratul surâse, soarele surâse și el în înfocata lui împărăție, chiar stătu pe loc, încât trei zile n-a fost noapte, ci numai senin și veselie; vinul curgea din butii sparte și chiotele despicau bolta cerului.

Și-i puse mama numele Făt-Frumos din lacrimă.

Și crescú și se făcu mare ca brazii codrilor. Creștea într-o lună cât alții într-un an.

Când era destul de mare, puse să-i facă un buzdugan de fier, îl aruncă în sus de despică bolta cerului, îl prinse pe degetul cel mic, și buzduganul se rupse-n două. Atunci puse să-i facă altul mai greu, îl aruncă în sus aproape de palatul de nori al lunei; căzând din nori, nu se rupse de degetul voinicului.

Atunci Făt-Frumos își luă ziua bună de la părinți, ca să se ducă să se bată el singur cu oștile împăratului ce-l dușmănea pe tată-său. Puse pe trupul său împărătesc haine de păstor,

cămeșă de borangic, țesută în lacrimile mamei sale, mândră pălărie cu flori, cu cordele și cu mărgelile rupte de la gâturile fetelor de-mpărați, își puse-n brâul verde un fluier de doine și altul de hore, și, când era soarele de două sulite pe cer, a plecat în lumea largă și-n toiul lui de voinic.

Pe drum horea și doinea, iar buzduganul și-l arunca să spintece nourii, de cădea departe tot cale de-o zi. Văile și munții se uimeau auzindu-i cântecele, apele-și ridicau valurile mai sus, ca să-l asculte, izvoarele își tulburau adâncul, ca să-și azvârle afară undele lor, pentru ca fiecare din unde să-l audă, fiecare din ele să poată cânta ca el când vor șopti văilor și florilor.

Râurile se ciorăiau mai în jos de brâiele melancolicelor stânce, învățau de la păstorul împărat doina iubirilor, iar vulturii, ce stau amuțiți pe creștetele seci și sure a stâncelor înalte, învățau de la el țipătul cel plâns al jelei.

Steteau toate uimite pe când trecea păstorașul împărat, doinind și horind; ochii cei negri ai fetelor se umpleau de lacrimi de dor; și-n piepturile păstorilor tineri, răzimați c-un cot de-o stâncă și c-o mână pe bâță, încolțea un dor mai adânc, mai întunecos, mai mare – dorul voiniciei.

Toate steteau în loc, numai Făt-Frumos mergea mereu, urmărind cu cântecul dorul inimii lui, și cu ochii buzduganul, ce sclipea prin nori și prin aer ca un vultur de oțel, ca o stea năzdrăvană.

Când era-nspre sara zilei a treia, buzduganul, căzând, se izbi de o poartă de aramă și făcu un vuiet puternic și lung. Poarta era sfărâmată și voinicul intră. Luna răsărise dintre munți și se oglindea într-un lac mare și limpede, ca seninul cerului. În fundul lui se vedea sclipind, de limpede ce era, un nisip de aur; iar în mijlocul lui, pe o insulă de smarand, încunjurat de un crâng de arbori verzi și stufoși, se ridica

un mândru palat de o marmură ca laptele, lucie și albă – atât de lucie, încât în ziduri răsfrângea ca-ntr-o oglindă de argint: dumbravă și luncă, lac și țărături. O luntre aurită veghea pe undele limpezi ale lacului lângă poartă; și-n aerul cel curat al serii tremurau din palat cântece mândre și senine. Făt-Frumos se sui-n luntre și, vâslind, ajunsese până la scările de marmură ale palatului. Pătruns acolo, el văzu în boltele scărilor candelabre cu sute de brațe, și-n fiecare braț ardea câte o stea de foc. Pătrunse în sală. Sala era înaltă, susținută de stâlpi și de arcuri, toate de aur, iar în mijlocul ei stătea o mândră masă, acoperită cu alb, talgerele toate săpate din câte-un singur mărgăritar mare; iar boierii ce ședea la masă în haine aurite, pe scaune de catifea roșie, erau frumoși ca zilele tinereții și voioși ca horele. Dar mai ales unul din ei, cu fruntea-ntr-un cerc de aur bătut cu diamante și cu hainele strălucite, era frumos ca luna unei nopți de vară. Dar mai mândru era Făt-Frumos.

– Bine-ai venit, Făt-Frumos! zise împăratul. Am auzit de tine, da' de văzut nu te-am văzut.

– Bine te-am găsit, împărate, deși mă tem că nu te-oi lăsa cu bine, pentru că am venit să ne luptăm greu, că destul ai viclenit asupra tatălui meu.

– Ba n-am viclenit asupra tatălui tău, ci totdeauna m-am luptat în luptă dreaptă. Dar cu tine nu m-oi bate. Ci mai bine-oi spune lăutarilor să zică și cuparilor să împle cupele cu vin și-om lega frăție de cruce pe cât om fi și-om trăi.

Și se sărutară feciorii de-mpărați în urările boierilor, și băură, și se sfătuiră.

Zise împăratul lui Făt-Frumos:

– De cine-n lume te temi tu mai mult?

– De nime-n lumea asta, în afară de Dumnezeu. Dar tu?

– Eu iar de nime, afară de Dumnezeu și de Mama-pădurilor. O babă bătrână și urâtă, care umblă prin împărăția mea de mână cu furtuna. Pe unde trece ea, fața pământului se usucă, satele se risipesc, târgurile cad năruite. Mers-am eu asupra ei cu bătlie, dar n-am isprăvit nimic. Ca să nu-mi prăpădească toată împărăția, am fost silit să stau la-nvoială cu ea și să-i dau ca bir tot al zecilea din copiii supușilor mei. Și azi vine ca să-și ieie birul.

Când sună miazănoaptea, fețele mesenilor se posomorâră; căci pe miazănoapte călare, cu aripi vântoase, cu fața zbârcită ca o stâncă buhavă și scobită de păraie, c-o pădure-n loc de păr, urla prin aerul cernit Mama-pădurilor cea nebună. Ochii ei – două nopți turburi, gura ei – un hău căscat, dinții ei – șiruri de pietre de mori.

Cum venea vuind, Făt-Frumos o apucă de mijloc și o trânti cu toată puterea într-o piuă mare de piatră; peste piuă prăvăli o bucată de stâncă, pe care-o legă din toate părțile cu șapte lanțuri de fier. Înăuntru baba șuiera și se smulgea ca vântul închis, dar nu-i folosea nimica.

Veni iar la ospăț; când prin bolțile ferestrelor, la lumina lunei, văzură două dealuri lungi de apă. Ce era? Mama-pădurilor, neputând să iasă, trecea peste ape cu piuă cu tot și-i brăzda fața în două dealuri. Și fugea mereu, o stâncă de piatră îndrăcită, rupându-și cale prin păduri, brăzdând pământul cu dâră lungă, până ce se făcu nevăzută în depărtarea nopții.

Făt-Frumos ospătă ce ospătă, dar apoi, luându-și buzduganul de-a umăr, merse mereu pe dâra trasă de piuă, până ce ajunse lâng-o casă frumoasă, albă, care steclea la lumina lunei în mijlocul unei grădini de flori. Florile erau în straturi verzi și luminau albastre, roșie-închise și albe, iar printre ele roiau fluturi ușori, ca sclipitoare stele de aur. Miros, lumineă

și un cântec nesfârșit, încet, dulce, ieșind din roirea fluturilor și a albinelor, îmbătau grădina și casa. Lângă prispă steteau două butii cu apă, iar pe prispă torcea o fată frumoasă. Haina ei albă și lungă părea un nor de raze și umbre, iar părul ei de aur era împletit în cozi lăsate pe spate, pe când o cunună de mărgăritărele era așezată pe fruntea ei netedă. Luminată de razele lunii, ea părea muiată într-un aer de aur. Degetele ei ca din ceară albă torceau dintr-o furcă de aur și dintr-un fuior de o lână ca argintul torcea un fir de o mătase albă, subțire, strălucită, ce semăna mai mult a o vie rază de lună, ce cutreiera aerul, decât a fir de tort.

La zgomotul ușor al pașilor lui Făt-Frumos, fata-și ridică ochii albaștri ca undele lacului.

— Bine-ai venit, Făt-Frumos, zise ea cu ochii limpezi și pe jumătate închiși, cât e de mult de când te-am visat... Pe când degetele mele torceau un fir, gândurile mele torceau un vis, un vis frumos, în care eu mă iubeam cu tine; Făt-Frumos, din fuior de argint torceam și eram să-ți Țes o haină urzită în descântece, bătută-n fericire; s-o porți... să te iubești cu mine. Din tortul meu Ți-aș face o haină, din zilele mele, o viață plină de desmierdări.

Astfel, cum privea umilită la el, fusul îi scăpă din mână și furca căzu alături cu ea. Ea se sculă și, ca rușinată de cele ce zisese, mânilor ei spânzurau în jos ca la un copil vinovat și ochii ei cei mari se plecară. El se apropie de ea, c-o mână îi cuprinse mijlocul, iar cu cealaltă îi desmierdă încet fruntea și părul și-i șopti:

— Ce frumoasă ești tu, ce dragă-mi ești! A cui ești tu, fata mea?

— A Mamei-pădurilor, răspunse ea suspinând; mă vei iubi tu acum, când știi a cui sunt?

Ea încunjură cu amândouă brațele ei goale grumazul lui și se uită lung la el, în ochii lui.

– Ce-mi pasă a cui ești, zise el, destul că te iubesc.

– Dacă mă iubești, să fugim atuncea, zise ea, lipindu-se mai tare de pieptul lui; dacă te-ar găsi mama, ea te-ar omorî, și dac-ai muri tu, eu aș nebuni ori aș muri și eu.

– N-aibi frică, zise el zâmbind și desfăcându-se din brațele ei. Unde-i mumă-ta?

– De când a venit, se zbuciumă în piua în care-ai încuiat-o tu și roade cu colții la lanțurile ce-o închid.

– Ce-mi pasă! zise el repezindu-se să vadă unde-i.

– Făt-Frumos, zise fata, și două lacrimi mari străluciră în ochii ei, nu te duce încă! Să te-nvăț eu ce să facem ca să învingi tu pe mama. Vezi tu buțile astea două? Una-i cu *apă*, alta cu *putere*. Să le mutăm una în locul alteia. Mama, când se luptă cu vrăjmașii ei, strigă când obosește: „Stai, să mai bem câte-oleacă de apă!“ Apoi ea bea putere, în vreme ce dușmanul ei numai apă. De aceea noi le mutăm din loc: ea nu va ști și va bea numai apă în vremea luptei cu tine.

Precum au zis, așa au și făcut.

El se repezi după casă.

– Ce faci, babă? strigă el.

Baba, de venin, se smulse o dată din piua-n sus și rupse lanțurile, lungindu-se slabă și mare până-n nori.

– A, bine că mi-ai venit, Făt-Frumos! zise ea, făcându-se iar scurtă, ia, acum hai la luptă, acum om vedea cine-i mai tare!

– Hai! zise Făt-Frumos.

Baba-l apucă de mijloc, se lungi răpezindu-se cu el până-n nori, apoi îl izbi de pământ și-l băgă în țărână pân-în glezne.

Făt-Frumos o izbi pe ea și o băgă-n pământ până în genunchi.

– Stai, să mai bem apă, zise Mama-pădurilor ostenită.

Stătură și se răsuflară. Baba bău apă, Făt-Frumos bău putere, ș-un fel de foc nestins îi cutreieră cu flori de răcoare toți mușchii și toate vinele lui cele slăbite.

C-o putere îndoită, cu brațe de fier, o smunci pe babă de mijloc și-o băgă-n pământ până-n gât. Apoi o izbi cu buz-duganul în cap și-i risipi creierii. Cerul încărunți de nourî, vântul începu a geme rece și a scutura casa cea mică în toate încheieturile căpriorilor ei. Șerpi roșii rupeau trăsbind poala neagră a norilor, apele păreau că latră, numai tunetul cânta adânc, ca un proroc al pierzării. Prin acel întuneric des și nepătruns, Făt-Frumos vedea albind o umbră de argint, cu păr de aur despletit, rătăcind, cu mâinile ridicate și palidă. El se apropie de ea și-o cuprinse cu brațele lui. Ea căzu ca moartă de groază pe pieptul lui, și mâinile ei reci s-ascunseră-n sânul lui. Ca să se trezească, el îi sărută ochii. Norii se rupeau bucăți pe cer, luna roșie ca focul se ivea prin spărturile lor risipite; iar pe sânul lui, Făt-Frumos vedea cum înfloreau două stele albastre, limpezi și uimite -- ochii miresei lui. El o luă pe brațe și începu să fugă cu ea prin furtună. Ea-și culcase capul în sânul lui și părea că adormise. Ajuns lângă grădina împăratului, el o puse-n luntre, ducând-o ca-ntr-un leagăn peste lac, smulse iarbă, fân cu miros și flori din grădină și-i clădi un pat, în care-o așeză ca-ntr-un cuib.

Soarele, ieșind din răsărit, privea la ei cu drag. Hainele ei umede de ploaie se lipise de membrele dulci și rotunde, fața ei de-o paloare umedă ca ceara cea albă, mâinile mici și unite pe piept, părul despletit și răsfiat pe fân, ochii mari, închiși și adânciți în frunte, astfel ea era frumoasă, dar părea moartă. Pe acea frunte netedă și albă, Făt-Frumos presură câteva flori albastre, apoi șezu alături cu ea și-ncepu a doini încet. Cerul limpede -- o mare, soarele -- o față de foc, ierburile înprospătate, mirosul cel umed al florilor învioșate o făceau să doarmă mult și lin, însoțită în calea visurilor ei de glasul cel plâns al fluierului. Când era soarele-n amiază, firea tăcea și Făt-Frumos asculta fericita ei răsuflare, caldă și umedă.

Încet, se plecă la obrazul ei și-o sărută. Atunci ea deschise ochii încă plini de visuri, și-ntinzându-se somnoroasă, zise încet și zâmbind:

– Tu aici ești?

– Ba nu sunt aici, nu vezi că nu sunt aici? zise el mai lăcrămând de fericire.

Cum ședea el lângă ea, ea-și întinse un braț și-i cuprinse mijlocul.

– Hai, scoală, zise el desmierdând-o, c ziua-n amiaza-mare.

Ea se sculă, își netezi părul de pe frunte și-l dete pe spate, el îi cuprinse mijlocul, ea-i înconjură grumazul și astfel trecură printre straturile de flori și intrară în palatul de marmură al împăratului.

El o duse la împăratul și i-o arătă, spuindu-i că-i mireasa lui. Împăratul zâmbi, apoi îl luă de mână pe Făt-Frumos, ca și când ar fi vrut să-i spuie ceva în taină, și-l trase la o fereastră mare, pe care vedea lacul cel întins. Ci el nu-i spuse nimica, ci numai se uită uimit pe luciul lacului și ochii i se umplură de lacrimi. O lebădă își înălțase aripele ca pe niște pânze de argint și cu capul cufundat în apă sfâșia fața senină a lacului.

– Plângi, împărate? zise Făt-Frumos. De ce?

– Făt-Frumos, zise împăratul, binele ce mi l-ai făcut mie nu ți-l pot plăti nici cu lumina ochilor, oricât de scumpă mi-ar fi, și cu toate astea vin să-ți cer și mai mult.

– Ce, împărate?

– Vezi tu lebăda ceea îndrăgită de unde? Tânăr fiind, aș trebui să fiu îndrăgit de viață, și, cu toate astea, de câte ori am vrut să-mi fac samă... Iubesc o fată frumoasă, cu ochii gânditori, dulce ca visele mării – fata Genarului, om mândru și sălbatic ce își petrece viața vânând prin păduri bătrâne.

O, cât e de aspru el, cât e de frumoasă fata lui! Orice încercare de a o răpi a fost deșartă. Încearcă-te tu!

Ar fi stat Făt-Frumos locului, dar scumpă-i era frăția de cruce, ca oricărui voinic, mai scumpă decât zilele, mai scumpă decât mireasa.

— Împărate pré luminate, din câte noroace-ai avut, unul a fost mai mare decât toate: acela că Făt-Frumos și-i frate de cruce. Hai, că mă duc eu să răpesc pe fata Genarului.

Și-și luă cai ageri, cai cu suflet de vânt, Făt-Frumos, și era să plece. Atunci mireasa lui — Ileana o chema — îi zise încet la ureche, sărutându-l cu dulce:

— Nu uita, Făt-Frumos, că pe cât vei fi tu departe, eu oi tot plânge.

El se uită cu milă la ea, o mângâie, dar apoi, desfăcându-se de îmbrăçoșările ei, se avântă pe șeaua calului și plecă în lume.

Trecea prin codri pustii, prin munți cu fruntea ninsă, și când răsărea dintre stânci bătrâne luna cam palidă, ca fața unei fete moarte, atunci vedea din când în când câte-o streanță uriașă atârnată de cer, ce încunjura cu poalele ei vârful vreunui munte — o noapte sfârticată, un trecut în ruină, un castel numai pietre și ziduri sparte.

Când se luminează de ziuă, Făt-Frumos vede că șirul munților dă într-o mare verde și întinsă, ce trăiește în mii de valuri senine, strălucite, care treieră aria mării încet și melodios, până unde ochiul se pierde în albastrul cerului și în verdele mării. În capătul șirului de munți, drept asupra mării, se oglindea în fundul ei o măreață stâncă de granit, din care răsărea ca un cuib alb o cetate frumoasă, care, de albă ce era, părea poleită cu argint. Din zidurile arcate răsăreau ferestre strălucite, iar dintr-o fereastră deschisă se zărea, printre oale de flori, un cap de fată, oacheș și visător, ca o noapte de vară. Era fata Genarului.

– Bine-ai venit, Făt-Frumos, zise ea, sărind de la fereastră și deschizând porțile mărețului castel, unde ea locuia singură ca un geniu într-un pustiu, astă-noapte mi se părea că vorbesc c-o stea, și steaua mi-a spus că vii din partea împăratului ce mă iubește.

În sala cea mare a castelului, în cenușa vetrei, veghea un motan cu șapte capete, care când urla dintr-un cap s-auzea cale de-o zi, iar când urla din câte șapte, s-auzea cale de șapte zile.

Genarul, pierdut în sălbatecele sale vânători, se depărtase cale de-o zi.

Făt-Frumos luă fata în brațe și, punând-o pe cal, zburau amândoi prin pustiiul lungului mării ca două abie văzute închegări ale văzduhului.

Dar Genarul, om nalt și puternic, avea un cal năzdrăvan cu două inimi. Motanul din castel mieună dintr-un cap, iar calul Genarului necheză cu vocea lui de bronz.

– Ce e? îl întrebă Genarul pe calul năzdrăvan. Ți s-a urât cu binele?

– Nu mi s-a urât mie cu binele, ci de tine-i rău. Făt-Frumos ți-a furat fata.

– Trebuie să ne grăbim mult ca să-i ajungem?

– Să ne grăbim și nu pré, pentru că-i putem ajunge.

Genarul încalică și zbură ca spaima cea bătrână în urma fugiților. În curând îi și ajunse. Să se bată cu el Făt-Frumos nu putea, pentru că Genarul era creștin și puterea lui nu era în duhurile întunericului, ci în Dumnezeu.

– Făt-Frumos, zise Genarul, mult ești frumos și mi-e milă de tine. De astă dată nu-ți fac nimica, dar de altă dată... ține minte!

Și, luându-și fata alături cu el, pieri în vânt, ca și când nu mai fusese.

Dar Făt-Frumos era voinic și știa drumul înapoi. El se reîntoarce și găsi pe fată iar singură, însă mai palidă și mai plânsă ea părea și mai frumoasă. Genarul era dus iar la vânatoare cale de două zile. Făt-Frumos luă alți cai din chiar grajdul Genarului.

Astă dată plecară noaptea. Ei fugeau cum fug razele lunei peste adâncile valuri ale mării, fugeau prin noaptea pustie și rece ca două visuri dragi; ci prin fuga lor auzeau miautele lungi și îndoite ale motanului din vatra castelului. Apoi li se păru că nu mai pot merge, asemenea celor ce vor să fugă în vis și cu toate aceste nu pot. Apoi un nor de colb îi cuprinse, căci Genarul venea în fuga calului, de rupea pământul.

Fața lui era înfricoșată, privirea cruntă. Fără de-a zice o vorbă, el apucă pe Făt-Frumos și-l azvârli în nourii cei negri și plini de furtună ai cerului. Apoi dispăru cu fată cu tot.

Făt-Frumos, ars de fulgere, nu căzu din el decât o mână de cenușă în nisipul cel fierbinte și sec al pustiului. Dar din cenușa lui se făcu un izvor limpede ce curgea pe un nisip de diamant, pe lângă el arbori nalți, verzi, stufoși răspândeau o umbră răcorită și mirositoare. Dacă cineva ar fi priceput glasul izvorului, ar fi înțeles că jelea într-o lungă doină pe Ileana, împărăteasa cea bălaie a lui Făt-Frumos. Dar cine să înțeleagă glasul izvorului într-un pustiu, unde până-atunci nu călcase picior de om?

Dar pe vremea aceea Domnul îmbla încă pe pământ. Într-o zi se vedeau doi oameni călătorind prin pustiu. Hainele și fața unuia strălucea ca alba lumină a soarelui; celălalt, mai umilit, nu părea decât umbra celui luminat. Erau Domnul și sf. Petrea. Picioarele lor înfierbântate de nisipul pustiului călcară atuncea în răcoarele și limpedele pârău ce curgea din izvor. Prin cursul apei cu gleznele lor sfâșiau valurile până la umbritul lor izvor. Acolo Domnul bău din

apă și-și spală fața sa cea sfântă și luminată și mânele sale făcătoare de minuni. Apoi șezură amândoi în umbră – Domnul cugetând la tatăl său din cer, și sf. Petrea ascultând pe cugete doina izvorului plângător. Când se sculară spre a merge mai departe, zise sf. Petrea: „Doamne, fă ca acest izvor să fie ce-a fost mai înainte“. „Amin!“ zise Domnul, ridicând mâna sa cea sfântă, după care apoi se depărtară înspre mare, fără a mai privi înapoi.

Ca prin farmec peri izvorul și copacii și Făt-Frumos, trezit ca dintr-un somn lung, se uită împrejur. Atunci văzu chipul cel luminat al Domnului, ce mergea pe valurile mării, care se plecau înaintea lui, întocmai ca pe uscat; și pe sf. Petrea, care, mergând în urma lui și învins de firea lui cea omenească, se uita înapoia sa și-i făcea lui Făt-Frumos din cap. Făt-Frumos îi urmări cu ochii până ce chipul sf. Petrea se risipi în depărtare, și nu se vedea decât chipul strălucit al Domnului aruncând o dungă de lumină pe luciul apei, astfel încât dacă soarele n-ar fi fost în amiază, ar fi crezut că soarele apune! El înțelesese minunea învierii sale și îngenunchie înspre apusul aceluia soare dumnezeiesc.

Dar apoi își aduse aminte că făgăduise a răpi pe fata Genarului, și ceea ce făgăduiește voinicul anevoie o lasă nefăcută.

Deci se porni și înspre sară ajunse la castelul Genarului, ce strălucea în întunericul serei ca o uriașă umbră. El intră în casă... fata Genarului plângea. Dar când îl văzu, fața ei se-nsenină cum se-nsenină o undă de o rază. El îi povesti cum înviesc; atunci ea-i zise: „De răpit, nu mă poți răpi până ce nu-i ave un cal asemenea cu acela ce-l are tatăl meu, pentru c-acela are două inimi; dar eu am să-l întreb în astă sară de unde-și are calul, ca să poți și tu să capeți unul ca acela. Până atunci însă, pentru ca să nu te afle tată-meu,

eu te voi preface într-o floare. El șezu pe un scaun, iar ea șopti o vrajă dulce, și, cum îl sărută pe frunte, el se prefăcu într-o floare roșie închisă ca vișina coaptă. Ea-l puse între florile din fereastă și cânta de veselie, de răsuna castelul tatălui ei.

Atunci intră și Genarul.

– Veselă fata mea? și de ce ești veselă? întrebă el.

– Pentru că nu mai este Făt-Frumos ca să mă răpească, răspunse ea râzând.

Se puseră la cină.

– Tată, întrebă fata, de unde ai calul d-tale, cu care îmblă la vânat?

– La ce-ți trebuie s-o știi? zise el încruntând sprâncenele.

– Știi pré bine, răspunse fata, că nu vreau ca s-o știu decât numai ia-șa, ca s-o știu, pentru c-acu nu mai e Făt-Frumos să mă răpească.

– Știi tu că nu mă împotrivesc ție niciodată, zise Genarul.

Depart de-aicea, lângă mare, șede o babă care are șapte iepe. Ea ține oameni cari să i le păzească un an (cu toate că anul ei nu e decât de trei zile), și dacă cineva i le păzește bine, ea-l pune să-și aleagă drept răsplată un mânz, iar de nu, îl omoară și-i pune capul într-un par. Chiar însă dacă păzește cineva bine iepele, totuși, ea-l viclenește pe om, căci scoate inimele din caii toți și le pune într-unul singur, încât cel ce-a păzit alege mai întotdeauna un cal fără inimă, care-i mai rău decât unul de rând... Ești mulțămită, fata mea?

– Mulțămită, răspunse ea zâmbind.

Totodată însă, Genarul îi aruncă în față o batistă roșie, ușoară, mirositoare. Fata se uită mult în ochii tatălui său, ca un om care se deșteaptă dintr-un vis, de care nu-și poate aduce aminte. Ea uitase tot ce-i spusese tată-său. Însă floarea

din fereastă veghea pintre frunzele ei ca o stea roșie prin încrețiturile unui nor.

A doua zi Genarul plecă iarăși des-dimineață la vânătoare.

Fata sărută murmurând floarea roșie și Făt-Frumos născu ca din nimica înaintea ei.

– Ei, știi ceva? o întrebă el.

– Nu știu nimica, zise ea tristă și punând dosul mânei pe fruntea ei, am uitat tot.

– Însă eu am auzit tot, zise el. Rămâi cu bine, fata mea; în curând ne vom vedea iar.

El încălecă pe un cal și dispăru în pustiuri.

În arșița cea dogoritoare a zilei... văzu aproape de pădure un țăntar zvârcolindu-se în nisipul cel fierbinte.

– Făt-Frumos, zise țăntarul, ia-mă de mă du până-n pădure, că ți-oi prinde și eu bine. Sunt împăratul țăntarilor.

Făt-Frumos îl duse până în pădurea prin care era să treacă.

Ieșind din pădure, trecu iar prin pustiu de-a lungul mării și văzu un rac atât de ars de soare, încât nu mai avea nici putere să se mai întoarcă-napoi...

– Făt-Frumos, zise el, aruncă-mă-n mare, că ți-oi prinde și eu bine. Sunt împăratul racilor.

Făt-Frumos îl aruncă în mare și-și urmă calea.

Când, înspre sară, ajunse la un bordei urât și acoperit cu gunoi de cal. Împrejur gard nu era, ci numai niște lungi țăruse ascuțite, din care șese aveau fiecare-n vârf câte un cap, iar al șeptelea fără, se clătina mereu în vânt și zicea: cap! cap! cap! cap!

Pe prispă o babă bătrână și zbârcită, culcată pe un cojoc vechi, sta cu capul ei sur ca cenușa în poalele unei roabe tinere și frumoase, care-i căuta în cap.

– Bine v-am găsit, zise Făt-Frumos.

– Bine-ai venit, flăcăule, zise baba sculându-se.

Ce-ai venit? ce cauți? Vrei să-mi paști iepele poate?

– Da.

– Iepele mele pasc numai noaptea... Uite, chiar de-acu poți să pornești cu ele la păscut... Fată hăi! ia dă tu flăcăului demâncatul ce i-am făcut eu și pornește-l.

Alături cu bordeiul era sub pământ o pivniță. El intră în ea, și acolo văzu șapte iepe negre strălucite – șapte nopți, care de când erau nu zărise încă lumina soarelui. Ele nechezau și băteau din picioare.

Nemâncat toată ziua, el cină ce-i dăduse baba ș-apoi, încălecând pe una din iepe, mână pe celelalte în aerul întunecos și răcoare al nopții. Dar încet, încet simți cum se strecoară un somn de plumb prin toate vinele lui, ochii i se painjîniră și el căzu ca mort în iarba pajiștei. El se trezi pe când mijeaa de ziuă. Când colo, iepele nicăieri. El își credea capul pus în țeapă, când vede ieșind dintr-o pădure-n depărtare cele șapte iepe alungate de un roi nemărginit de țăntări și un glas subțire-i zise:

– Mi-ai făcut un bine, și l-am făcut și eu.

Când se întoarse cu caii, baba începu să turbe, să răstoarne casa cu susu-n jos și să bată fata, care nu era de vină.

– Ce ai, mamă? întrebă Făt-Frumos.

– Nimica, zise ea, mi-a venit și mie toane. Asupra ta n-am nimica... sunt foarte mulțumită. Apoi intrând în grajd, începu să bată caii, țipând: Ascundeți-vă mai bine, bată-v-ar mama lui Dumnezeu, ca să nu vă mai găsească, ucigă-l crucea și mănânce-l moartea!

A doua zi porni cu caii, dar iar căzu jos și dormi până ce mijeaa de ziuă. Desperat, era să ieie lumea-n cap, când deodată vede răsărind din fundul mării cei șapte cai, mușcați de-o mulțime de raci.

– Mi-ai făcut un bine, zise un glas, și l-am făcut și eu.

Era împăratul racilor.

El mână caii-nspre casă și vede iar o priveliște ca-n ziua trecută.

Însă în cursul zilei roaba babei s-apropie de el și-i zise încet, strângându-l de mână:

— Eu știu că tu ești Făt-Frumos. Să nu mai mănânci din bucatele ce-ți fierbe baba, pentru că-s făcute cu *somnoroasă*... Ți-o face eu altfel de bucate.

Fata, într-ascuns, îi făcu merinde, și-nspre sară, când era să plece cu caii, își simți ca prin minune capul treaz.

Spre miezul nopții se-ntoarse acasă, mână caii în grajd, îi încuie și intră în odaie. Pe vatra cuptorului, în cenușă mai licurea câțiva cărbuni. Baba sta întinsă pe laiță și înțepenită ca moartă. El gândi c-a murit ș-o scutură. Ea era ca trunchiul și nu se mișca deloc. El trezi fata, ce dormea pe cuptor.

— Uite, zise el, ți-a murit baba.

— Aș! asta să moară!? răspunse ea suspinând. Adevărat că acu e ca și moartă. Acu-i miazănoaptea... un somn amorțit îi cuprinde trupul... dar sufletul ei cine știe pe la câte răspinteni stă, cine știe pe câte căi a vrăjilor umblă... Până ce cântă cucoșul, ea sughe inimile celor ce mor, ori pustiește sufletele celor nenorociți. Da, bădică, mâne ți se-mplinește anul, ia-mă și pe mine cu d-ta, că ți-o fi de mare folos. Eu te voi scăpa din multe primejdii pe care ți le gătește baba.

Ea scoase din fundul unei lăzi hârbuie și vechi o cute, o perie și o năframă.

A doua zi de dimineată i se împlinise lui Făt-Frumos anul. Baba trebuia să-i dea unul din cai ș-apoi să-l lase să plece cu Dumnezeu. Pe când prânzeau, baba ieși până în grajd, scoase inimile din câteșisapte cai spre a le pune pe toate într-un tretin slab, căruia-i priveai prin coaste. Făt-Frumos se sculă de la masă și după îndemnarea babei se duse să-și

aleagă calul ce trebuia să și-l ieie. Caii cei fără inimi era de un negru strălucit, tretinul cel cu inimile sta culcat într-un colț pe-o movilă de gunoi.

– Pe acesta-l aleg eu, zise Făt-Frumos, arătând la calul cel slab.

– Da' cum, Doamne iartă-mă, să slujești tu degeaba!? zise baba cea vicleană. Cum să nu-ți iei tu dreptul tău? Alege-ți unul din caii iști frumoși... oricare-ar fi, ți-l dau.

– Nu, pe acesta-l voi, zise Făt-Frumos, ținând la vorba lui.

Baba scrâșni din dinți ca apucată, dar apoi își strânse moara cea hârbuită de gură, ca să nu iasă prin ea veninul ce-i răscolea inima pestriță.

– Hai, ia-ți-l! zise-n sfârșit.

El se urcă pe cal cu buzduganul de-a umere. Părea că fața pustiului se ia după urmele lui și zbura ca un gând, ca o vijelie pintre volburele de năsip ce se ridicau în urmă-i.

Într-o pădure îl aștepta fata fugită. El o urcă pe cal după dânsul și fugea mereu.

Noaptea inundase pământul cu aerul ei cel negru și răcoare.

– Mă arde-n spate! zise fata.

Făt-Frumos se uită înapoi. Dintr-o volbură naltă, verde se vedeau nemișcați doi ochi de jeratic, a căror raze roșii ca focul ars pătrundeau în rărunchii fetei.

– Aruncă peria, zise fata.

Făt-Frumos o ascultă. Și deodată-n urmă-le văzură că se ridică o pădure neagră, deasă, mare, înfiorată de un lung freamăt de frunze și de un urlet flămând de lupi.

– Înainte! strigă Făt-Frumos calului, care zbura asemenea unui demon urmărit de un blestem prin negura nopții. Luna palidă trecea prin nouri suri ca o față limpede prin mijlocul unor vise turburi și seci.

Făt-Frumos zbura... zbura neconținut.

– Mă arde-n spate! zise fata c-un geamăt apăsător, ca și când s-ar fi silit mult ca să nu spuie încă.

Făt-Frumos se uită și văzu o bufniță mare și sură, din care nu străluceau decât ochii roșii, ca două fulgere lănuite de un nor.

– Aruncă cutia, zise fata.

Făt-Frumos o aruncă.

Și deodată se ridică din pământ un colț sur, drept, neclintit, un uriaș împietrit ca spaima, cu capul atingând de nori.

Făt-Frumos vâjâia prin aer așa de iute, încât i se părea că nu fuge, ci cade din înaltul cerului într-un adânc nevăzut.

– Mă arde, zise fata.

Baba găurise stânca într-un loc și trecea prin ea prefăcută într-o funie de fum, a cărei capăt dinaintea ardea ca un cărbune.

– Aruncă năframa, zise fata.

Făt-Frumos o ascultă.

Și deodată văzură în urmă-le un luciu întins, limpede, adânc, în a cărei oglindă bălaie se scălda în fund luna de argint și stelele de foc.

Făt-Frumos auzi o vrajă lungă prin aer și se uită prin nori. Cale de două ceasuri – pierdută în naltul cerului – plutea încet, încet prin albastrul tăriei Miazănoaptea bătrână, cu aripile de aramă.

Când baba înota smintită pe la jumătatea lacului alb, Făt-Frumos aruncă buzdaganu-n nori și lovi Miazănoaptea în aripi. Ea căzu ca plumbul la pământ și croncăni jalnic de douăsprezece ori.

Luna s-ascunse într-un nor și baba, cuprinsă de somnul ei de fier, se afundă în adâncul cel vrăjit și necunoscut al

lacului. Iar în mijlocul lui se ridică o iarbă lungă și neagră. Era sufletul cel osândit al babei.

— Am scăpat, zise fata.

— Am scăpat, zise calul cel cu șapte inimi. Stăpâne, adăogi calul, tu ai izbit Miazănoaptea, de a căzut la pământ cu două ceasuri înainte de vreme, și eu simt sub picioarele mele răscolindu-se năsipul. Scheletele înmormântate de volburile năsipului arzător al pustiiilor au să se scoale spre a se sui în lună la benchetele lor. E primejdios ca să umbli acum. Aerul cel înveninat și rece al sufletelor lor moarte v-ar pute omorî. Ci mai bine voi culcați-vă, și eu pân-atuncea m-oi întoarce la mama, ca să mai sug înc-o dată laptele cel de văpaie albă al țâțelor ei, pentru ca să mă fac iar frumos și strălucit.

Făt-Frumos îl ascultă. Se dete jos de pe cal și-și așternu mantaua pe năsipul încă fierbinte.

Dar ciudat... ochii fetei se-nfundase în cap, oasele și încheieturile feței îi ieșise afară, pielița din oacheșă se făcuse vânătă, mâna grea ca plumbul și rece ca un sloi de gheață.

— Ce ți-i? o întreabă Făt-Frumos.

— Nimica, nu mi-i nimica, zise ea cu glasul stins; și se culcă în năsip, tremurând ca apucată.

Făt-Frumos dădu drumu calului, apoi se culcă pe mantaua ce și-o așternuse. El adormi; cu toate acestea-i părea că nu adormise. Pelițele de pe lumina ochiului i se roșise ca focul, și prin el părea că vede cum luna se cobora încet, mărindu-se spre pământ, până ce părea ca o cetate sfântă și argintie, spânzurată din cer, ce tremura strălucită... cu palate nalte, albe... cu mii de ferestre trandafirii; și din lună se scobora la pământ un drum împărătesc, acoperit cu prund de argint și bătut cu pulbere de raze.

Iară din întinsele pustii se răscoleau din năsip schelete nalte... cu capete seci de oase... învălite în lungi mantale albe, țesute rar din fire de argint, încât prin mantale se zăreau oasele albite de secăciune. Pe frunțile lor purtau coroane făcute din fire de raze și din spini auriți și lungi... și încălicați pe schelete de cai, mergeau încet-încet... în lungi șiruri... dungi mișcătoare de umbre argintii... și urcau drumul lunei, și se pierdeau în palatele înmărmurite ale cetății din lună, prin a căror ferești se auzea o muzică lunatică... o muzică de vis.

Atunci i se păru că și fata de lângă el se ridica încet... că trupul ei se risipea în aer, de nu rămâneau decât oasele, că, inundată de o manta argintie, apuca și ea calea luminoasă ce ducea în lună. Se ducea în turburea împărăție a umbrelor, de unde venise pe pământ, momită de vrăjile babei.

Apoi pelița ochilor lui se înverzi... se înnegri și nu mai văzu nimica.

Când deschise ochii, soarele era sus de tot. Fata lipsea și aievea. Dar în pustiul arid nechezea calul frumos, strălucit, îmbătat de lumina aurită a soarelui, pe care el acu o vedea pentru-ntâia oară.

Făt-Frumos se avântă pe el, și-n răstimpul câtorva gânduri fericite ajunse la castelul încolțit al Genarului.

De astă dată, Genarul vâna departe cale de șapte zile.

El o luă pe fată pe cal dinaintea lui. Ea-i cuprinse gâtul cu brațele ei și-și ascunsese capul în sânul lui, pe când poalele lungi ale hainei ei albe atingeau din zbor năsipul pustiei. Mergeau așa de iute, încât i se părea că pustiul și valurile mării fug, iar ei stau pe loc. Și numai încet se auzea motanul mieunând din câte șapte capetele.

Pierdut în păduri, Genarul își aude calul nechezând.

— Ce e? îl întreabă.

– Făt-Frumos îți fură fata, răspunse calul năzdrăvan.

– Puté-l-om ajunge? întrebă Genarul mirat, pentru că știa că-l omorâse pe Făt-Frumos.

– Nu, zău, răspunse calul, pentru c-a încălecat pe un frate al meu, care are șapte inimi, pe când eu n-am decât două.

Genarul își înfipse pintenii adânc în coastele calului, care fugea scuturându-se... ca o vijelie. Când îl văzu pe Făt-Frumos în pustiu, zise calului său:

– Spune frăține-tău să-și arunce stăpânul în nori și să vină la mine, că l-oi hrăni cu miez de nucă și l-oi adăpa cu lapte dulce.

Calul Genarului îi necheză frățini-său ceea ce-i spusese, iar frate-său i-o spuse lui Făt-Frumos.

– Zi frățini-tău, zise Făt-Frumos calului său, să-și arunce stăpânul-n nori, și l-oi hrăni cu jăratec și l-oi adăpa cu pară de foc.

Calul lui Făt-Frumos o necheză asta frățini-său, și acesta azvârli pe Genarul până în nori. Norii cerului înmărmuriră și se făcură palat sur și frumos, iar din două gene de nouri se vedea doi ochi albaștri ca cerul, ce răpezeau fulgere lungi. Erau ochii Genarului, exilat în împărăția aerului.

Făt-Frumos domoli pasul calului și așează pe față pe acela al tătâne-său. O zi încă, și ajunseră în mândra cetate a împăratului.

Lumea-l crezuse mort pe Făt-Frumos, și de aceea, când se împrăștie faima venirii lui, ziua-și muie aerul în lumină de sărbătoare și oamenii așteptau murmurând la taina venirii lui, cum vuieste un lan de grâu la suflarea unui vânt.

Dar ce făcuse oare în vremea aceea Ileana împărăteasa?

Ea, cum plecase Făt-Frumos, s-a închis într-o grădină cu nalte ziduri de fier, și acolo, culcându-se pe pietre reci,

cu capul pe un bolovan de cremene, plânse într-o scaldă de aur, așezată lângă ea, lacrimi curate ca diamantul.

În grădina cu multe straturi, neudată și necurățată de nimeni, născură din pietriș sterp, din arșița zilei și din secăciunea nopții flori cu frunze galbene și c-o culoare stinsă și turbure ca turburii ochi ai morților – florile durerii.

Ochii împărătesei Ilenei, orbiți de plâns, nu mai vedeau nimica, decât i se părea numai că-n luciul băiei, plină de lacrimile ei, vedea ca-n vis chipul marelui iubit. Ci ochii ei, două izvoare secate, încetase de a mai vărsa lacrimi. Cine-o vedea cu părul ei galben și lung, despletit și împrăștiat ca creștii unei mantii de aur pe sânul ei rece, cine-ar fi văzut fața ei de-o durere mută, săpată parcă cu dalta în trăsăturile ei, ar fi gândit că-i o înmărmurită zână a undelor, culcată pe un mormânt de profund.

Dar cum auzi vuietul venirii lui, fața ei se-nsenină; ea luă o mână de lacrimi din baie și stropi grădina. Ca prin farmec, foile galbene ale aleilor de arbori și ale straturilor se-nverziră ca smarandul. Florile triste și turburi se-nălbiră ca mărgăritarul cel strălucit, și din botezul de lacrimi luară numele lăcrămioare.

Împărăteasa cea oarbă și albă umblă încet prin straturi și culese în poale o mulțime de lăcrămioare, pe care apoi, așternându-le lângă baia de aur, făcu un pat de flori.

Atunci intră Făt-Frumos.

Ea s-aruncă la gâtul lui, însă, amuțită de bucurie, ea nu putu decât să îndrepte asupra-i ochii săi stinși și orbi, cu care ar fi vrut să-l soarbă în sufletul ei. Apoi ea îl luă de mână și-i arătă baia de lacrimi.

Luna limpede înfloreă ca o față de aur pe seninul cel adânc al cerului. În aerul nopții, Făt-Frumos își spală fața în baia de lacrimi, apoi, învălindu-se în mantaua ce i-o țesuse

din raze de lună, se culcă să doarmă în patul de flori. Împărăteasa se culcă și ea lângă el și visă în vis că Maica Domnului desprinsese din cer două vinete stele ale dimineții și i le așezase pe frunte.

A doua zi, deșteptată, ea vedea...

A treia zi se cunună împăratul cu fata Genarului.

A patra zi era să fie nunta lui Făt-Frumos.

Un roi de raze venind din cer a spus lăutarilor cum horeshc îngerii când se sfințește un sfânt, și roiuri de unde răsărind din inima pământului le-a spus cum cântă ursitorile când urzesc binele oamenilor. Astfel, lăutarii măiestriră hore nalte și urări adânci.

Trandafirul cel înfocat, crinii de argint, lăcrimioarele sure ca mărgăritarul, mironosițele vioarele și florile toate s-adunară, vorbind fiecare în mirosul ei, și ținură sfat lung cum să fie luminele hainei de mireasă; apoi încredințară taina lor unui curtenitor flutur albastru stropit cu aur. Acesta se duse și flutură în cercuri multe asupra feței miresii când ea dormea și-o făcu să vadă într-un vis luciu ca oglinda cum trebuia să fie-mbrăcată. Ea zâmbi când se visă atât de frumoasă.

Mirele-și puse cămașă de tort de raze de lună, brâu de mărgăritare, manta albă ca ninsoarea.

Și se făcu nuntă mândră și frumoasă, cum n-a fost alta pe fața pământului.

Ș-au trăit apoi în pace și în liniște ani mulți și fericiți, iar dac-a fi adevărat ce zice lumea, că pentru feții-frumoși vremea nu vremuește, apoi poate c-or fi trăind și astăzi.

CĂLIN NEBUNUL

Era odat-un împărat ș-avea trei fete și erau așa de frumoase, de la soare te puteai uita, da' la dânsle ba. Acu, cele două era cum era, da' cea mijlocie nici se mai povestește frumusețea ei. Acu câți feciori de-mpărați și de ginărari a cerut-o, împăratul n-o vrut s-o li-o deie. Acu-ntr-o sară a venit trei tineri și le-o cerut, da' el n-o vrut să le dea. Acu ei o ieșit afară și unul dintr-înșii o prins a fluiera cât s-o făcut un nor mare și nu s-o mai văzut nici ei, nici fetele. Le-a răpit.

Acu-mpăratul a scos veste-n țară că cine-a găsi fetele li dă de nevastă. Acu-n satu cela-a-împăratului era un om ș-avea trei flăcăi. Doi erau cum erau, da' unul era prost, ședea-n cenușă și-l chema Călin Nebunul. Ș-a zis acei doi frați: „Haidem și noi să căutăm fetele-mpăratului“. Da' Călin a zis: „Hai și cu cu voi“. Ș-acei doi o zis: „Hai“. Și-mpăratul a zis că care s-a porni după fete li dă bani de cheltuială și straie de primineală. Acu ei au făcut un arc ș-o zis că unde l-a zvârli, până unde-a ajunge, acolo să poposească. O aruncat cel mare ș-o mers vo două zile ș-a ajuns. O aruncat și cel mijlociu și tot așa degrabă a agiuns. Da' când o aruncat Călin Nebunul, a mers trei luni de zile, zi și noapte, și de-abia a ajuns. Acu ei, mergând pe drum, a gătit

și cremenea și amnaru. De-abia a avut cu ce ațâța oleacă de foc. Ș-o zis așa ei înde ei că să păzească focul unul din ei cât or dormi ceilalți doi, că dacă s-a stinge focul, îi taie capul celui ce-a păzit dintr-înșii. Acu s-a culcat cei doi, și cel mare a rămas să păzească. Pe la miezul nopții s-a auzit un vuiet grozav. Era un zmeu cu trei capete.

— Cum ai putut să-mi calci moșiile de la tată-miu făr' de voia nimăru? Hai la luptă!

— Hai!

Și s-o luptat ei, s-o luptat, pân-acu l-o omorât pe zmau și o făcut din capetele lui trei căpiți de carne. Acu se trezesc cei doi.

— Uite, voi ați dormit, da' eu uite ce lupt-am avut.

Acu a doua noapte cel mijlociu era să stea de strajă. Iar pe la miezul nopții se aude-un vuiet.

— Cum ai putut să-mi calci moșiile lui tată-meu fără voia nimăru? Aista era cu patru capete.

— Hai la luptă!

— Hai!

Și l-a omorât și pe acesta ș-o făcut patru căpiți de carne din capetele lui. Acu, când s-a trezit ei, o-nceput să-i deie de grije lui Călin Nebunul că să păzească bine focul. Acu el a treia noapte era să fie. Acu iar pe la miezul nopții s-auzi un huiet mare. Un zmeu era — cu opt capete.

— Hi! zice Călin Nebunul, că zmeul era năzdrăvan, și știa de dânsul, hai la luptă!

— Hai!

Cât se luptă, se luptă, cât de cât să nu se deie zmaul. I-o tăiet Călin Nebunul o ureche ș-o picat o picătură de sânge ș-o stins focul. Ș-așa, pin-tuneric, s-o-nceput ei a lupta ș-în sfârșit l-o omorât Călin Nebunul ș-o făcut opt căpiți de carne. Acu ce să facă el? Foc nu-i. S-o luat el și mergea așa

supărat pin pădure ș-o ajuns la un copac nalt și s-a suit în vârful lui ș-o văzut în depărtare o zare de foc. Scoboară el și se pornește s-ajung-acolo și-ntâlnește un om pe drum.

– Bună noapte!

– Mulțămesc d-tale!

– Da' cine ești d-ta?

– Eu-s *De-cu-sară*.

Călin Nebunul l-apucă și-l leagă de-un copac cot la cot. Mai merge el o bucată bună, și mai întâlnește un om.

– Bună noapte.

– Mulțămesc d-tale.

– Da' cine ești d-ta?

– Eu îs *Miezu-nopții*.

Ia și pe-acela și-l leagă iar de-un copac. Mai merge el înainte și mai întâlnește un om.

– Bună noapte.

– Mulțămesc d-tale.

– Da' cine ești d-ta?

– Eu îs *Țori-de-ziuă*.

Îl leagă și pe-acela. El i-o legat, că lui i-era frică să nu se facă ziuă.

În sfârșit ajunge el acolo. Acolo era o groapă mare ș-un cazan c-o pereche de chirosteie mari, și-ntr-însul fierbea vo două-trei vaci și-mprejurul pirosteilor se cocea o turtă. Și împrejurul ei dormeau doisprezece zmei și două zmeoai-ce, mamele lor.

Acu Călin Nebunul ia vo doi tăciuni într-un hârb ș-un cărbune-n lulé și, plecând, iacă, i-a venit așa o mirosnă de bună din demâncat, și, luând o bucățică, o curs apă clocotită pe urechea unui zmeu și el o țipat strașnic, că toți s-a trezit și l-au prins pe Călin Nebunul.

Ș-o vrut să-l omoare și el a zis:

– Mă rog d-lor-voastre, lăsați-mă, că sunt om sărac!

Da' ei a zis așa:

– Dacă tu ne-i aduce pe fata-mpăratului Roșu, noi te-om lăsa.

Da' el o zis:

– Da' de ce n-o luați d-voastră, că sunteți mai mulți și mai tari?...

– Da' noi suntem duhuri necurate, și-mpăratul are un cocoș ș-un cățel. Noi, când ne-apropiem de palatul lui, cucoșul cântă și cățelul bate, și noi trebuie să fugim. Da' tu-i puté mai bine, că ești om pământean.

Da' Călin Nebunul, viclean:

– Haideți și d-voastră cu mine, că-s eu om pământean și cățelul n-a bate, nici cucoșul n-a cânta.

Da' Călin Nebunul se uită și vede-un voinic ca și dânsul, legat cot la cot de-un copac, și când o văzut că s-o pornit Călin Nebunul, el s-o smucit strașnic, încât o rămas mâinile la copac și el a fugit.

Și ei merg, merg pân' ce-ajung la poarta-mpăratului. Și era o poartă mare de fier, că nu era-n stare să treacă nime afară de Călin Nebunul. Și el s-o suit pe poartă ș-o zis zmeilor:

– Hai să vă iau câte pe unul de chică să vă dau în ogradă.

Și lua tot câte unul și cu paloșul le tăia capul, pân' ce o tăiat la toți. Ș-o intrat în ogradă, da-mpăratul, de grozav zid și poartă ce avea, ușile erau toate deschise. Călin Nebunul s-o suit sus pe scări, și scările erau de aur bătute cu diamant, ș-o intrat în casă unde dormea fata. Da' era lună ș-o mândreață afară, și luna bătea în casă unde dormea fata. Da' fata era așa de frumoasă de cât de nepovestit. Călin Nebunul a sărutat-o și i-o luat inelul de pe mână și s-o dus.

Când o ajuns la zmeii cei tăieți, li-o tăiet vârfurile limbilor la toți doisprezece și le-o pus în basma ș-o trecut poarta și s-o pornit la drum. A mers pân' ce-a ajuns la cazan. A putut prinde o zmeoaică ș-a tăiet-o, da' una a scăpat. O luat pe degetu ista mic turta și pe cellalt cazanu cu carne și-ntr-un hârb oleacă de foc și s-o pornit la drum.

Ș-o ajuns la *Țori-de-ziuă* și i-o dat o bucat' de carne ș-o bucat' de turtă, l-o dezlegat ș-o zis:

– Hai, du-te!

Mai merge el, ajunge la *Miezu-noptii* și-i dă ș-aceluia o bucat' de carne ș-o bucat' de turtă și-i dă drumul ș-aceluia.

Când a ajuns la *De-cu-sară*, era mai mult mort de când era legat. Îi dă ș-aceluia o bucat' de carne, ș-o bucat' de turtă și-i zice:

– Du-te, bre,-n pace!

Când a ajuns, n-o apucat a ațâța focul, și soarele acu era sus. Frații lui atâta dormise, c-acu-ntrase mai de-un stânjen în pământ. Când s-o trezit, o zis:

– I, Călin Nebune, lung-a mai fost noaptea asta!

Da' Călin Nebunul nimica nu le-a povestit din ceea ce s-o petrecut cu dânsul noaptea. A pregătit ei iar să se pornească ș-o zvârlit tot Călin Nebunul arcul ș-o mers ei așa pân' la *Pădurea de aur*. Când a ajuns acolo, li-o zis Călin Nebunul așa:

– Fraților, voi nu-ți pute trece-n pădurea asta. Faceți-vă voi o colibă aici și stați și mă duc eu singur.

Așa, el s-o pornit. Când o ajuns în mijlocul Pădurii cei de aur, fata cea mare a-mpăratului făcea de mâncat zmaului ei.

– Bună vreme, fată de-mpărat!

– Mulțămesc d-tale, Călin Nebune. De numele d-tale am auzit, dar a vedé nu te-am văzut. Da' fugi că dac-a veni zmeul te ucide.

– Da' cât mănâncă zmeul tău?

Fata zice:

– Patru cuptoare de pâne, patru vaci fripte și patru antaluri de vin.

Zice:

– Ia să văd eu, le-oi pute mânca?

Se pune Călin Nebunul și mănâncă toate.

Iaca, vine și zmaul.

– Bună vreme, câne de zmau!

– Mulțămesc, Călin Nebune!

– Am venit să ieu pe fată. Na, hai la luptă!

– Stai, să mănânc ceva.

– Da', că, zice, eu ți-am mâncat mâncarea.

– Cu atât mai bine, zice, eu sunt ușor și tu ești greu.

Și se ieu la luptă și se luptă și-l omoară Călin Nebunul.

Pe urmă zice fetei:

– Rămâi aici, că eu mă duc să scot cele două surori ale tale.

Și se pornește. Ajunge-n mijlocul Pădurii cei de argint.

Fata cea mijlocie făcea de mâncat ș-aceea. Da' el, cum a văzut-o, i-a căzut strașnic de dragă.

– Bună vreme, fată de-mpărat!

– Mulțămesc d-tale, Călin Nebune! De numele d-tale am auzit, d-a vedé nu te-am văzut.

Da' și Călin Nebunul era frumos, și fetei i-o căzut drag. Da' fata-i zice:

– Fugi, că, dac-a veni zmeul te ucide!

– Da' cât mănâncă zmaul?

– Opt cuptoare de pâne, opt vaci fripte și opt antaluri de vin.

– Adă-ncoace, să văd, oi pute mânca?

Și mănâncă tot. Iaca, vine și zmaul.

– Bună vreme, câne de zmau!

– Mulțămesc, Călin Nebune.

– Hai la luptă!

– Stai, să mănânc ceva.

– Că eu ți-am mâncat mâncarea!

– Mi-o fi mai ușor la luptă.

Și se iau, se luptă și se luptă, și-l omoară Călin Nebunul.

Da' lui așa-i era de dragă fata, de a luat-o cu dânsul la Pădurea de aramă. Când a ajuns în mijlocul pădurii, ș-accea făcea de mâncat. Acea nu-l știa, da' văzându-l cu soră-sa o-nțeleș.

– Unde-ți este bărbatu tău?

– La vânat, Călin Nebune. Da' fugi, c-aista te omoară!

– Cât mănâncă el?

– Douăsprezece cuptoare de pâne, douăsprezece vaci fripte și douăsprezece antaluri de vin.

– Ia să văd eu, oi mânca?

Mănâncă Călin Nebunul, mănâncă, când la un antal de vin nu-l poate bea și zice-așa:

– Cu atâta-i mai tare zmaul decât mine.

Iaca, vine și zmaul.

– Bună vreme, căne de zmau!

– Mulțămesc d-tale, Călin Nebune!

– Am venit să-ți ieu pe fată.

– Ba pe fată nu-i lua-o.

– Hai la luptă!

– Numai să mănânc ceva.

– Eu demâncatul ți l-am mâncat!

– Eu oi fi mai ușor, tu mai greu. Hai la luptă!

– Hai!

Se luptă, se luptă, cât de cât să nu să deie zmaul.

Zice zmaul:

– Hai, eu m-oi face o pară roșă, tu te fă o pară verde.

Da' el cu asta a greșit, că para roșă-i mai moale, para verde-i mai tare.

Iaca, trecu pe-acolo o cioară pe sus.

Și-i zice zmaul:

– Cioară, cioară, moaie-ți aripa ta-n apă și stinge para ast' verde.

Da' Călin Nebunul zice:

– Împărate prénălțate, moaie-ți aripa ta-n apă și stinge para ast' roșie.

Cioara, când a auzit – știi d-ta, a urcat-o – îndată s-o dus. După ce-a udat-o, a-nceput a ciupi dintr-însa, ș-atâta sânge a-nceput a curge, de îmblai pân-în genunchi.

De acoloa el s-a luat cu fetele și s-a pornit.

A agiuns în Pădurea de aur ș-a luat și pe cea mare și s-o pornit ș-o ajuns la frații lui.

Ș-o zis așa:

– Fraților, pe aste două le-ți lua voi, dar ast' mijlocie e-a mea; și s-o culcat să doarmă.

Și frații s-o sfătuit așa: ca să-l omoare nu se putea, da' să-i taie picioarele și să ieie fetele și să se ducă la-mpăratul și să zică că ei le-o scos.

Și i-o tăiet picioarele când dormea ș-o luat fetele și s-o pornit (așa era de trudit de lupte, încât n-a simțit când i-au tăiet picioarele).

În zori de ziuă se trezește el. Se vede fără' de picioare. Ce să facă? Da' picioarele i le-o luat de acolo, că altmintrele el le-ar fi pus, că era năzdrăvan.

S-o luat el încetișor ș-o intrat în Pădurea ast' de aur. A mers vo trei zile și vo trei nopți ș-a ajuns la un palat, așa de frumosu-i, de nu te-ndurai să te uiți la dânsul. Ș-a auzit un cântec așa de jele, de i-o rupt inima. Se ia el încetișor

și se suie pe scările cele și vede acolo pe voinicul ce-și rupsese mâinile la zmei.

– Bună vreme, voinice!

– Mulțumesc d-tale, Călin Nebune, da' ce-ai pățit?

Și el începe a-i spune toate câte-au pățit.

– Hai să fim frați de cruce!

– Hai!

– Da' d-ta cine ești? l-întreabă Călin Nebunul.

– Eu, zice,-s un fecior de-mpărat, și pădurile astea a fost toate a tătâne-meu și ni le-o luat zmeii; da' de când ai omorât pe zmei, acu iar suntem noi în stăpânire, și eu pentru că-s fără de mâni trăiesc aici. Eu fără de mâni, tu fără de picioare, om trăi bine.

Călin Nebunul se prinde cu mâinile de gâtul feciorului de-mpărat și se primblă prin pădure. Așa, într-o zi, aude un foșnet în frunze. Da' fratele lui cel de cruce zice-așa:

– Eu m-oi apropia încetișor și ți-oi da drumul, și tu prinde cu mâinile.

Dându-i drumul, prinde pe zmeoaica cea scăpată și zice-așa:

– Fă-mi mie picioare și estuia mâni, ori te omorâm.

Și zmeoaica zice:

– Ia, aciea, ca de un stânjîn de departe, este o baltă; vâără-te acolo, că-i ieși cu picioare și estlalt cu mâni.

Da' Călin Nebunul, mehenghiu:

– Vârî-te tu întâi.

– Ei... ba vârați-vă d-voastră!

Da' Călin Nebunul rupe o crenguță verde ș-o moaie-n apa ceea ș-o scoate uscată, ș-o-ncepe a pumni, ca ce-o vrut să-i usuce.

– Mă rog, nu mă bate, căci este la dreapta altă baltă.

Călin Nebunul vâra o crenguță uscată ș-o scoate verde, și se vâra el acolo și se scoate cu picioare și celălalt cu mâni. Și ia ș-o omoară pe zmeoaică, că știa că-n orice vreme are să-i facă rău.

De acolo ei se iau iar și zice Călin Nebunul așa:

– De-acu eu mă duc să-mi caut pe nevasta mea, da-ntâi hai să mă duc într-un loc care ți-am spus eu, la fata-mpăratului Roșu.

Și se iau și se pornesc. Mergând ei printr-o pădure, aproape de curtea-mpăratului, o cules Călin Nebunul o basma de alune. Ajungând la poartă, a auzit un vuiet mare. Da' ei erau îmbrăcați cu ȋtari și cu cojoc și-ncinși cu chimiri. Da' baba cea de la poartă era de-a noastră.

– Bună sara, mătușă!

– Mulțămesc d-tale, voinice!

– Da' ce-i aici, ce s-aude?

– Se mărită fata-mpăratului.

– Da' cine o ia?

– Bucătarul, c-o ucis doisprezece zmei.

Da' Călin Nebunul îi zice-așa babei:

– Mătușe, iaca-ți dau un căuș de galbeni, să-mi faci ce ți-oi zice.

– Ți-oi face, voinice.

El a luat basmaua cea de alune. Era basma de-a noastre – neagră, cu floricele p-împrejur – ș-o pus inelu-n mijloc și-o zis așa:

– Du, mătușă, și pune dinaintea împăratului, măcar că te-or ghionti și te-or da afară, vâri-te-așa, cu de-a sila.

Baba s-o dus ș-o intrat în ghionturi, ca acolo, ș-o pus pe masă, ș-o ieșit. Când i-o dat Călin Nebunul căușul cel de galbini, ea strașnic s-o bucurat... că ea nu cât să-l fi avut în viața ei, dar nici nu l-a văzut.

Împăratul când o pus mâna pe basma, alunele a-nceput a durăi pe masă ș-o rămas inelu-n mijloc. Fata a zis:

– Iaca, tată, inelul meu, pe care nu se știe cum l-am prăpădit.

Împăratul a-nceput a striga:

– Cine-a adus basmaua cu alunele?

Logofeții a spus că baba cea de la poartă. Degrab-au strigat s-aducă cine-a adus. Se ia Călin Nebunul și intră. Da' mirele, ȝiganul, ședea pe trei perini de puf. Când o fost Călin Nebunul în pragul ușei, o perină a căzut de sub ȝigan. Când a fost în mijlocul casei, a picat ș-a doua și ȝiganu-a zis: „Încet, să nu mă tăvălești“. Când a fost lângă-mpăratul, a căzut ș-a treia perină, că de! ȝiganului nu i se cădea să șadă.

Zice-mpăratul:

– Cum, voinice, inelul fetei mele a ajuns la d-ta?

– Împărate prénălțate! Iaca cum și iaca cum.

Da' ȝiganul:

– Ce spui minciuni, că eu am ucis zmeii...

Da' Călin zice:

– Împărate, s-aducă toți zmeii, să vezi: este vârful limbilor?

A adus, și cu adevărat nu era. Atunci el le-a scos și i le-au arătat.

Atunci împăratu-a strigat s-aducă calul cel mai bun din grajd și-o legat pe ȝigan la coada calului, ș-o pus ș-un sac de nuci ș-o dat bici calului... Unde pica nuca, pica și bucățica din ȝigan.

Acu-mpăratul a zis:

– De-acu, voinice, mi-i fi ginere.

Da' Călin a zis:

– Ba nu,-mpărate, că mic alta mi-a căzut dragă, da' eu am un frate de cruce aici cu mine, tot fecior de-mpărat, s-o ieie-acela.

Și l-o adus, deși fata ar fi vrut mai degrabă după Călin Nebunul; dar, dă, cu estălalt era potrivită. Ș-o făcut o nuntă strașnică, de-o ținut vo trei săptămâni; luminații, lăutari, ce nu era?

Și de-acolo o zis Călin Nebunul:

– De-acu mă duc să-mi gălesc pe-a mea.

Cât plângea ei și stăruia, da' n-a putut să-l potrivească ca să rămâie. Ș-o pornit. Când a ajuns el la casa tătâni-său, era un palat strașnic ș-un cârd de porci, și-l păștea un băiețel ca de vro șapte ani. Că de când îi tăiasse picioarele, acu era vo opt ani de zile.

– Bună vreme, băiețele!

– Mulțumim d-tale, bade!

– Cine șade-n curțile ieste?

– Ia, niște voinici cari a luat niște fete de-mpărat, care le luase zmeii.

– Da' cum trăiesc ei, pe care fete o luat?

– Cel mare a luat pe fata cea mare, cel mijlociu a luat pe cea mică.

– Da' cea mijlocie?

– Aia a pus-o de păzește găinăria.

– Da' tu a cui ești?

– Mama-mi spune că-s a lui Călin Nebunul, cine-a mai fi acela...

Da' el, când a auzit așa, numai el știa inima lui, că dă, să ierți mata, cinstita față matală! era a lui.

– Da' mă rog, bade, ajută-mi a da porcii-n ocol.

Merg porcii, merg, când o scroafă nu vrea să intre.

Călin Nebunul a trântit cu drucu-n scroafă. Ea a-nceput a țipa alergând, porcii – toți după dânsa. Decât a auzit ei ș-o ieșit afară ș-o început a striga, care-i acolo de bate porcii? Da' Călin Nebunul intră-n ogradă. Ei, cum l-o văzut,

l-o cunoscut. Și s-o sculat îndată și s-o pus în genunchi înaintea lui.

– Iartă-ne, frate, că ne cunoaștem greșala.

Da' Călin a zis așa:

– Ba nu, fraților, hai să facem o bombă de fier, și noi să ne punem tustrei alături, ia-așa, cum faci cruce. Ș-o aruncați unul din voi în sus, că-i știută că pe care-a cade, acela-i vinovat.

Ș-o aruncat în sus, ș-o căzut pe cei doi și i-o făcut mii de fărâme.

Și el a făcut o nuntă strașnică. Da' el nu era așa tare la inimă ca să ție pe-acelea de rău, ca aceia pe asta a lui, el tot ținea ca la cumnatele lui. Ș-o făcut un bal strașnic, și eram și eu acolo... și ei au făcut o ulcicuță de papară și m-o dat pe uș-afară. Da' mie mi-o fost ciudă, și m-am dus în grajd și i-am ales un cal cu șeaua de aur, cu trupu de criță, cu picioarele de ceară, cu coada de fuior, cu capul de curechi, cu ochii de neghină, ș-am pornit p-un deal de cremene: picioarele se topeau, coada-i pârâia, ochii pocnea. Ș-am încălicat pe-o prăjină și ți-am spus o minciună, ș-am încălicat pe-o poartă și ți-am spus-o toată.

CĂLIN NEBUNUL*

Fost-a împărat odată și trei fete el avea,
Cât puteai privi la soare, da' la ele ca mai ba.
Una decât alta este mai frumoasă de poveste,
Dar din ele-acuma două mai era cum mai era,
Nu că doar ai puté spune cum că-a fost așa ș-așa,
Nici o vorbă de poveste, cer cu stele presărat
Nu ajung la frumusețea astor fete de-mpărat.
Dar deși nu-ți poți da vorba despre ele cu cuvântul;
Mintea tot le-atinge umbra, ochii lor i-ajunge gândul,
Dar de cea mai mijlocie nici un gând să n-o măsoare,
E o floare de pe mare, cine-i cată-n față moare.
Mulți feciori de împărați, de războinici lăudați
Le-au cerut ca s-o li-o deie, ca cu chipul de femeie
Să-mpodoabe c-o icoană viața lor cea năzdrăvană,
Da-mpăratul nici gândește să li deie-așa comoară,
Ale casei lui mai mândre și mai trainice odoară.

Da-ntr-o sară-n drum de țară cine dealul mi-l coboară?
Trei feciori voinici de frunte ca trei șoimi voinici de munte,
Vin în zale îmbrăcați, pe cai negri-ncălicați,
Spițelați, ușori ca vântul, de-o frumseță-ntunecoasă,

* Varianta în versuri.

Au venit să-i ceară, Doamne, fetele cele frumoase.
Dar mai bine-ar fi să-i ceară tot bielșugul de pe țară!
Și ce nu se pun de-i cer trei luceferi de pe cer!
De-ar puté, de n-ar putea, trei luceferi el li-ar da,
Dară fetele lui ba. Unu-atunci din ei s-a dus
Și în noaptea cea senină ca să fluiera s-a pus:
Vine-un nour, ce-i de nour? Vine-un vânt – da' ce-i de vânt?
Vine-o ploaie de șivoaie și furtună pe pământ,
Și în nori hrăniți de fulger, și pin râuri de scânteii
Zboară fetele răpite duse-n lume de cei trei.
Scrie carte împăratul, scoate veste-n țara toată,
Cine s-ar găsi pe fete de la zmei să i le scoată,
Să le ieie de neveste și cine s-ar ispiți
Toată-mpărăția mândră între ei va împărți...
Nu-și mai pieptăna nici capul de atâta supărare
Și lăsase ca să-i crească peste piept o barbă mare,
Care cade jos în noduri, ca și câlții ce nu-i perii,
Stă să crească iarbă-ntr-însa, s-îmbie gâze ca puzderii.
Nu mai iese sara-n prispă să stea cu țara de vorbă.
Ca un pomătuf de jalnic și tăcut ca o cociorbă,
Ș-a uitat de mult luleaua și clocește tot pe gânduri,
Doară plosca-l mai ocheste de pe-a policioarei scânduri.

Dar în satu cela-n care ședea împăratul dornic
Era și un om de samă, un fruntaș... fusese vornic;
Avea trei feciori, din cari doi or fost cum or fi fost,
Oameni harnici și ca lumea, da' cel mic era un prost.
Câtu-i ziua șade-n vatră și se joacă în cenușă,
Prost ca gardul de răchită, șui ca clanța de la ușă.
De vorbește, cine-ascultă? Știe că nu-i de vo samă,
Toți îi zic: „Ne-aude Tontul“, da' pe el Călin îl cheamă.
Cei doi frați se ispitiră și au zis: – Haidem și noi,

Dulce măr e-mpărăția, de ne-a-ntoarce înapoi
Dumnezeu din calea lungă. Cine-a fi să le găsească,
Tot voinic din astă lume, de viță pământescă!
Deci, cum vrură să se ducă, zice prostul: – Hai și eu!
– Hai! că tot n-are ce face, ș-așa împlă teleleu,
Ne-a ține de-urât uitucul ș-a păzi la noapte focul.
Deci făcur-un arc puternic și vorbiră ca-n tot locul
Unde va cădé săgeata, ei să steie de popas.
Repezi atunci cel mare o săgeată din pârlaz.
Mers-au ca vo două zile, ș-au găsit. Cel mijlociu
Aruncă și tot pe-atâta, ba ș-oleacă mai târziu.
Dară când zvârli nebunul, mers-au ei trei luni de-a rând,
Zi și noapte, pân' găsiră-a lui săgeată în pământ.
Ș-ajungând au scos amnarul, au scos cremene și iască,
Ca s-ațâțe foc în codru, să se-ntindă s-odihnească.
Dar întâi se sfătuiră ca pe rând să steie pază
Și pe foc să puie vreascuri, a se stinge să nu-l lase,
Hotărând ca celui care va lăsa să se potoale,
Va lăsa să-i prindă noaptea, ei să-i puie capu-n poale.
Se culcară doi. Cel mare să păzească au rămas.
Dară pe la miez de noapte auzi-n văzduh un glas.
Vine-un zmeu în solzi de criță cu trei capete, și lui:
– Cum de calci moșia tatei făr' de voia nimăruî?
Hai la luptă... Se luptară și-l lovi voinicul rău,
Făcu trei căpiți de carne din trei capete de zmeu,
Și când cei doi se treziră: – Uite, voi cât ați dormit,
Ce mai lupt-avui grozavă și ce treab-am isprăvit!
A rămas în noapte-a doua ca strejăriu cel mijlociu
Și tot pe la miezul nopții pin văzduh aude-un chiu
Și pin vânt văzu cu-aripe sunătoare, fioroase
Patru capete cumplite pe două umere groase.
– Hai la luptă, măi voinice, cum făcuși de te văzui,

Cum de calci moșia tatei făr' de voia nimărui?
Dar voinicul îl omoară și, ca vai de mama lui,
Patru clăi de carne face el din capetele lui.
Când cei doi iar se treziră, au văzut a lui ispravă,
Izbândirea strălucită dintr-o lupt-așa grozavă.
Și când iar i-apucă noaptea, lui Călin de grijă-i dară
Să păzească bine focul de a nopții crunte fiară.
Când acum în noaptea-a treia străjuia Călin, deodată,
Auzi un vuiet mare și-nainte i se-arată
Cu opt capete cumplite un zmeu mândru năzdrăvan,
Cu ochi roșii de jeratec și cu sufletul avan.
– Haide-ha, Călin Nebune! Cum veniși nu te-i întoarce,
Nici s-a fierbe pentru tine, nici s-a țese, nici s-a toarce!
Se luptă Călin Nebunul mai ca sufletul să-i steie,
Iară zmeul cel puternic cât de cât să nu se deie.
El tăindu-i o ureche, cade-n foc un strop de sânge
Și în noaptea cea adâncă tot jeratecul se stinge
Și în negrul întuneric într-o luptă oarbă, crudă,
Mâni de fier și piept i-nfige; zmeul ostenit asudă,
Gâfâie pe cele-opt gâturi, sub genunchi Călin îl ține
Și cu sabia-i rătează a lui capete păgâne.

Dar acuma-mi stă pe gânduri – ce să facă el – foc nu e,
Frații se trezească numai și capul o să-i răpuie.
S-a luat și el și merge supărat înspre pădure
Cu un hârb plin de funingini, subsuoară c-o săcure,
Să găsească vun carbune. Pe-un copac înalt se suie,
Pe-ntinsori de codri negri aruncând privirea șuie.
În adâncă depărtare el văzu zare de foc,
El coboară și pornește ca s-ajungă-n acel loc.
Întâlnește-un om în drumu-i cam grăbit din cale-afară:

– Bună noapte! – 'Țam mitale! – Cum te cheamă?

– De-cu-sară

– He-he-hei, măi De-cu-sară! Ian mai stai, că nu-i așa,

Ce cați tu noaptea-n pădure, colinzi lumea iac-șa?

Cot la cot Călin îl leagă cu odgonul de un pom

Și se cam mai duce, iată că în cale-i iar un om.

– Bună noapte! – 'Țam mitale! – Cine ești? – Sunt

Miez-de-noapte!

– Elelei! Ce cați în codri, pepeni verzi și stele coapte?

De-un copac și p-esta-l leagă și, cum merge pe cărare,

Iar un om pin întunerice înaintea lui răsare.

– Bună noapte! – 'Țam mitale. – Cum te strigă?

– Zori-de-zi.

– Ei, cumetre Zori-de-ziuă, ia oprește-oleacă-aci!

Hai, și stând de vorb-o țără, să mâncăm păsat cu lapte,

Vin încoa că bate luna – hai la umbră – tot îi noapte.

– Omule, ce-mi cați pricină... sunt grăbit... – Ce-atâta

grabă?!

Giorilor! ia nu mai spune, știu că nu ai nici o treabă!

Îl legă și pe acesta, ca până va găsi foc,

Ziuă să nu se mai facă și vremea să stea pe loc.

El ajunge. Într-o groapă mare arde-un foc avan...

Pe-o părechi de pirosteie clocotește un cazan,

Doisprezece zmei în juru-i dorm adânc întinși pe burtă,

Împrejur de pirosteie se cocea o mare turtă

Ș-n cazan, notând în zamă, clocoteau vo două vaci.

„Hei – își zise năzdrăvanul – dete badea de colaci!“

Și deși în fața vetrei dorm șezând zmeoaice mame,

El, atins de-acea mireasmă a clocotitoarei zame,

Doi tăciuni luă în hârbu-i, un cărbune în lulea,

Și luând o bucățică din o vacă ce fierbea,

Iată, curge-un strop fierbinte pe a unui zmeu ureche.

Ăsta ȕipă cu-ngrozire ca un bou împuns de streche.
Toți trezi i pun pe el mâna, unu-l leagă, altu-l ține,
Unu-i  as l  pădurea, cetluindu-l cole bine.
Sfătuiesc ca să-l omoare. – Da', mă rog, dumilor-voastre
Cine  i-ar mai pune mintea cu a a obrazuri proaste
Cum-u-s eu, m ria-voastră! Mă l sa i, că-s om sărac,
De c nd sunt n-am v z't turaua, nici măcar de la petac.
Zise unul cătră dânsul: – Dacă tu ne-i puté face
Fata-mpăratului Ro u s-o luăm, po i merge-n pace.
– Ce n-o lua i domnia-voastră, că sunte i mai tari, mai mulți?
– Ei, pe noi ne simte-ndată, să ne-apropiem descul i,
Suntem duhuri necurate  i-mpăratul cela Ro 
Are-n vatră în cenușă un c  el  i un cuco ;
N zdr vani-s, bată-i naiba, cum ne simt,  i vezi că-ndrugă,
Unul bate, altul cântă...  -o tulim urât la fugă.
Să s-apropie nu poate dec t omul p m ntean.
– De-i a a, poi las' pe mine... zice Strolea cel viclean.
 l dezleagă  i-l urmează... El văzu atunci legat
Un voinic care, c nd vede că zmeii s-au depărtat,
Se smuci l s nd în urmă a lui mâni  i-n codru piere.

Luna iese dintre codri, noaptea toată stă s-o vadă,
Zugr ve te umbre negre peste giulgiuri de zăpadă
 i mereu ea le lunge te  i suind pe cer le mu  ,
Parcă fa a-i cuvioasă e cu ceară  nv scut ;
 i cu neguri îmbrăcate-s lan, dumbravă  i pădure,
Stele galben tremur nde mișcă-n negurile sure,
Intră-n domele de nouri argintii multicolore,
De-a lor rugă-i plină noaptea, a lor dulci  i moi icoane
 mple văile de lacrimi de-un sclipit  mpr  tiet
Când în c rduri cuvioase sus pe cer se mișcă-ncet.
 nr d cinat -n munte cu trunchi lung de neagră stâncă,

Repezită mult în aer din prăpastia adâncă,
A-mpăratului cel Roșu stă măreața cetățuie,
Poalele-i în văi de codri, fruntea-n ceruri i se suie.
Și prin arcurile-nguste făclii roșii de rășină
Negrul nopții îl pătează cu bolnava lor lumină,
Rănind asprul întuneric din a șalelor lungi bolți,
Zugrăvind în noaptea clară a ei muchi și a ei colți.

Pe cărări săpate-n stâncă zmeii și Călin se suie,
Numai luna îi îmbracă cu lumina ei gălbuie
Și pândind trec uriașii de pe-o stâncă pe-altă stâncă;
Într-o sură depărtare murmură valea adâncă,
Numai pe păreții netezi ai stâncimii îndelunge
Ei arunc umbre gheboase, uriașe, negre, lunge,
Ce în șiruri tupilate după ei se mișcă, pare.
Noaptea-ntinde măreția-i, lunca doarme, lunca moare,
Și călcând încet cu greul lor s-apropie-n tăcere.
Ei ajung la poarta mare, ferecată cu putere,
Ce nu-i om s-o poată trece. Dar Călin, suit pe zid:
– Hai, veniți, zmeilor, zice, poarta nu pot s-o deschid,
Dară unul câte unul v-oi lua colea de chică
Și pe sus vă trec în curte... Abia-apucă să li-o zică
Și ei unul câte unul s-apropie, și de-a rândul
El la fiecare-i taie capul de chică țiindu-l
Ș-a lor trupuri moarte-aruncă rășchiete în ogradă
Și în urmă sare dânsul, ca să vadă, ce-a să vadă?
Împăratul de zid strașnic și de poartă ce avea,
Ferestrele stau deschise și ușile se crăpa.
Scări bătute-n pietre scumpe, repede voinicul suie,
Intră-n casele frumoase din înalta cetățuie,
Pe covoare moi el calcă, intră în acea odaie,
Care-i plină de a lunei blândă, tainică bătaie.

Pe păreți icoane mândre zugrăvite-n umbră par
Cum că chipur'le din ele dintre codri mari răsar.
Pe un pat de flori frumoase, proaspete și ude încă,
Doarme fata cea vestită și-n visarea ei adâncă,
Ea zâmbind își mișcă dulce a ei buze mici, subțiri,
Înecată de lumină și miros de trandafiri,
Iar din pod pân-în podele un paingăn de smarald
A țesut pânza subțire, tremurând în aer cald,
Și în care luna bate de sclipește viorie
Ș-o încarcă cu o bură, diamantoasă colbărie.
Și prin mreaj-asta vrăjită vedeai patul ei de flori,
Ea cu umeri de zăpadă și cu părul lucitor
Și mai goală este-n somnu-i, numai bolta naltă, sură
A ferestei este rece și simțirea nu o fură,
Dar de pânz-acoperită-i cu un colb de piatră scumpă.
S-apropie-ncet voinicul și cu mâna va s-o rumpă,
Apoi lin o dă-ntr-o parte, peste fată se înclină,
Pune gura lui fierbinte pe-a ei buze ce suspină,
Ia inelul ei cel mândru de pe degetul cel mic...
Și se-ntoarce în codreana-i noapte tânărul voinic.
Lângă zmeii morți când trece, limbile le taie el,
Le adună sângerânde și le pune-n testemel,
Trece zidul și pornește iar la drum pân' ce ajunge
La cazanul care fierbe în mijlocul verzii lunce.
Pe-o zmeoaică mum-o taie, pe-alta o scăpă în pripă,
Ia din nou în hârb tăciune ș-un cărbune pune-n pipă,
Ia cazanul într-un deget și în altul el ia turtă
Și se-ntoarce iar la frații, fluierând cu minte scurtă
Toate cântecele rele ce-n viața-i le cântară...
Dezlegă pe Zori-de-ziuă, Miez-de-noapte, De-cu-sară,
Din cazanul care-l duce dându-le de drum merinde.
Abia-ajunge-unde dorm frații, abia focul îl aprinde,

Ziua cea întârziată năvăli din răspu-teri
Și ca repezit în aer soarele se-nalță-n cer;
Frații lui atât dormiră, cât intrase în pământ
De un stânjin și-i împluse frunza adunată-n vânt.
Se treziră. – I! Căline, lungă fu și noaptea asta,
Dar nimic el nu le spune ce făcuse-n vremea-aceasta,
Ci plecând ei mai departe tot Călin arcu-ncordează
Și, zburătuind, săgeata trece-n lume ca o rază,
Vâjâie-n văzduh cumplită; ei urmează unde-i cheamă,
Pân-ajung în faptul nopții la pădurea de aramă.
– Măi fărtați, Călin li zise, nu-ți puté trece pin crânguri
Și pin codri iști de-aramă, rămâneți aicea singuri,
Vă clădiți ici o colibă, vă săpați groapă de vatră,
Singurel voi merge numai pe cărările de piatră.
Să vedem ce-a fi cu mine. Ei se pun de îl ascultă
Și el trece în pădure făr-a pierde vorbă multă
Și la orce pas el face codrul simțitor răsună
Și pin mrejiile de frunze glasuri trec ca o furtună,
Căci o strună-i orce creangă și o limbă-i orce frunză.
Luna doar, trecând pe ceruri, voind codrul să-l pătrunză,
Împle noaptea-i arămie cu mari dunge de omăt,
Pe sub cari, răscolite, fulger apele încet.
Și deodată-n codrul mândru el aude de departe
Răsunând un glas de fată, ce venea din lunci deșarte
Și urechea i-o desmeardă; el ascultă sub un trunchi
Și cântarea dureroasă îl pătrunde în rărunchi:

Greieruș ce cântă în lună
Când pădurea sună,
Cum nu știi ce am în mine,
Greiere străine?
Că te-ai duce de-ai ajunge

Noaptea de te-ai plânge,
Ca o pasere măiastră
La noi în fereastră.
Vai de picioarele mele,
Pe-unde îmbla ele?
Vai de ochişorii mei,
Pe-unde îmbla ei?
Inima-n mine-i bolnavă,
Floare de dumbravă,
Şi vai lacrimile mele,
Cum le vărs cu jele!
Du-te, greier, du-te, greier,
Pân' la munte-n creier
Şi priveşte-nduioşată
Zarea depărtată,
Lumea-ntreagă o colindă,
Mergi la noi în grindă,
Spune-i mamei: „Ce-am făcut
De m-a mai născut,
Căci ar fi făcut mai bine
Să mă ia de mâne,
Prefăcută că mă scapă
Să m-arunce-n apă,
Căci de cer ar fi iertată
Şi de lumea toată.“

Naintează şi o vede lângă apa arămie,
Culegând flori amorţite de pe maluri cenuşie
Şi punându-le în poala grea de florile de piatră.
Luminează luna-n ceruri ca un foc pe-o mare vatră,
Colţii munţilor ce rupţi-s, uriaşe stânci de cremeni,
Ce păreţii şi-i ridică îndărătnici, suri asemeni,

Vântul care trece-n şuier, noaptea sură și bolnavă,
Împle cu sălbătecie arămoasa-acea dumbravă.

– Bună vreme, fată mândră de-mpărat, Călin îi zice.

– Mulțămim, răspunse dânsa, tinerel flăcău voinice!

Ce cați tu? Ce vânt te-aduce? Nu știi că om pământean
Nu poate călca pădurea de bărbatul meu avan?...

– Știu, fetiță-mpărătiță, dar nici frică n-am, nici teamă,
Că el zmeu e și puternic, dar și eu – Călin mă cheamă.

Cum vorbește, iată zmeul vine iute ca un vânt,

Cu o falcă-n cer el vine și cu una pe pământ.

– Bună vreme, zmeu de cânc! – Mulțumesc, Călin Nebune!

– Am venit să-ți iau nevasta. – De-i puté, de ce nu? Bune

Sunt de zis ce-ți vine-n minte, dar mai greu e să le faci,
Zmeul codrilor de-aramă nu te-așteaptă cu colaci.

Eu mănânc patru cuptoare, patru boi mi-ajung abia

Și de vin patru antaluri abia trag la o măsea.

– Nici că-mi pasă! Și la luptă în dumbravă ei se scoală,

Se apucă, de copacii tremurau de-nvălmășeală,

Tremură sub ei pământul de-a lor pasuri apăsate,

Scăpăra cremenca neagră a stâncimei detunate.

Crunt Călin de mijloc l-îmflă, pân'la vârf de brazi îl urcă,

Ca pe-un lemn el îl trânteste, pin copaci trupul i-ncurcă,

Și-n genunchi apoi l-îndoiaie ca pe-un vreascur ce îl frânge,

I se îmflă mușchii vineți de oțel pe când îl strânge

Și lovit, pierzând simțirea, zmeul ca o muscă moare,

Ce lovită este iarna de-o scânteie de ninsoare.

– Să-mi rămâi cu bine, fată, eu mă duc să cat acum

Cele două sori a tale... Se porni din nou la drum,

Trece codri de aramă, de departe vede-albind

Și aude glasul mândru al pădurilor de-argint.

Noaptea-n rouă e scăldată, lucioli pe lacuri zboară

Lumea umbrei, umbra lunei se amestec, se-nfășoară,

În pădurea argintoasă iarba pare de omăt,
Flori albastre tremur ude în văzduhul tămâiet,
Pare că și trunchii mândri poartă suflete sub coajă.
Ce suspină pintre ramuri cu a glasului lor vrajă,
Crengile sunt ca vioare pintre care vântul trece
Frunze sun ca clopoțeei, trezind ceasul doisprezece,
Și pin albul întuneric al pădurei de argint
Vezi izvoare zdramicate peste prund întunecând
Și sărind în bulgări fluizi pe pietrișul din răstoace,
În cuiabar rotit de ape peste cari luna zace.
El aude-un cântec dulce, plin de lacrimi și de noduri,
Doină de simțire ruptă ca jelania-n prohoduri,
Împlând codrul de zăpadă, sufletu-i de-o jale mare,
Pare-i că din piept de fată cântă o privighetoare:

Așa-mi vine când și când,
Să mă iau pe drum plângând,
Lumea ce-a fi să mă vadă
Nici să poată să nu-mi creadă;
În zădar mă mai jelesc;
Vara vine, codri cresc,
În zădar m-aș bucura,
Iarna iar i-a scutura,
Și, de-mi vine, de nu-mi vine,
Tot arde inima-n mine.
Nici n-am cui să mă jelesc,
Să spun pe cine doresc.
Mult mă mir, Doamne, de mine
Cum nu m-ai luat la tine,
Mult mă mir ce-oi fi gândit,
Ce-am făcut de n-am murit!

În văzduhul plin de-a nopții moale luminoasă ploaie
El văzu o fată mândră, îmbrăcată-n lunge straie
De argint, ce sta ca umezi pe-a ei trup care tresare,
Ca o creangă mlădioasă sub a vântului suflare.
Naltă e, subțire este, ochii mari adânci ridică,
Părul ei de aur moale până la călcâie-i pică
Și cu poalele ei albe șterge stelele-i senine,
Lacrimi lungi ce curg pe fața-i ca și fire diamantine.
„Nu uita cum că seninul cerului este în aștri,
Nu uita că-n lacrimi este taina ochilor albaștri.
E frumos pe când din cerul plin de-o sântă bogăție
Cade-o lacrimă frumoasă în adâncă vecinicie –
Dar de cad rănite toate, ceru-i negru și pustiu,
Nu-i nălțime, nu-i albastru, e o noapte de sicriu.
Stea ce cade taie lumea ca o lacrimă de-argint,
Pe seninul cer albastru frumos lacrimile-l prind,
Și din când în când vărsate frumos lacrimi te prind
Dar de seci întreg izvorul, vai de ochiul tău cel blând.
Pin diamanții tăi se scurge sânge fin de trandafiri
Și zăpada viorie din obrazii tăi subțiri –
Curge noaptea lor albastră, a lor dulce vecinicie,
Ce ușor se poate stinge pin plânsorile pustie.
Cine e nerod să ardă în cărbune-o piatră rară
Și eterna-i strălucire s-o strivească într-o pară?
Tu-ți arzi ochii și frumsețea – infinitul lor se stinge –
Și nu știi ce răpești lumii? Ah, nu plânge, ah, nu plânge!“

Astfel el se socotește. I-a căzut atât de dragă,
Cât ar fi înflat în spate pentru ea lumea întreagă.
– Bună vreme, fată mândră de-mpărat! – Mulțam, voinice,
Dar ce vânt te bate-ncoace și ce rău te-aduce-aice?
Zise ea zâmbind – de multă vreme zâmbi-ntâia dată,

Căci și ei îi cade drag el, deși n-ar vré s-o arate –
Știe ea de ce îi place, ca să n-o prindă de veste,
Ce frumos îl află dânsa, cum îi stă, ce drag îi este?
Dar deodată spăimântată de un sunet, ea îi spune:
– Fugi! că dac-a veni zmeul, viața ta o va răpune!
– Vie numai! zise dânsul... ș-om vedea atunci cum plouă –
Nu se dă Călin, săracul, nici cu una, nici cu două.
Și deodată peste codri de argint vine în zbor
Zmeul falnic, care mișcă cu aripa vârful lor,
Peste vârfurile-nalte parcă zborul lui îl simți,
Frunzărimea cea mișcată de aripele-i cu zimți.
– Bună vreme, zmeu de câne! – Mulțănesc, Călin Nebun!
– Am venit să-ți iau nevasta. – Ba să vezi ce-oi sta să-ți spun:
Opt cuptoare mânc de pâne și opt boi și opt antale
Abia sunt un prânz puternic pentru trupul meu în zale.
Și vrei să te bați cu mine? – Nici că-mi pasă! – Aide, dară!
Sună frunza zgomotoasă, codrul din adânc răsare,
Tremură mai surd pământul, oasele parcă se rup,
Când vânjoși și-ndoaie dânșii a lor brațe ș-a lor trup,
Dar Călin în sus l-ardică și-l trânteste la pământ,
De sun oasele ca hârburi și zbor aripele-n vânt.
Îl omoară. Apoi zice: – Rămâi, fata mea, cu bine!
Merg să scap pe sora mare și să auzim de bine.
Trece selbele-argintoase, trece-o vale, un colcantaur
Până vede dinainte-i răsărind pădurea de-aur.
Mult frumoasă e pădurea cu-a ei trunchi de aur roș,
Ce în frunza lor cea moale suspinau întunecoși.
Iarba lin călătorește, o petală stătătoare
Ce, sclipind cu mii de raze sub al nopții dulce soare,
Poartă-n galbenele-i unde spice cu mărgăritare,
Flori de mac ce îmflă noaptea capul lor cel roș și mare;
Numai fluturi mici albaștri și mari roiuri de albine

Curg în râuri sclipitoare de luciri diamantine
Ș-împlu aerul cel dulce de cristal și de răcoare,
A popoarelor de muște sărbători murmuitoare.
Iar aude-un cântec mândru care codrul îl trezește,
Parcă frunzele-l repetă, parcă vântul tot îl crește,
Și-nainte-i parcă vede satul lui și i se pare
C-auzea doinind o fată chiar la ei în șezătoare:

Maică, maică, draga mea,
Ajungă-te jalea mea,
Să te-ajung-un dor și-un drag,
Să șezi toată ziua-n prag
Cu firuț băgat în ac
Și tu să nu-mi poți împunge
Pân' nu-i suspina și plânge,
Pân' nu ți-a veni în gând
Unde-am fost și unde sunt.

Lângă lacul cel albastru înstelat cu nuferi mari,
Pintre trestii auroase ce se legăn solitari,
Vede fata cea cu ochii cuvioși ca în biseric'
Fața-i albă ca zăpada într-un păr de întuneric.
Ea în haina ei cea verde se înmlădie bogată,
Cu flori albe-mpodobită, cu diamante presărată.
– Bună vreme, fată mândră de-mpărat! – Mulțam, Căline,
Mult îți merge vestea-n lume, multe-am auzit de tine
Și prea rău de tine-mi pare c-ai venit să mori aice,
Căci de vine zământul numai rău ți-a merge, măi voinice!
– Toți se laudă cu mâncarea. Spune-mi, fată, cât mănâncă
Zmeul tău, să văd pe-acesta de îl pot învinge încă.
– Doisprezece boi, antale, tot pe-atâtea, iară pâne,
Douăsprezece cuptoare abia îi ajung să cine.

– C-un antal de vin mai tare decât mine, zice cesta,
Dar va da Dumnezeu sfântul să mă scap și de acesta.
Vine zmeul, vine iute, mișcând codrii cei de aur,
Cu cap mare ca cuptorul și cu aripi de balaur.
– Hei, Căline, rău de tine! strigă el și se aruncă
Pe voinicul care-l prinde, învârtindu-l jos în luncă.
Se luptară rău și zmeul cât de cât să nu se deie.
– Hei, nevastă, zice dânsul, dă-mi să beau și dă-i să beie.
După ce mai odihniră, zise zmeul: – Măi Căline,
Nu s-alege-ntre noi lupta, ci-ostenim așa, vezi bine,
Da' m-oi face-o pară roșă și te-i face-o pară verde
Ș-om lupta pân' din noi unul se va stinge și s-a pierde.
Pară roșă este zmeul, pară verde e Călin
Și în galbenu-ntuneric ei se luptă cu venin.
Se-nfășoară, se desfășur, mestecând a lor văpaie,
Fulgerând umbra din codri în a flăcării bătaie,
Joacă-n juru-le dumbrava când în umbră purpurie,
Când încremenește parcă într-o brum-adânc-verzie,
Când în dungi înflăcărate, bolți, cărări în jur se casc
Sub lumini de curcubeie repezi ce se sting cum nasc,
Fâlfâiesc ca două candelii, obosiți se-nvrât, se-ncaier
Și aproape-aproape stinse s-urmăresc jucând pin aer,
Scoțând limbe ascuțite ca să-nghimpe pe cealaltă;
Ei jucau prin crengi înalte, pîntre trestie, pe baltă,
Balta tremură adâncă, somnoroș și lin sclipește,
Azvârlind, întunecată, câte-o muscă, câte-un pește
Către flamele-ostenite... Peste ei deodată zboară
Ca o pată de cerneală-n noaptea aurită-o cioară.
Zice zmeul: – Moaie, cioară, aripa-ți în apă, stinge
Flacăra cea verde, care nu-s în stare a o-nvinge.
– Împărate pré nălțate, moaie-ți aripa în apă,
Zice-atunci Călin, și stinge flacăra roșă – mă scapă.

Iară cioara, cumu-i cioară, cum aude că o urcă,
Nici una, nici două, iute se coboară, nu se-ncurcă
Și lăsând din bot să-i cadă două picături de apă,
Potolește para roșă, ce tresare, fuge, crapă,
Și cu botul o ciupește, curge sânge ca fier roș,
Încât lacul cel albastru e-ncrușit ca vinul roș.
Zmeul a murit... Se face om Călin și se îndreaptă
Cu trei fete-mpărătese unde frații îl așteaptă.

Pe-ntinsori de codri negri un senin se desfășoară,
Ce-a lui stele mari și albe peste ele le presară.
Și la margine de codru ei aprind o focărie
Într-o groapă cu cenușă... de juca trandafirie
Colibioara cea de trestii cu ușița-i rezimată,
Împletită din răchită, cu curmei de tei legată.
La o ploscă de vin negru stând de vorbă bucuroși,
Parcă-i zugrăvește focul cu răsfrângerile-i roși.
De asupra ceru-i negru, pe-ntinsori de catifea
Sunt cusute-n umed aur ici o stea, colo o stea
Și așa senin e focul, cât le numeri păru-n barbă,
Bătătura cea din Țoale, pe cărări fire de iarbă,
Și ca merele de roșii stau fetițele-n văpaie,
Două-s oacheșe ca sara, mijlocia e bălaie,
Iar Călin, lungit pe burtă și cu mânil pe coate,
Cam cu chef le povestește întâmplările lui toate
Și la capăt se chitește: – Măi fărtați, socot așa:
Fata mare și cea mică le luați de v-or plăcé,
Dară pe cea mijlocie – mi-o căzut dragă de foc
Și nici ea nu zice baiu, bat-o hâtrul de noroc.
Pe încet se stinge focul și s-acopere cu spuză...
El de mânică o trage... și unind buză pe buză
Ei șoptesc... ș-ar spune multe și nu știu de und' să-nceapă

Căci pe rând și-astupă gura, când cu gura se adapă;
El o simte-n a lui brațe tânără, rotundă, tare
Și ca tremură ca varga de oțel de-a lui strânsoare.
Își ascunde fața roșă de iubire și sfială,
Ochii-n lacrimi îi ascunde-n părul moale de peteală...
Și adorm. Somn greu îi varsă plumb în vinele-ostenite.
Frații lui când văd cât doarme, ei se pun pe șopotite
Și mărunț se sfătuiră ca picioarele să-i taie,
Să se laude c-omorâra ei pe zmeii în bătaie.
L-ar fi omorât, dar cesta, năzdrăvan fiind, nu pot.
Ei făcură cum gândiră și-l lăsară-așa schilod.
La pornit pe fete scoală... Iar Călin de multă trudă
Nu simți nici o durere, numa-n somnu-i greu asudă;
Chiar picioarele în traistă i le iau, cu ei le-au dus,
Căci găsindu-le, cum fuse năzdrăvan, și le-ar fi pus
Iar la loc... În zori de ziuă, el a doua zi trezit,
Vede cum îl schilodise, – ce să facă amărât?
Vo trei zile dupolaltă se mai târâie în brânci
Pin tufanii din pădure și pin colții cei de stânci,
Pân-ajunge ca să vadă un palat în văi de rai
Cât ca să te uiți la dânsul – de frumos – nu te-ndurai
Și aude-un glas cu jele, chiar o grădină de glas,
Care inima i-o rupe de-așa dor ș-așa năcas.
Și cum în palat el intră, pe voinicul vede pare
Care mânilor-și rupsesse într-a zmeilor prinsoare.
– Bună vreme, măi voinice! – Mulțămim frumos, Căline,
Ce-ai pățit tu de picioare, ce rău dete peste tine?
Și Călin începe-a-i spune cât pățise pân-acuma.
– Hai, ne-om prinde frați de cruce. – Hai, ne-om prinde,
spune-mi numa,
A cui ești și cum te cheamă? – Eu fecioru-s de-mpărat,
Codrii de-aur fur-ai noștri pân' cc zmeii i-au luat.

De când i-ai ucis, Căline, iar ai noștri sunt. Cu chin
Singurel îmi mai duc traiul ici în codri, măi Călin.
Amândoi însă în lume, tu schilod, eu fără mâne,
Ici pin noaptea dumbravană și pin văi am duce-o bine.
Pin pădurile-uriașe, pin grădini și pin palat
Se primbla Călin pe gâtul feciorului de-mpărat.
Unu-n mâni, altu-n picioare, uriași fiind, de boi
Au putere, pe atâta cât le trebuie la doi.
Și trecând așa-n pădure, ei aud foșnind în frunze, –
Trece-o umbră fugitoare ce țușnea să se ascunză.
Călin mâna și-o întinde și pe sus când mi-o ridică,
Muma zmeilor pletoasă se zbătea răcnind de frică.
– Fă-mi picioare, babă hâtră, și lui mâni, or te omor!
– De un stânjin mai la vale e, bădică, un izvor:
Vără-te în el cu totul și-i ieși întreg. – Ei stăi,
De-i așa – Călin, mehenghiul – bagă-mi-te tu întâi.
– Ba eu baiu, că nu-mi trebui. Vârâți-vă dumneavoastră.
Călin rupe-o creangă verde și o bagă-n ap-albastră
Și uscat-o scoate iară. – I! cum ți-oi da pumni, tu babă,
Ai vrut să ne-usuci, șirato, spune dreptul mai degrabă.
– Să vedeți, voinici, la vale, printre trestia înaltă,
Apa vie tot sclipește, se rotește colo-n baltă.
Ei ajung la apa-n farmec, și băgând o creang-uscată,
El o scoate numa-n muguri și cu frunze încărcată.
Se băgar-atunci în baltă și-amândoi ieșiră-ntregi
Și pe bab-o aruncară în izvorul c-unde reci
Și cu apă moartă... Dânsa se-nchircește, se-năsprește –
Ca un trunchi uscat cu noduri pe izvorul mort plutește.

Și acum se sfătuiră veseli ei și bucuroși
Ca fârtatul lui să ieie fata-mpăratului Roș.
Se gătiră omcnește, cu ițari și cu cojoc,

Cu chimirul plin de galbeni, încinși bine la mijloc
Și pe drumuri părăsite ei se iau și se pornesc
Și, trecând pîntr-o pădure din ținutu-mpărătesc,
Din tufari cu crengre grele el s-apucă să adune
În basmaua pistruită ca o mână de alune.
Iată că, ajunși la poartă, auzir-un vuiet mare,
Chiuiți, halai de nuntă, veselii de masă mare.
Când în poartă – văd o babă de-ale noastre. – Bună sară.
– Mulțămim, voinici din lume. – Ce s-aude-aici afară?
– Ia, -mpăratul... își mărită fata... – Cine-o ia, mătușă?
– De, țiganul, bucătarul, un cioroi pistrui cu gușă!
Cică, bată-l naiba cioară, a ucis doisprezece zmei.
Zise-atunci Călin pe gânduri: – Ia auzi, mătușă hăi,
Eu ți-oi da bănet de silă, galbeni zimți chiar un căuș
Dacă, cum vei ști, ghiontită, mi-ai pătrunde printre uși
Și la masă dinaintea împăratului vei pune
Ca plocon pentru mireasă astă mână de alune.
Iară baba, cumu-i baba, dă cu ghiotura să treacă,
Mai ghiontită, mai sucită, mai împinsă câte-oleacă,
Intră-n casa unde-i masa, pune-n talger dinainte
Testemelul cu alune, făr-a zice trei cuvinte,
Împăratul pune mâna și alunele zglobie
Peste fața cea de masă durăind se împrăștie.
Dar în mijlocul basmalei un inel în loc rămasă –
Un inel care-l pierduse de mult tânăra mireasă.
– Tată, uite-inelul care într-o noapte mi-a perit
Făr' să știu nici cum, nici unde. – Cine dară l-a găsit?
Cine a adus alunele-astea? Logofeții spun că baba.
O strigară de la poartă să s-urnească mai degrabă.
Când, în locu-i, cine vine? Un voinic, strein. El spune:
– Împărate prénălțate, eu vi l-am pus în alune.
Iară cioara cea de mire pe trei perini șade-n puf,

Slugi îl apără cu creanga de muscuțe și zăduf;
Cum trecuse Călin pragul de sub el o pernă cade,
Cum veni-n mijlocul casei nici a doua nu mai șade,
Când ajunsese la-mpăratul și a treia stă să cadă,
Că țiganului, vezi Doamne, nu i se cădea să șadă.
Zice-atuncea împăratul: – Cum, voinice, și cu cale
A ajuns inelul fetei în mânilor dumitale?
– Împărate prénălțate, iaca cum și iaca cum.
Da' țiganul nici mai știe, fața lui îi numai scrum:
– Împărate luminate, cum poți ca să-mi strici hatârul?
Eu am omorât toți zmeii. – Cum, țigane? – Cu satârul;
Mă înec dacă l-ați crede... dar la fețe tot îmi schimbă.
– Să se cate zmeii, doamne, dacă au vârfuri de limbă.
Îi cătară și, ce-i dreptul, nici la unul nu era
Și Călin atunci le scoate și le-arată în basma.
Împăratul poruncește ca s-aduc-un armăsar
Și de coada lui să lege pe țiganul bucătar
Și de coadă-i mai legară lângă el un sac de nuci.
Cade-o nucă – o bucățică, astfel îi făcu hăbuci.
– Ș-acum tu, voinice, zise, mi-i fi ginere. – Ba nu,
Altă fată, împărate, tare dragă îmi căzu.
Am un frate-nsă de cruce, tot fecior de împărat,
Și de mult ți-era s-o ceară, deși nu s-a cutezat.
Uite-l ăia. Dară fata se cam uită vrând-nevrând,
Că tot pe Călin Nebunul l-ar fi vrut ea mai curând.
Cândure că cu feciorul era mai de o potrivă,
La ochilor lui jele s-a muiet mai milostivă.
Deci făcur-o nuntă mare și-a ținut trei luni de rând.
Lăutari, benchet, halaiuri, tot ce-ți poate trece-n gând.
Ce nu era? Dragă Doamne, era nuntă-mpărătească.
– Dar acum mă duc, le zice. Pe-a mea Domnul s-o păzească.
Nici nu știu cum e, cum nu e. Geaba fratele-i de cruce,

Geaba tânăra mireasă îl mai țin cu vorbă dulce,
Dor i-i, Doamne, și nici știe cum l-apucă-un dor avan,
Că de când n-o mai văzuse se scursese șapte ani.

Când ajunsese locul unde casa tatălui său fuse,
El văzu palate mândre în livezi mărețe puse.
Și pe o câmpie goală el văzu de vite-o ciurdă,
După ea copil călare c-un-ciomag în mână zburdă.
Și părea că are șase ai și-ncă ceva mai bine.
– Bună vreme, măi băietel! – Mulțămim, voinic streine!
– Nu-mi știi spune cine șade-n aste rânduri de palat?
– Doi voinici ce-au scos odată pe trei fete de-mpărat
Din a zmeilor prinsoare... – Ș-au luat care pe care?
Mijlociul pe cea mică și cel mare pe cea mare.
– Da' ce-i cu cea mijlocie? – La găini au pus-o ei
Și să vezi, voinic străine, că eu sunt feciorul ei.
Mama-mi spune câteodată, de-o întreb a cui îs eu,
Că-s a lui Călin Nebunul. Cine-o mai fi, nu știu, zău!
Când aude... numai dânsul își știa inima lui,
Că, să iertați dumneavoastră, de... era băietul lui.
– Da' mă rog, bade, ajută-mi să dau vitele-n ocol.

Înserează... Stele umplu tot seninul lin și gol...
Cu băiatu-n bordei intră și pe capătu-unei laiți
Lumina mucos și negru într-un hârb un roș opaiț,
Se coceau pe vatra sură două turte în cenușă,
Un papuc e într-o grindă, celălalt e după ușă,
Pin gunoi se primblă iute legănată o rățușcă
Și pe-un țol orăcăiește un cucuș închis în cușcă;
Hârâie-n colț colbăită noduros râșnița veche,
În cotlon toarce motanul, pieptănându-și o ureche;
Sub icoana afumată unui sfânt cu comănac

Arde-n candelă-o lumină cât un sâmbure de mac,
Pe-a icoanei policioară, busuioc uscat și mintă
Împlu casa de-o mireasmă piparată și prea sfântă.
O beșică-n loc de sticlă e lipită-n ferăstruie,
Pintre care trece-o dungă mohorâtă și gălbuie,
Cofa-i albă cu flori negre și a brad miroase apa,
De lut plină, rezimată, stă pe coada ei o sapă.
Pe cuptorul uns cu humă Călinaș cel mititel
Zugrăvise c-un cărbune un clapon și un purcel,
Cu codița ca un sfredel și cu fuse-n loc de labă
Cum i se ședea mai bine purcelușului de treabă.
Pe un pat cu paie numai doarme tânăra-i nevastă,
În mocnitul întuneric fața ei lângă fereastă...
Și tot sufletul dintr-însul pare-atunci că și-l înhoalbă
Și-l adună-n ochi de trece peste fața ei cea albă.
El s-așază lângă dânsa, fața ei o netezește,
O desmiardă cu durere, o sărut, o drăgostește,
Pleacă gura la ureche-i, blând pe nume el o cheamă,
Ea deschide somnoroasă lunge gene de aramă
Și adânc la el se uită, i se pare că visează,
Ar zâmbi și nu se-ncrede, ar striga și nu cutează,
El din patu-i o ridică și pe pieptul lui o pune,
Toată viața-i se adună-n al ei sân rotund și june.
Ea se uită și se uită... mută... un cuvânt nu spune,
Doară râde c-ochi-n lacrimi, speriată de-o minune,
Ș-apoi îi sucește părul'n-a ei degete subțire
Și-și ascunde fața roșă pe-al lui piept duios de mire.
El ștergarul i-l desprinde și-l împinge lin la vale,
Drept în creștet o sărută pe-al ei păr de aur moale
Și bărbia ei ridică, s-uită-n ochii plini de apă
Și pe sân-u-i o desmeardă și din gură-i se adapă.

Dar a doua zi voinicul mânios intră-n ogradă;
Frații lui, cum îl văzură, la genunchi veneau să-i cadă:
– Iartă, frate, căci greșala, zău, de mult ne-apasă pieptul!
– Ba nu, fraților, li zise, să vedem ce e cu dreptul,
Să facem o boambă mare, s-aruncăm spre cer în sus,
Și tustrei să stăm sub dânsa pe când va cădé de sus,
Să vedem ce-a să gândească Dumnezeu și ce-a să zică.
Astfel, cum ți-ai face cruce, ei se pun alături... pică
Boamba grea zvârlită-n ceruri, din cei doi făcând fărâme.
Și Călin rămâne singur, rău îi pare ca la nime,
Dară nici c-avu ce face. Împăcat de-astă dreptate,
Lasă-n pace să trăiască tinerele lui cumnate
Și făcu o nuntă mare dup-opt ai de-nstrăinare.
Multă lume se dusesese ca să vad-așa serbare.
Fui și eu... Dar cum făcură o ulcică cu papară,
Mi-au bătut căciula-n crește și m-a dat pe uș-afară.
Mă-nciudai urât. În grajduri pusei mâna pe-un cal graur,
Cu picioarele de ceară și cu șeaua numai aur,
De fuior îi era coada, capul lui era curechi,
Avea ochii de neghină și gândaci avea-n urechi,
Ș-am pornit pe-un deal de cremenii... picioarele se topeau,
Coada pâraie-ndărătu-i, ochi-n capul lui pocneau.
Cum văzui că nu-i de bine, încălecai pe-o prăjină.
Și mergând pe ea de-a hale v-am spus și eu o minciună.
Și încălecând pe-o șea, v-am spus-o toată așa.

FRUMOASA LUMII

Apoi poveste, poveste, D-zeu la noi sosește, că-nainte mult mai este. Era odată un vânătoriu ș-avea trei copii și era sarac-sarac, cât numai cu-atâta se ține, că-mpușca câte-o păsăruică, o vindea ș-atâta era hrana lui săracul. Acu era o pădure pe-acolo pe-aproape, de-i zicea: Pădurea-neagră. Ș-o apucat oamenii din satul cela a zice că nu s-a puté să s-apropie nime de pădurea ceea. Ș-așa era părăsită, nime nu se ducea, că ziceau că la miezul nopții vin dracii.

Acu bietul omu ist săracu a zis într-o zi cătră femeia lui:

– Măi femeie, tot o moarte-am să mor, ian să mă duc eu în pădurea ceea, să văd ce-oi găsi acolo.

Așa, i-a făcut nevasta o turtă-n traistă și s-o pornit el; o luat pușca-n spate. Ajungând el acolo, lui îi era foarte frică... da' omul sărac sărăcia-l împinge a se duce orunde ca să câștige.

Iaca, mergând el așa, ajunge la un copac nalt și tufos strașnic, nu știu cum s-o fi chemat, și vede-o pasăre așa de frumoasă – era de aur.

Acu el ce să facă, ca doar să n-o-mpuște, s-o poată prinde, că, vânzând-o vie, mai multe parale ar fi luat. Alungând-o el pin copac, ea se vârî-ntr-o bortă... ș-o prinde. El n-o mai

stăcut către noapte că s-o temut de draci, ci o luat paserea și-o venit acasă și-o făcut o cușcă bună și-o pus paserea-n cușcă.

Acu el în ziua ceea, era sâmbătă, care-o prins-o, și duminică dimineața s-o ouat un ou. Oul era de aur. Da' el zice:

– Ei, măi femeie, eu n-oi vinde paserea asta, că ea s-o oua și eu oi avé câte-un ou și m-oi hrăni din zi-n zi.

El ia oul și se duce-n târg și-l întreabă negustorul:

– Ce ai de vândut și cât ceri?

– Am un ou și cer o mie de lei.

Da'un jidan zice (tot ei îs mai mehenghi):

– Ia să văd oul.

Când vede oul cel de aur – făcea mai mult decât o mie de lei – [îi dă mia de lei]. Ia el mia de lei, cumpără cele trebuincioase pentru copii și femeie și se duce-acasă. Da' pe gușa pasării era ceva scris, da' omul nu știa carte.

Când în a doua duminică iar s-a ouat un ou de aur. Și el s-o dus și iar a cerut o mie de lei. Da' să iei samă d-ta, că tot jidanul cela i-a ieșit înainte!

În a treia duminică, când a dus oul, a pus pe gânduri pe jidan. Și s-o gândit așa jidanul, l-o întrebat unde șede, să se ducă să vadă de unde el are ouă de aur. Vine jidanul; da' el ținea cușca în colțul casei.

Cum o intrat jidanul în casă – el știa carte – odată și-aruncă ochii-n fundul casei. Pe gușa paserei așa scria: „Cine-a mânca inima are să fie-mpărat; cine-a mânca rânza, de câte ori s-a trezi pe noapte, de-atâtea ori are să găsească câte o pungă de bani sub cap; cine-a mânca maiurile are să fie om cu noroc în lume, orunde va merge el, orce pas a face, el, tot cu noroc are să fie“. Acu jidanul, tot cu dușmănie asupra creștinului.

– Vinde-mi mie paserea!

– N-o pot, jupâne. Asta-i câștigul meu, toată viața pentru mine și pentru copii.

În sfârșit, cât s-o pus jidanul, n-o vrut bietul om s-o vândă. Jidanul a zis că i-i rău și c-are să mâie la om.

Vânătorul a doua zi s-a sculat de dimineață și s-o dus cu pușca după vânat. Da' jidanul – șiret, da' femeia, ca de-a noastre, proastă – și-i zice-așa femeii:

– Nevastă, ce să trăiești c-un om așa de sărac, vin' să te iau eu, că te-oi ține bine și ț-oi ține și copiii.

Da' femeia zice:

– Dacă te-i boteza! Apoi, zice, cum la noi, nu se poate sé se despărțescă.

Da' jidanul zice:

– Lasă-l pe mâna mea, că eu îl omor până mâne.

Îi dă nu știu ce și omoară omul. De-acolo zice-așa:

– Femeie, te-oi lua, dar mai întâi taie-mi paserea și mi-o frige. Da' să nu lipsească nimica din pasere, toată s-o mănânc eu.

Și femeia, dobitoacă, ea s-a potrivit. A tăiat ș-a fript pasărea ș-o pus-o pe vatră, o strâns-o și ea iese din casă cu treabă, și copiii, tustrei, intră-n casă. Zice unul dintr-înșii:

– Mă, tare mi-i foame... Mama o fript paserea ceea, hai să mâncăm câte-o bucățică.

– D-apoi dac-o fript-o jidanului, ne-a bate!

– Hai să mâncăm dinăuntru, că nu s-a mai vedea.

Ia cel mare inima, cel mijlociu rânza, cel mic maiurile.

Pasărea acu nu mai plătea nimica dacă le mâncase acelea.

Da' copiii, după ce-au mâncat:

– Măi, hai să fugim, că ne-a bate.

Și era o bortă-n dosul casei și s-o vârât acolo.

Vine jidanul. Da' la pasere celé nu-s într-înșă. Apoi începe-a striga, bate pe biata femeie.

– De bună samă, o mâncat copiii, căci altul nime n-a fost în casă.

Jidanul îndată strigă după copii, să-i taie, să mănânce el din copii. [...]

I-au căutat, i-au căutat în sfârșit nu i-au găsit. Dac-o văzut jidanul că nu-s și nu-s, s-o dus draçului – cruce de aur în casă! –, a lăsat și pe femeie și tot. Că el tot așa era să facă, d-apoi Dumnezeu a lăsat mai bine să mănânce copiii decât dânsul, că Dumnezeu nu doarme.

Acu, acel mare o îmblat ce-o îmblat, și s-a făcut împărat pe țara aceea. Acu numai aista era micușor de tot, tot la mă-sa sedea, ist care mâncase maiurile, și pesemne unde avea el să aibe așa noroc, tare era leneș.

Cel ce o mâncat rânza găsea tot pungi de bani și se făcuse strașnic om de rău. Îi erau dragi numai petrecerile, să ierți mata, îi era dragi cucoanele cele frumoase. Acu, acolo, strașnic era de frumoasă una de-i zicea *Frumoasa Lumii*. La soare te puteai uita, da' la dânsa ba. Acu el tot îmbla că doar i-ar da-o boierul cela, da' nici că vrea să i-o dea. Iaca, vine el acasă la mă-sa:

– Mamă, ce mi-s buni mie banii dacă nu pot eu lua pe ceea ce mi-o picat dragă!

Da' mă-sa zice:

– Dragul mamei, du-te și tot te-i puté întâlni cu ea. (Să vorbească cu dânsa, poate i-ar fi fost și ei drag.)

Da' ea era vicleană.

Acu aist ce-o mâncat maiurile se juca cu niște bulgărași cu alți băieți pe-afară. Vine un moșneag.

– Dragul moșului, ce faci tu aici?

– Ia, mă joc, moșule!

– Hai cu moșu, că ți-a da pere și mere (știi, ca la copii) – înșală pe băiet și-l ia cu dânsul.

Da' acela era un vrăjitor grozav – îngheța apa. Ş-acu el, tot vrăjind pin Pădurea-neagră, a dat de ceva straşnic, care el nu putea face, numai c-un copil. Se duce-acolo cu băietu-n mijlocul pădurii şi dă de-o piatră mare. Şi bate de trei ori în piatră şi se deschide pământul. Şi el zice băietului așa:

– Măi băiete, du-te pe scările ieste într-acolo sub pământ (era nişte scări) şi-ai să cobori într-o grădină așa de mândră, şi-ai să dai de-o căsuță acolo-n grădină. Şi să intri-n casă şi-ai să vezi un horn făcut acolo şi pe vatră ai să vezi o cheie. Să iei cheia ceea, s-o pui în brâu şi să vii înapoi la mine. Da' na-ţi ş-o veriguță de fier, că făr' de veriga asta nu poţi intra. (Acolo era pe ceea lume, zice-că.)

Băietul se ia, merge-ncetişor şi intră pân-în grădina ceea.

Da' acolo așa era o mândreață, grădină cu pomi cu poame de aur... încât băietul s-o mirat când o intrat acolo şi, ştii, ca copilul, mai degrabă a alergat la pere şi la mere decât la cheia moşneagului. Ştii cum e treaba noastră – era cu câmeşoi şi cu curăluşa bună-ncins, ş-o împlut sânul de mere şi de pere.. El pornise să iasă, când şi-aduce aminte de cheie, merge într-acolo ş-o ia – da' cheia era straşnic de ruginită... Cine ştii ce-ar fi făcut el cu cheia ceea, şi astăzi am fi fost sub mâna lui poate... Se ia băietu-ncetişor, se suie iar pe scară să ias-afară – că ştii d-ta că el, bătrânu, deşi avea putere, nu putea intra în rai, dar ista ca copil...

Când a ajuns în gură să iasă, moşneagul a strigat:

– Stai, nu ieşi! Dă-mi cheia!

Băietul zice (era mic, da' tot cu cap):

– Ba lasă-mă să ies întâi afară!

– Ba nu te las.

– Nu-ţi dau cheia! (Ştii d-ta, nici mâna nu puté vârî, că era păcătos.)

– Am să te omor.

– Omoară-mă, numa, dacă poți!...

El face tranc! cu picioru-n pământ și se-nchide pământul.

Ce să facă bietul băiet? Ia să se-ntoarcă, să se ducă iar prin grădinile cele. Când colo, era-nchis pământul, nu mai era mândreața ceea. Începe băietul a plânge. Plângând așa, își freca mânele. Șterge pe veriga ceea ce i-o dat-o moșneagul și vine-un om.

Omul cela era de fier. Era duh necurat; om de-ai noștri de fier, unde să poate?

– Măi băiete, cine te-o adus pe tine-aici?

– Iaca cum și iaca cum – spune băietul tot.

– Eu te-oi scoate, băiete, da'ntâi să te duci de-aici, să-mi tai vo douăzeci de vaci, să-mi frigi, să am de mâncat pe drum, când te-oi duce (că știi d-ta, nouă ni s-a părut că era-n gură, da' el era tocma-n fundul pământului, când o-nchis el piatra.)

Frige el, și-l pune pe băiet după cap, și pune pe o mână douăzeci de vaci fripte și pe altă mână câteva poloboace cu apă, cu vin – cu ce-o fi fost, nu știu – și băietului îi dă un cuțit și-o ulcică.

– Când mi-a fi foame, să tai cu cuțitu din carne, să-mi dai să mănânc, și când mi-a fi sete, să-mi dai cu ulcica apă. Și merge el, merge – zi și noapte tot mergea, decât așa era de-ntunerice, de nu zăreai cât un fir de colb dacă era sub pământ!

Acu apropia vacile de gătat demâncatul și apa de băut. Da' duhul cel necurat i-o zis așa:

– Dacă tu-i avé noroc să nu gătesc demâncatul și apa, eu nu te voi mânca, dar dac-oi găta, te mănânc. Ia uită-te tu în sus, vezi soarele?

– Îl văd cât o zare de chibrit.

– Ia! deci mai este!

Merge el – că acu rămăsese numai o jumătate de vacă.

– Ia uite-n sus, câtu-i soarele de mare?

– Îl văd pe jumătate.

– E, apoi iacă tot mai am o bucată bună!

Când acu era mai aproape de ieșit afară, demâncatul se gătise – apă tot mai era.

– Dă-mi demâncat, că mi-i foame!

Băietul, ce să facă el? Ia cuțitul și-și taie o bucat' de pulpă și-i dă apă și pornește iar. Iacă, a ieșit pe iasta lume. Când îl pune jos:

– Să-mi spui tu drept, de unde mi-ai dat tu de-am mâncat la urmă?

– Drept ți-oi spune, pulpa mi-am tăiet-o!

– Drept să-ți spun, să fi știut că ești așa dulce, nu te mai scoteam.

– Acu nu mă poți mânca?

– Hei, acolo era largul meu și strâmtul tău – de-acu ești prea bun la D-zeu și nu te lasă să te mănânc! (Știi d-ta, că sub pământ era locul dracilor.)

Și omul se face nevăzut.

Da' băietul era săracul flămând, da' el uitase că are me-rele cele-n sân și cheia ceea. Să ia el ș-aleargă, ș-ajunge la casa mâni-sa. Da', știi d-ta, el era leneș, da' era de duh, nu așa (parcă numai la dv. sunt de duh? Sunt și dintre noi!). Întră-n casă, da' mă-sa era săracă strașnic, că, știi d-ta, ca la boierul când ajunge la mărire, n-o lua pe biata mă-sa s-o ție, deși era-mpărat.

– Mamă, n-ai vo bucățică de lumânare s-aprinzi?

– Am dragu mamei, de la Paște! (O țină, Doamne ferește, de tunet, s-aprindă.)

Aprinde lumânarea.

Da' el zice:

– Doamne, mamă, tare mi-i a mânca! Am niște pere și niște mere, da' m-a dura la inimă să mănânc. Da' el n-o luat sama că ele-s de aur. Le-o zvârlit sub o laiță. Mamă, iaca, am o cheie, decât tare-i ruginită, mamă, șterge-o și vinde-o și cumpără-mi o pâne.

N-o apucat a o freca oleacă, și-o intrat vo cinci oameni de fier în casă.

– Ce vreți, stăpânilor? (El era să-nconjure lumea cu cheia aceea; c-atunci avea cheia iadului, putea face cu dracii orce.)

Femeia strașnic s-o înfricoșat de dânșii. Da' băietul, mehenghi, îndată s-o priceput:

– Masă vrem și vin bun!

Îndată o vinit niște sufragii ș-o pus masa, și ce n-o pus! Și după ce-a ospătat ei bine, a strâns aceia și s-a dus.

– Ei, mamă! Cheia asta o strâng eu!

Acu se făcuse holtei, bun de-nsurat.

– Mamă, eu am auzit că fata-mpăratului e frumoasă. Mă duc s-o ieu eu.

– Dragu mamei, tu, un băiet așa sărac, să iei pe fata-mpăratului? Ce mai vorbești nebunii?

– Dacă eu vreau așa?! Du-te, mamă, staroste.

– Da' cum, dragul mamei, să intru eu acolo?

– Du-te, mamă!

El o mâna.

– Cum să mă duc eu cu mâna goală?

– Mamă, ia vezi merele și perele cele n-o putrezit? Du-i-le acelea!

– Bine zici, dragul mamei.

Se ia baba și se-mbracă cu peștiman, pune-un ștergar frumos în cap, ia-n basma acelea și se pornește. Ajunge la poarta-mpăratului. Împăratul ședea-n cerdacul cel nalt. Vede-mpăratul că se lupta ceia cu dânsa, n-o lăsa să intre.

Împăratul cela era milostiv, nu ca ista de pe-acu. A gândit că a venit să ceară ceva.

— Lăsați-o, bre!

Când o auzit porunca-mpăratului, a lăsat-o.

— Ce vrei, mătușă?

— Apoi prénălțate-mpărate, am venit după un lucru mare.

— Ca ce fel, mătușă?

— Poftim întâi colacii.

Vede-mpăratul perele și merele de aur ș-o stat în mirare. Să vadă la o babă de-a noastră! Numa la curțile lor sunt de-acelea.

— Feciorul meu vrea să ieie pe fata d-tale, împărate!

Da-mpăratul a stat olecuță și pe urm-a gândit: „Baba asta-i nebună“.

— Dacă feciorul tău, zice, până mâne dimineată, în locul casei tale, o face un palat ca al meu ș-o grădină ca a mea, c-o cărărușă de pomi pân' la curtea mea, ș-n fiecare pom să cânte pasărilor, eu i-oi da fata.

— Rămâi sănătos, împărate!

Se pornește-înapoi femeia.

— Iaca, dragu mamei, ce-a zis.

— Bun, mamă, le fac până mâne.

Șterge cheia și vin iar cinci oameni de fier.

— Ce vrei, stăpâne?

— Până mâne dimineată să fie un palat tot de sticlă și po-
leit cu aur și să fie o cărărușă despărțită prin pomi ș-un pom
să-nflorească, unul să-nfrunzească, unul să-i pice frunza, să
nu fie doi de-un fel. Și cărărușa să fie de catifea, cu iarbă de
catifea. Și la fiecare pom să steie câte-un soldat cu sabia
scoasă. Și păserile să cânte așa de frumos, să nu poată dormi
împăratul și fata-mpăratului!...

Ech! încă era mult pân-în ziuă și erau toate gata.

Împăratul, dimineața când se trezește, zice fetei:

– De când sunt în palatul ista, cum ne-o cântat pasărilor acum nu ni-o cântat niciodată (că el nu s-o aștepta la aste, el gândea că pasărilor din grădina lui cântă).

Când iese-afară și vede, zice:

– Bre! mare putere are omul ista!

Băiatul zice:

– Du-te, mamă, și cere-i fata să mi-o deie!

Se duce baba la-mpăratul, da' el o tot purta cu vorba, că nu-i era voia să-și deie fata după d-aiștia.

– Apoi, mătușă, de azi într-o săptămână dac-a veni c-o trăsură de aur și cai cari ar mânca jeratic ș-or bea pară, i-oi da fata.

Da' fata era să se cunune tocma-n ziua ceea dup-un alt împărat.

– Iaca, dragul mamei, ce-a zis.

– I-oi face, mamă, și asta.

Aude el un vuiet mare strașnic pe afară.

– Oare ce s-aude, mamă?

Întreabă mă-sa. Zice:

– Se mărită fata-mpăratului.

– Cine-o ia?

– Cutare fecior de-mpărat. Vezi, dragul mamei, numa m-ai făcut de răs.

– Ia lasă, mamă, că tot are să mi-o deie.

Ia el, șterge cheia. Da' era iarna. Și vine omul cel de fier.

– Ce vrei, stăpâne?

– Fata-mpăratului s-o cununat astăzi! Când or dormi, să iei pe mirele să-l pui afară și pe mireasă s-o pui într-o pivniță și-n zori de ziuă să-i aduci iar pe amândoi în casă.

Dimineața intră-mpăratu-n casă.

– Ei, dragii tatii, cum ați dormit?

Zice el:

– Mie, tată, tare mi-a fost frig!

– Ba, zice ea, eu nu știu unde eram, că căutam s-aprind lumânarea și nu găseam, și nu era nici pat, nici nimica.

– Ați visat!

– Da' cum dracu, tată, că, iacă, buricele mi-o înghețat la degete.

– Eu nu-mi simt spatele.

– Ce n-ați zis sufragiului s-aprindă focul? Nu v-a mai fi nimic.

A doua sară, iar șterge cheia. Vine iar:

– Ce vrei, stăpâne?

– Vreau să te duci să-i pui pe ginerele împăratului într-o movilă de omăt, când a dormi, și pe mireasă s-o pui în vârful casei!

Pe casă, frig-frig, da' nu era omăt. Ista a degerat. Da' tot îi era milă de dânsa.

– Numa jumătate de noapte s-o lași pe vârful casei.

Când a adus pe mire dimineața, era țăpăn. A strâns toți doftorii, n-a mai avut ce-i face – a murit, săracul!

Iaca, se-mplinește săptămână.

El iar șterge cheia, vin ceia...

– Mâne dimineață, o trăsură de aur și cai cari or mânca jărat și-or bea pară; și mie straietele cele mai frumoase din lume să mi le aduci.

Se pune el ca boierii-n trăsură a doua zi și se pornește cătră-mpăratul.

– Cum îi, voinice? zice-mpăratul.

– Am venit să-mi dai fata.

El se face că nu știe că i-a murit ginerile.

I-o dă-mpăratul. Face-o nuntă strălucită, și i-o dă, și-o duce la palatul lui – da' lui așa-i era de dragă, de-o prăpădea din ochi.

Iacă, aude vrăjitorul că el a ieșit din pământ. Ce să facă el, să poată pune mâna pe dânsul, că el, cât era de vrăjitor și strașnic, da' el avea numa vo doi draci, da' ista cheia iadului o avea.

Da' el punea cheia ceea totdeauna pe-o sobă și numai sufragiul știa de dânsa. Da' sufragiul nu prea avé minte destulă-n cap.

Iaca, s-a luat el cu fata-mpăratului la primblare. Da' vrăjitorul a luat o mulțime de chei nouă și frumoase, altele de aur, de aramă, de argint și-o început a striga pe la poarta ginerelui împăratului:

– Cine-mi mai dă chei ruginite, că-i dau de cele de aur?

Și sufragiul, nu prea avé multă minte-n cap, o gândit să dea cheia ceea și să ieie una de aur, că mai bine a prii stăpânu-său.

Ehei! și când i-o luat [cheia, i-o luat] saracul toată puterea lui. Îi dă.

N-o apucat de-a vini el de la plimbare, și palatul n-o mai fost. A rămas el săracul în câmp, nici bordeiul ce-l avé înaintea nu era acu.

Da-mpăratul i-a trimis așa răspuns pe un logofăt: că dacă pân-în trei zile n-a face palatul cum a fost, îi ia fata și nu i-o mai dă. Acu ți-am spus că mai bine i-ar fi luat zilele decât să i-o ieie pe dânsa. Mare lucru-i dragostea!

Ce să facă el? Da' și fata-acu strașnic ținé la dânsul. Nainte mai drag îi era cel degerat, da' acum! A așteptat el pân-a treia zi; nu-i de chip, n-are de unde să facă palatul. Își ia el ziua bună de la nevastă-sa: cine știe ce jelanie a fi fost acolo!

– Mă duc de-acu-n lumea mea!

Merge el și ajunge la o baltă (cam un iaz viné).

– De-acu n-am ce face, mă-nec!

Dând așa, frecându-și mâinile, dă de veriguța ce i-a dat-o vrăjitorul când l-o vârat întâi în groapă. Și vine un om de fier.

– Ce vrei, stăpâne?

– Vreau cheia cea de la iad.

– Eu cheia iadului nu ți-o pot da.

– Apoi, ce să fac eu, spune-mi măcar unde-i?

– Apoi vrăjitorul, ca să nu-l ajungă nime, ș-o făcut un palat pe Prut, ș-acu, dacă-i putea merge pân-acolo, el o ține ascunsă sub perină la capul lui.

– Ce să fac eu, cum oi puté s-ajung la dânsul?

– Na-ți, zice, bucățica asta de fier, dă-te de trei ori de-a curu-n cap pe dânsa și te-i face o muscă – pe urmă te-i pricepe cum s-o ieși.

Și s-a făcut nevăzut omul cela.

Se ia el, se dă de trei ori peste cap și zboară ca musca pân' la Prut. Ajunge acolo, dă' vrăjitorul dormea de-ameazăzi. Dă să intre... pe unde să intre? Ferestrele cu obloane, cum se purta mai demult.

„Mă vârl pe borta cheiei!“

Se vârl și se pune pe sobă. Unde se trezește vrăjitorul și unde-ncepe a bate-n mijlocul casei cu niște ciocane și unde-ncepe a ieși la draci, de te lua fiori. Ș-o-nceput a-i trimite pe unde să facă rele, să puie la cale pe oameni să facă rele; decăt, când nu vrea D-zeu, că el era om pământean, i l-o luat din minte! Așa, după ce-au pus el trebile la cale, a ieșit afară. Musca s-a sculat, a luat cheia de sub perină ș-o început cătinel-cătinel, ș-o zburat afară. Decăt, bucuria lui nu se mai povestește, c-are să ieie pe fată-napoi. Acu lui nu-i era de dânsul, de dânsa-i era ce-i era. Freacă cheia, vin oamenii cei de fier.

– Să-mi faci palatul iar înapoi cum a fost!

Și acu s-o-nvățat minte: purta cheia tot lângă dânsul.

Acu ce să facă vrăjitorul? Era în satul acela o babă sfântă... Pe atunci era lume bună, era sfinți, nu ca acu. Când te durea capul, când aveai vo boală, numa dacă punea mâna-ți trecea.

S-a dus vrăjitorul ș-o omorât baba și s-o îmbrăcat el în straiele ei.

S-o-mbolnăvit femeia lui, fata-mpăratului, decât ce boală, să dea D-zeu să am și eu cât oi trăi, decât numa când zicea oleacă valeu, el se prăpădea.

– Ia să chemi pe baba cea sfântă.

Vine; acela era vrăjitorul. Începe-a pune mâna pe capul ei, ca și cum, dragă Doamne, a o discânta. Și când iese el din casă, îi zice vrăjitorul ei:

– Doamne, m[ăria]-ta, câtă frumusețe și mândrețe ai în casă și n-ai și un ou frumos de marmură!

– Ca ce fel de ou, mătușă?

– Acela-i numai în fundul pământului!

– Ira! oi zice bărbatu-meu, ș-a trimite pe cineva să-l caute. Și se duce vrăjitorul.

Întră el în casă.

– Ei, zice, iaca ce mi-a spus baba ast' sfântă.

– Iaca să șterg, dragă, cheia.

Șterge cheia și vin doi oameni de fier.

– Ce vrei, stăpâne?

– Vreau oul cel de marmură de sub pământ.

– D-apoi, bată-te D-zeu să te bată (fie-i lui acolo!); câte-ți fac eu, până și cheia iadului o ai, acum vrei să ni iei și toată puterea noastră?...

Vezi d-ta, vrăjitorul a vrut înadins, ca doar duhul cel necurat l-a gătui.

– Da' eu te-aș omorî, da' pentru că știu că asta nu vine de la tine, pentru asta te iert și-ți spun așa: că baba cea sfântă-i

vrăjitorul și că azi are să vie c-un cuțit mare și s-a face că pune mâna pe capul femeiei tale și-are să ți-o omoare.

Decât, când a auzit el așa, of! numa tremura!

Și se duce omul cel de fier. Acu el își gătește iartaganul, și când vine-n casă vrăjitorul, pune pe sufragiu și îl dezbracă-ndată, și-adevărat găsește-un cuțit mare, știi, ca un chip de cosor, și-l ia cu iartaganul și-l face bucățele. Acu era cu deplin fericiți. Acu săracul nu mai știa ce-i durerea, cum știa-nainte, și zice-ntr-o zi:

— Ia hai, soro, să mergem să găsim pe frații mei cei doi. (Da' mama lui murise!) Se iau ei și se pregătesc, și mergând ei așa, a ajuns la-mpăratul. Era strașnic în război cu altul. Tot să nu fie omu saracu-n pace. Și-așa era de scârbit, decât strașnic lucru. Văzând pe acesta, s-a bucurat și-a zis așa:

— Ciindure că ești ginere de-mpărat, mi-i da ajutor și-oi pute să bat pe vrăjmașul meu.

Așa o gatat armată grozavă și-n sfârșit o dovedit pe ceala.

Acu aiști doi, se zice că era tare fericiți — numai acela saracu era mai necăjit (cel cu rânza). Acela s-a luat și s-a dus la Frumoasa Lumii. Dă să intre-n palatul boierului celuia, nu-l lasă să intre. Așa, el a trântit un bal strălucit și-o poftit pe toți să vie la balul cela, între cari era și Frumoasa Lumii. Decât așa era ea de frumoasă, cât, când a intrat în bal, a luminat balul de atâta... să ierți mata. El a început după aceea jocul pân-în zori de ziuă — unde-o-ntins niște mese și s-o pus să joace cărțile. El a făcut toate chipurile ca să joace cu dânsa. El avea mare noroc și se făcea că nu câștigă, tot ei să-i deie că nu mai putea de dragă ce-i era. Acu ea, văzând atâția bani, s-o minunat și-o zis așa tătâni-său:

— Hai, tată, să-l poftim pe ista la noi (știi, or de-a noastre, or de-a d-lor-voastre, care vré să scurgă tot la parale, trage or pe cine). Acu el, venind la dânsa-ntr-o sară cu vo zece

pungi de galbeni – o jucat iar în cărți și i-a dat toți ei, de n-a rămas măcar c-un pitac. Acu ea, văzând că n-a rămas nici c-o para, o-nceput a râde de dânsul. Și ploua afară. Și vrute și nevrute a trebuit să-l îmbie să mâie-acolo. Dormind el, de câte ori s-a trezit, de atâtea ori a găsit o pungă de bani sub cap.

A doua zi dimineată, când a venit sufragiul să-i deie de spălat, după ce-a mântuit de spălat, i-a pus în mâni vo douăzeci de galbeni bacșiș. Aleargă la dânsa sufragiul. Da' ea zice:

– Bre! de unde are omu-aista atâte parale?

Vine la dânsu-n casă și zice-așa:

– Eu te-oi lua de bărbat dacă mi-i spune de unde ai atâția bani.

El zăluzise și i-o spus, prostul. Da' ea i-a făcut o cafea nu știu cu ce și s-o bolnăvit el strașnic și-o început a vărsa, și-o vărsat rânza. Și-a luat-o ea, a spălat-o cine știe cu ce, a parfumat-o și-o înghițit-o ea, ca să găsească ea pungile cu bani. Da' fiecăruia norocul lui.

El mai avé vo zece pungi de bani din noaptea ceea.

Ea l-a dat pe urm-afară. El a-ncălicat pe un cal și s-a pornit. Mergând cu calul cela, a dat pe-un câmp de flori și s-a plecat calul să mănânce și s-o făcut un măgar.

El a strâns un mănunchi de flori și l-a pus în buzunariu. Mergând el călare pe măgar mai departe, a dat de un iaz. Se pleacă măgarul să beie apă și se face iar cal.

– Ei, zice, bună-i asta!

Ia el într-un șip apă și se-ntoarce-napoi. Ajunge iar acolo, la Frumoasa Lumii, și din banii ce-i rămăsese mai toarn-un bal strașnic. Da' ea aleargă, ca să mai vadă de unde are bani.

– De unde ai bani?

– Din mănunchiul ist de flori.

Eli-l dă. Ea, mirosind, se face măgăriță. El o lasă măgăriță și iese din casă.

Așteaptă sufragiul să iasă stăpâna afară. Nu-i! – Mare păcat! Când se duce-n casă, o găsește măgăriță.

Se-ntoarce, ș-o ia de-acolo și pornește călare pe dânsa. Îi dă fân să mănânce (că măgăriță, da' inimă de om). Ea a zis așa cu alean:

–Nu te-oi mai înșela de-acu și ți-oi da rânza-napoi, numai fă-mă cum am fost.

El de multe ce-i făcuse, acu era hapsân și s-a dus pe dânsa până la-mpăratul, la frate-său. Acu aciea era și iestlalt, care ținea pe fata-mpăratului. Și când li-o povestit el lor că măgărița-i Frumoasa Lumii, ei s-a pus pe lângă dânsul ca s-o ierte. Și iertând-o, o băut apă și s-a făcut iar la loc.

Și erau acum trei împărați pe o țară. Și-o fost toți fericiți... Și-am încălicat pe-o șa și ți-am spus-o așa.

FRUMOASA LUMII*

Sură-i sara cea de toamnă,
De pe lacuri apa sură
Înfunda mișcarea-i creață
Între stuf de iezetură,

Șușăind îmbla pe lanuri
Beldii, iarbă și strujane
Îndoite de-a vântoasei
Întristată suspinare.

Numai codri-adânc suspină
Și prin frunzele uscate
Rânduri, rânduri trece freamăt
Ce le scutură pe toate.

Trece luna, farul vânăț
L-ale norilor corăbii
Și pe tufe străvezie
Îmbufnat ciugulă vrăbii.

* Fragment versificat.

De când codrul, dragul codru,
Scuturându-și frunza toată,
Își deschide-a lui adâncuri
Fața lunii să le bată,

Tristă-i firea, vântul doară
Sperios vo creangă farmă,
Și izvoarele-izolate
Fac cu valurile larmă.

Prin scheletele de stânce
Scârțâiesc și gem stejarii
Ca moșnegi ce sunt pe moarte.
Ale iazurilor arii

Ca oglinzi de plumb brumate
Dorm în lună – cânt-alene
Brotăceii de pe maluri,
Greieruși în buruiene.

Iar moșneagul meu țiindu-l
Pe copil ducea de mână
Pe cărarea ponorâtă
Din pădurea cea bătrână.

Au ajuns o piatră mare,
De trei ori moșul bătând,
Se deschise dinainte-i
O cărare în pământ...

Dragu moșului acum,
Mergi pe-aici până vei da

De-o grădină prea frumoasă
C-o căscioară albă-n ea.

De-i intra în casa ceea,
Vezi în vatră ce-o să şadă.
De-i găsi o cheie mică,
Pune-o-n brâu ş-apoi mi-o adă.

Na-ţi de fier o veriguţă,
Făr' de ea nu poţi intra,
Mi te du acum cu bine
Şi te-ntoarce-asemenea.

El a mers ş-atunci văzură
Ochii lui dumbrave-ntinse
De o dulce poleială
Şi de-un freamăt mut cuprinse.

Ape curg ca aur verde
Şi se văd adânci izvoare
Unde fundul străluceşte
Vioriu ca o comoară.

O grădină văzu mândră
Cu copaci înalţi în şir
Ploând flori mirositoare
Pe tufani de trandafiri,

Mere de-aur cad din crenge
Risipite pe pământ,
Frunza pare-nvăpăiată,
Florile par că s-aprind,

Strălucesc ca și jumalțul,
Se îndoaie tremurând,
Singură a lor lumină
Face ziua sub pământ

Dar o zi cum vezi în visuri,
Prin aerul de o ceață
Făcea dulce transparența
O văpaie și-o mândreață.

Parcă lumea asta toată
E-ngropată, pare trează
Și seninul blând al apei
Lumea asta-o luminează.

Pe cărări mergea cu-ncetul
Mere strânge,-n sân le pune,
El îmbla mirat pin lume
Ca un gând într-o minune.

El intră-n căscioara albă
Cu flori negre împistrită
Și găsi-n cenușa vetrei
O cheiță ruginită.

Ce știi ce făcea [cu ea]
Cu cheița de-a avea,
Până azi poate că lumea
Sub un farmec rămâne[a].

Băiețandru-în brâu ș-o pune
Și se ia încet pe scară,

Când ajunse-n gura gropii
Și voi să ias-afară,

Zise oțerit moșneagul
– Nu ieși, băiete, stai,
Dă-mi cheița. – Ba, moșnege,
Mai întâi să ies – ș-apoi.

– Nu te las. – Eu nu-ți dau cheia,
– De n-o dai te-omor acuma.
– Fă ce știi, răspunse micul,
Mă omoară, de poți numa.

Din picior moșneagul face
Tranc! se-nchide-atunci pământul
Și băiatul biet rămase
N-întuneric ca mormântul.

Spre grădină să se-ntoarcă –
Dară, vai, n-o poate face,
Căci în stâncă el închisu-i
Ca un pui într-o găoace.

Începu atunci să plângă,
Frânge mânele-i spre cer
Și frângându-le el freacă
Veriguța cea de fier.

Vine-un om de fier atuncea
Și-ntreabă băietul: Cum
De-a ajuns el pân-aice.
Iaca cum și iaca cum.

Și așa, din vorbă-n vorbă,
Vezi, i-a spus băietul tot.
— Măi băiat, cu greu te-oi scoate,
Dară tot am să te scot.

Deși nouă ni se pare
Că la gură-a fost fiind
Dară el era sărmanul
Tocma-n fundul de pământ.

Ian așteaptă pân mi-oi frige
Ca vro douăzeci de vace
Și pe drum s-umplu cu apă
Tot pe-atâtea poloboace.

BORTA VÂNTULUI

Era un om sărac-sărac ș-avea o mulțime de copii. Acu era-în vremea foametei și el a muncit vo săptămână pe un căuș de grăunțe. Acu s-a dus la râșniță cu dânsule. După ce le-o râșnit, a ieșit afară cu căușul cu făină și s-a pornit o fur-tună mare și i-a luat toată făina din căuș. Da' el strașnic s-o mâniat. „Nu mă las eu așa, cu una, cu două“, și face un șumuiag de paie și pornește.

Îl întreabă-un om:

– Unde te duci, cumătre?

– Mă duc s-astup borta vântului, că mi-a luat făina din căuș.

– Da' unde-i nimeri-o?

– Unde-a fi, acolo mă duc.

Mergând el loc depărtat, a ajuns pe D-zeu și sf. Petrea (erau pe pământ pe-atunci).

– Unde te duci, omule?

– Mă duc s-astup borta vântului, că mi-o luat făina din căuș.

Da' D-zeu i-o zis așa:

– Omule, nu te mai duce. Na-ți o nucă... da' pân-acasă să nu zici: „Nucă, deschide-te“.

Întorcându-se el înapoi, a-nnoptat ș-a ajuns la un om și s-a rugat să-l primească să doarmă acolo peste noapte.

– De unde vii, bade? l-[î]ntreabă omul cela.

– Mă duceam s-astup borta vântului ș-am întâlnit un ne-bun pe drum și mi-o dat o nucă și-a zis să nu zic pân-acasă: „Nucă, deschide-te“. Ce-a mai fi și asta?

Femeia omului, vicleană. Ia o nucă-n mână și zice:

– Ia să-ți văd nuca.

Îi schimbă nuca omului. Și pe urmă se duce-ntr-un ocol și zice: „Nucă, deschide-te“.

Dac-o zis, atâte vite ce-o ieșit, oi, cai, hei, o bogăție-ntreaga! Știi mata, putere dumnezeiască!

Se duce-a doua zi acasă: „Nucă, deschide-te“. Nuca – de unde să se deschidă!

– Hai, bată-mi-l Dumnezeu vânt și moșneagul lua-l-ar dracu. Mă duc s-astup borta vântului și să bat pe moșneag de ce m-o viclenit.

Ajunge iar pe Dumnezeu.

Da, D-zeu, știi, putere dumnezeiască, acu era altfel la față... nu l-o cunoscut.

– Unde te duci, bade?

– S-astup borta vântului și să ucid moșneagul; la ce m-o viclenit?

– Na-ți, bade, un măgar. Da' să nu zici pân-acasă: „Măgar, baligă-te“.

– N-oi zice.

Se-ntoarce el iar pe la omul cela. Da' omul cela-l ospătează și-i dă vin să beie, și omul s-o chefăluit și-a adormit pe laiță. Da' erau niște țigani cu șatra acolo ș-avea măgar și omul s-o dus ș-o cumpărat ș-a schimbat măgarul.

Omul a doua zi se scoală, ia măgarul și se duce-acasă și-i zice: „Măgar, fă bani?!“

Măgarul, de unde? El apuc-un druc și-ncepe a dișăla măgarul.

– Acu nu-l mai iert eu.

Se pornește să-ntâlnească pe moșneag și s-astupe borta vântului. Întâlnește pe D-zeu.

– Na-ți, bade, o cârjă, da' să nu zici pân-acasă: „Cârje,-ncârjește-te“.

Ia cârja, vine pe la omul cela. Acu omul i-a dat și mai strașnic ospăț și s-a sfătuit că dac-or vedé ce-a mai da și cârja, pe urmă să-l omoare ca să nu prepuie că el i-o luat. Acu zice omul femeii:

– Măi femeie, noi hai cu cârja-n zămnic* și să-nchidem ușa ș-a să zicem: „Cârjă,-ncârjește-te“.

Se vâără. Cârja unde-ncepe a bate ș-a zdrobi. Până omul era cu chef, până s-a trezit, ei erau uciși ca merele.

– Bade, ți-om da și măgar, și nucă, numa, mă rog, scoate-ne!

Acu omul i-o lăsat de i-o bătut și mai bine. A luat măgarul, cârja și nuca și s-o pornit acasă.

Așa s-a făcut de bogat acu, de-a ajuns veste pân' la-mpăratul. Atâția bani avea el, de-o semănat ș-o crescut grâu de aur. Acu-mpăratul a auzit că are un lan de aur ș-o trimis doi sufragii să-i deie sămânță, să semene și-mpăratul.

– Să spui împăratului că nu vreau să-i dau, să văd ce mi-a face.

Împăratul, când a auzit așa, strașnic s-o mâniat ș-o gătit oștire, să se ducă cu război asupra lui. Împăratul era frunte, știu, mai mare. Ș-a venit pân' la ușa lui ș-o strigat să iasă afară. Da' el avé bani, da' tot cu straie de-a noastre, nu cu straie leșești. El pune cârja sub suman și iese afară. Acu-mpăratul cu atâtea mii de oameni i-a fost rușine singur lui să se ducă el numa cu unu să se lupte. A zis:

* Beci (n.a.)

– Omule, arată-ți tu întâi puterea.

– Bine, măi împărate. Cârje,-ncârjește-te, la tot soldatul câte două și la împăratul nouă! (Cârja era dumnezeiască, tot în cap bâcâia.)

O nebunit și pe soldați și pe-mpăratul. S-o dus împăratul, ș-o rămas în pace ș-o trăit bine.

Să dea D-zeu să trăiască și copiii mei așa.

FINUL LUI DUMNEZEU

Poveste, poveste, da' eu nu-s de pe când poveștile, eu sunt de mai încoace, da' m-am dus într-o zi la soacră-mea și-am găsit un sac de povești, și venind acasă l-am scăpat jos și s-o despicat sacul, și de-atunci s-o împlut lumea de povești și-am învățat și eu una și ț-o spun d-tale.

Era odat-un om și-avea doi feciori. Acu femeia era-ngreunată și-o făcut un băiet, da' el era sărac, n-avea cine i-l boteza. Iaca pe-acolo era D-zeu și sf. Petrea. Și D-zeu i l-o botezat și-o rămas băietul năzdrăvan.

Da' la urma băietului a făcut o fată, și-așa era de frumoasă, de la soare te puteai uita, da' la dânsa ba. Treaba ei era să ducă demâncat în țarină. Ducând ea demâncat în țarină, a zărit-o un zmau și s-o pus pe-atâta s-o ieie. Da' finul lui D-zeu era năzdrăvan și-o zis așa fetei: că el a face o brazdă de plug până la demâncat, și ea totdeauna pe brazdă să meargă la frații ei. Da' finul lui D-zeu era năzdrăvan, nu era, da' zmaul – strașnic! El a și știut ce-o urzit frate-său și-o tras brazdă cu plugul pân' la casa lui. Fata s-a dus cu demâncat drept la curtea zmeului. Așteaptă ei să vie – nu-i!

– Eh! mamă, mă duc să-mi caut sora că mi-a luat-o zmaul, a zis finul lui D-zeu.

Ș-o făcut el o boambă de fier la țigani în loc de călăuz și-o zvârlea, și el mergea după dânsa.

A ajuns până la o fântână și la un copac. Acolo, puindu-se el să se odihnească, aude zicând așa:

– Doamne, Doamne, de-ar veni mama, c-acuși ne mănâncă balaurul!

– Oare cine să s-audă? Se uită-n vârful copacului, vede doi pui de pajere. Copiilor, da' unde-i balaurul cel care vă mănâncă?

– E-aici, în fântână.

– Mult v-o mâncat pân-acum?

– Ia, vo douăzeci și patru.

– Ia las', că vă scap eu!

Se suie-n vârful copacului lângă pui. Da' balaurul întinde-un cap să ieie un pui. Da' el avea paloș și taie capul. Întinde și cellalt, și-i taie ș-acela. Acu puii nu știa ce să-i facă de bucurie și zice așa:

– Câți frați am fost noi, pe toți ne-a mâncat, numai noi doi am rămas. Dac-a veni mama, măre, de bucurie are să te mănânce; vârî-te sub aripa mea.

S-o vârât sub aripa lui și nu s-a văzut. S-aude un vuiet mare; vine pajăra. Pajăra era mama vântului.

– Dragii mamei, nu v-a mâncat!

– Finul lui D-zeu ne-a scăpat.

– Unde-i, să-l mănânc de bucurie!

– Mă rog, mamă, dacă lă-i mânca, să-l faci înapoi.

– Da' unde-i?

– Îi la răsărit.

Da' ea a-nceput a vâjâi tare la răsărit. Da' puii zic către finul lui D-zeu:

– Mamei are să-i treac-un foc de-a te mânca pân' ce va ajunge la răsărit.

Vine.

– Nu-i, dragul mamei,

– Iacătă-li-i, mamă!

Da' ea-l ia și-l înghite, și când l-o făcut înapoi așa s-a făcut el de frumos, de s-o luminat locul unde era el.

– Ce să-ți fac pentru binele ce mi-ai făcut, că mi-ai scăpat copiii? a zis pajăra.

– Să-mi spui unde-i zmăul cu soră-mea.

– Nici n-am văzut, nici n-am auzit.

– Altmintrele, nu-mi mulțumești.

– Să șuier să-mi vie ficiorul, vântul de la răsărit.

Ș-o șuierat ea o dată ș-o venit un om – era statul lui de o palmă și barba lui era de un cot și călare pe-un iepure șchiop. Și-i zice pajăra:

– Statu-palmă

Barbă cot,

Călare pe-un iepure șchiop,

unde-i zmăul ce-a luat pe fată, pe sora lui finul lui D-zău?

– Nici n-am auzit, nici n-am văzut. Dacă n-o fi știind frate-meu, vântul de la miazăzi...

Când o suflat o dată, o venit altul. Aista era mare de stat, cu buzele mari și n-avea ochi. Da' când sufla, peste tot locul s-auzea.

– N-ai văzut, n-ai auzit pe zmăul care a luat pe fată, pe sora lui finul lui D-zău?

– Nici n-am văzut, nici n-am auzit.

– Ce-i de făcut? zice pajăra.

– Da' n-o fi știind frații noștri cei de cruce?

– Da' unde-s?

– Aciea-s, departe. Trebuie să ne ducem loc mult. Na-ți un firicel din părul meu, na-ți și din barba mea, și te pornește, băiete, la drum. Și să pui perii-n trei, și când, la o vreme de nevoie, să șuieri într-înșii, eu, noi ți-om veni într-ajutor, și fă de-a dreptul pe aici și-ai să dai de pădure și tot te du-nainte.

Se ia el și se pornește, merge pân-în pădurea ceea... când în mijlocul pădurii vede-o fumărie strașnic de mare, încât se-nădușea, nu mai putea. S-apropie el acolo pin fum binișor și găsește pe mama zmaului – își pârlea părul de pe picioare, că era cald strașnic și nu mai putea.

– Bună ziua, mătușă.

– Mulțămesc, d-tale, voinice, da' – zice – und' te duci, voinice?

– Caut curtea zmeului, mătușă.

– I, flăcăule! Mult trebuie să mergi pân' ce-i ajunge, și nu mai rămâi cu zile de te-i apropia.

– Mă rog, mătușă, să-mi spui unde-i drumul cela, că nu mi-i frică... mă duc.

– Eu nu-l știu, dragul mătușii.

El, ducându-se așa prin pădure, aude-un glas de om zicând:

– Valeu, valeu, tare mi-i foame!

El s-apropie. Oare ce să fie-acolo? Vede un om șezând, grecește, jos:

– Da' ce te vaiți, bade?

– De pe nouă lanuri grâu am strâns și tot pâne l-am făcut și l-am mâncat și tot mi-i foame.

– Hai cu mine!

– Hai!

Mergând el mai departe, a auzit un glas de om zicând așa:

– Tare mi-i sete!

– Bună vreme, omule! Pentru ce ți-i sete, nu găsești apă să te sature?

– Câte iezăre a fost în pădurea asta, toate le-am băut și tot mi-i sete.

– Hai cu mine!

– Hai!

Mergând ei așa mai departe, a intrat în altă pădure tustrei ș-aude sub tufe un foșnet. Cine era? Vântul de amiază, cel cu buzele mari.

– Bună vreme, vântule, ce faci aici?

– Mă stăpânesc să-mi țin suflarea și să-mpușc un țânțar. Da' să-l împușc să nu-i sparg pielea.

– Da' unde-i țânțarul, că eu nu-l văd.

– Îi lângă soare.

– Lasă, hai cu mine!

– Ba nu. Eu mă duc după țânțar, duceți-vă voi înainte.

Merg ei mai departe și ajunge la palatul zmaului. Zmaul era la vânat și fata ședea-n cerdac.

– Bună vremea, soro!

– Mi-o spus zmaul că vii după mine. Da-ntoarce-te, că te prăpădește.

– Nu mi-i frică.

– El acuș vine,-i la vânat.

Vine zmeul.

– Bine-ai venit, finul lui D-zeu!

– Bine te-am găsit, câne de zmau!

– Hai la luptă!

– Hai!

Ș-o luptat ei trei zile și trei nopți, și nu-l putea dovedi, și nu se da nici zmaul, nici finul lui D-zeu.

El a aprins perii cei doi ș-o venit vântul de la răsărit și de la amiază, și când ș-o pus buzele-n trei, drept în jumătate a despicat zmaul când a suflat. O jumătate a murit, că era c-un cap, da' o jumătate nu, că era cu două – că era cu trei

de toate. Și s-a rugat finul lui Dumnezeu strașnic la Statul-palmă-barbă-cot.

– Nu-ți pot face nimic, că el s-o dus la-mpăratul țării iștia să spuie ce i-ai făcut. De-acu, dac-ai puté, luptă-te cu-acela.

Acu el s-a pornit cu soră-sa.

Când a ajuns aproape de palatul împăratului celuia, nu era chip să treacă, așa era de strașnic, și, mergând el pin prejur, a ajuns la o baltă. Pe balta ceea era trei băieți, și se băteau de la o cușmă, de la un bici și de la o sulă.

– Ce vă bateți, măi băieți?

– Aiestea ne-o rămas de la tatăl nostru și nu le putem împărți.

– Și la ce vă trebuie vouă aiste?

– Când pui cușma-n cap, nu te vezi, când dai cu biciul, te sui la curtea-mpăratului, când îi zice: „sulă-sulicică“, te suie-n dealul de stecă.

– Da-n dealul de stecă cine șade, ce căutați voi acolo?

– În dealul de stecă ține-mpăratul pe fată.

– De ce o ține acolo?

– Ca să n-o ieie zmeii.

– Până când?

– Până s-a găsi un voinic ca să omoare zmaul... Cel ce-a omorî zmaul îi dă fata-mpăratul.

– Măi băieți, eu voi face bună dreptate, vârați-vă toți în iaz și eu v-oi zvârli câte una, cine-a prinde mai iute, aceluia să fie.

El, viclean, ia toate-n mână, vără pe băieți în apă și pe urmă dă din bici și-l suie pe dealul unde ședea-mpăratul, la curtea-mpărătească.

La curtea-mpăratului era o mândreață că nici nu se poate povesti. Împăratul ședea afară – era bătrân și bea lulea.

– Bună vremea, -mpărate!

– Mulțămesc d-tale, voinice! Tare om trebuie să fii d-ta de vreme ce te-ai suit aici la mine!...

– Așa,-mpărate, am venit să omor zmeul, să-ți scăp fata!

– Zmeul n-o venit încă la mine. Da' s-aude c-aicea-n vale,-ntr-un iaz, este noaptea și se cearcă de a se sui să ieie fata din dealul cel de steclă.

– Rămâi sănătos, împărate!

– Mergi sănătos, voinice!

– Mă duc după zmeu. Dacă l-oi omori, îmi dai fata.

– Ți-oi da-o.

Ajunge el la iazul cel unde o găsit băieții. Pune cușma-n cap, se face nevăzut și se pune sub o tufă de buruiene. Da' el era frumos și puternic, da' era sărac. Pe iazul acela era o covată cu fața-n jos. La miezul nopții aude el un vuiet strașnic. Acea era balta drăcească, venea dracii și da poronci noaptea. Vine dracul cel mai mare, se pune calare pe covată (Scaraoțchi). Ș-o șuierat strașnic, ș-o venit draci șchiopi, chiori, ș-o-nceput să-ntrebe Scaraoțchi ce trebi au făcut ei.

– Eu am întărtat trei băieți, că doar s-or ucide unul dintr-înșii. Păcatul mare c-o venit finul lui D-zeu și le-o luat.

– Da' tu?

– Eu am întărtat pe vântul de la amiazi să rupă-n jumătate pe zmăul cu trei capete, și două capete-o scăpat, da' jumătate-i mort.

– N-ați făcut nici o treabă, să vă-nvăț eu ce să faceți. Lângă balta asta, mai la vale, este o comoară de bani. Comoara unui moșneag și moșneagul are să moară iest-noapte. Duceți-vă și puneți mâna pe banii ceia să fie-a noștri.

– Da' dacă ni i-a lua cineva cu putere dumnezeiască?

– Nime nu se poate apropia dac-om pune noi mâna pe dânsa.

– Nime, nime-n toată lumea nu se poate?

– Ba se poate, da' iaca ce: dac-a veni finul lui D-zeu până ce nu-ți pune voi mâna pe bani și s-a întâmpla s-aducă apă de ceea care l-o botezat și ne-a stropi, ne frige, și el a lua banii.

Cela a auzit. Se scoală dimineața și se pornește să se duc-acasă. Lui îi zburda după bani. Ajunge el acasă.

– Mamă, unde-i apa ceea ce m-o botezat pe mine?

A găsit mă-sa-n biserică lângă sf. pricestanie și ia el și se pornește iar înapoi. Ajungând acolo, dracii era la bani toți. Se duce și s-apropie, îi stropește. Dracii țipă și-i zic:

– Mă rog, finul lui D-zeu, ce vrei ți-om face, numai nu ne arde.

– Dacă mi-i aduce zmeul cel scăpat, eu v-oi da drumul.

– Mă rog, iaca, mă duc să-l aduc.

Ș-a luat un cârd de draci, strașnic de mulți.

– Da' viu poate nu ți l-om pute aduce.

– Mort nu vreau, viu să mi-l aduceți.

Și s-o apucat dracii ș-o făcut un fedeleș de fier și s-o dus după zmeu, să-l puie-n el. Când l-a adus, așa era fedeleșul de greu, de numai dracii-l putea ridica.

– Pune-l aici.

Dă din bici și-l suie la-mpăratul cu fedeleș cu tot.

Îi zice-mpăratul:

– Ce ai aici?

– Aici-i toată puterea mea,-mpărate... arată-mi fata, ori o destup.

Împăratul deodată s-o-ngrozit, da' pe urmă (el, viclean) o aduce s-o vadă el. Da-mpăratul pe unde se suie pe dealul cel de steclă nu se știe, el avea o putere strașnică, neștiută. După ce-a adus-o, da' el după ce-a văzut-o a nebunit, așa i-o picat de dragă. Da' să ierți d-ta, și el ei.

– Voinice! te-i cununa cu fata mea, dar dacă mi-i spune cum dai drumul puterii d-tale.

Da' el, de dragă ce i-a picat fata, ș-a pierdut mintea.

– Împărate, eu te-am amăgit, da' aicea-i zmaul.

Împăratul strigă degrabă:

– Omoară-l, voinice, că el acuși sparge fedeleșul, că eu l-am prins odată și l-a spart.

El, de bucurie ca să-i deie fata, odată a-nceput să ucidă zmeul. Îi turna reșin-aprinsă pe la cep ș-o-nceput așa de strașnic a țipa zmeul, de se cutremura palatu-mpăratului. După ce-o murit zmeul, a-nceput a ieși un fum, așa de strașnic mirosea de greu, de cât voinicul a picat ca mort. Da-mpăratul, bucuria lui, a luat ș-a pus pe voinic în fedeleș și i-a dat drumu devale. Și el a luat fata ș-a suit-o-n dealu cel de steclă. Da' bietu voinic, când a picat el mort, i-a rămas sula-n cerdacul împăratului. Acu, la ce vreme s-a fi trezit el în fedeleș...

– I, Doamne! iclean am fost, da' mai viclean împăratul! Ce să fac eu?

Începe el a se izbi ca să iese de acolo. Da' câtă putere avea el, nu putea ca să sparg-acela. Da' el mai ave o bucățică din barba lui Statu-palmă-barbă-cot. Aprinzând, începe a veni el cu iepurele cel șchiop pe fedeleș.

– Scapă-mă!

O-nceput a bate iepurele ș-o spart fedeleșul. (Că toată puterea vântului de la răsărit e-n iepure; iepurele de ce fuge așa tare?) Scăpând el, îi zice Statu-palmă așa:

– De-acu înc-o dată dacă mi-i chema, apoi pe urmă nu-ți mai fac, că de trei ori îi dată ca să-ți fac bine.

Acu el bate din bici ș-ajunge la-mpăratul. Da-mpăratul zvârlise sula.

– Am venit, împărate, să-mi dai fata.

Se face că nu știe că l-a dat cu fedeleșu-n jos.

– Eu ți-oi da fata dacă te-i duce la dealul cel cu flori și mi-i aduce o floare din mijlocul grădinii celeia, eu ți-oi da fata.

Se ia el și se pornește, ș-o mers el cale de-un an.

Cine era-n grădină acolo? Era Statu-palmă.

– Ei, voinice, tocmai ș-aci ai venit după mine?

– Am venit, mi-ai zis că mi-i mai face un bine. Să-mi dai floarea din mijlocul grădinii ăștia.

El i-o dă. Așa era de mândră, așa amiroasă de frumos floarea-aceea, de te-adormea. Ajungând la-mpăratul, i-o dă.

– Dacă mi-i mai face ceva, eu ți-oi da fata. Eu oi frige (câte tamazlăcuri de vite avea-mpăratul), și dacă le-i mânca într-o noapte, eu ți-oi da fata.

O făcut așa după porunca-mpăratului și el a zis celui ce nu se mai sătura ș-o mâncat tot într-o noapte. El numa atunci s-a săturat, da' pân-în ziuă a și crăpat. Da' el a mâncat așa cu lăcomie, încât și păreții hambarului i-o ros. Și s-o minunat împăratul de-atâta putere.

– Dacă mi-i bé câte fântâne (se află la curte) de apă, eu ți-oi da fata.

El cheamă pe istlalt frate de cruce, care nu se mai sătura de apă, ș-o băut, da' o fântână n-o putut-o găta ș-a și crăpat ș-acela.

Lângă curtea-mpăratului era strașnică pădure.

– Dacă tu-i sufla o dată-n codrul meu și s-or strânge toți tântarii la ușa palatului, eu ți-oi da fata.

El a aprins părul vântului de la amiazăzi. Când s-o dus vântul de la amiazăzi și când ș-o pus buzele-n patru ș-o suflat, era să-nghită pe-mpăratul. Așa era de mulți ș-așa bâzâia ei de tare, parcă era-ntre calici la Ismail.

– Mare putere ai! Zi tântarilor să se ducă de aici.

– Nu zic, pân' ce nu mi-i da fata.

Împăratul l-o luat cu blândeță și l-o amăgit. Ș-o zis vântului ș-o suflat și s-o dus tântarii de la ușă.

– Dacă te-i sui s-o iei din dealul de steclă, îți dau fata.

— O sul-am fost uitat eu aici.

— Eu n-am văzut-o.

A stat el trei zile și trei nopți ș-a gândit ce-i de făcut și i-a venit așa un gând: să mai cheme pe vântul de la amiază. Vântul de la amiază i-a zis așa:

— Înc-un bine am să-ți fac. Am să mă pun în cerdacul împăratului și să-ncep a sufla.

Puindu-se el, suflă și se clătină palatul cât de cât să pice.

— Împărate, dacă mi-i da fata, vântu-a sta.

— Palatul las' să pice, da' eu fata nu ți-oi da-o.

Da' el zice vântului:

— Pune-te-n dreptul ușii și-ncepe a sufla în casă cu câtă putere ai.

El ș-o pus buzele-n cinci și, când a-nceput a sufla, împăratul sărea din părete-n părete.

— Împărate, dă-mi fata, că vântu a sta.

— Sui în dealul de steclă ș-o ia.

— Dă-mi sula,-mpărate.

— Sula am zvârlit-o în mijlocul iazului lângă covată... acolo unde era dracii.

El era lipit pământului, că vântul nu era să-i facă nimică -- cea gătise de făcut, ceia crăpase.

Așa mergând el la iazul cela, era strașnic palat făcut de draci, unde țineau banii; și pe apă mergea o casă făcută strașnic de mândră, și-n casa ceea s-auzea un bocet. S-o luat ș-a-nceput cu luntricica a merge ș-a ajuns la casa ceea. Casa ceea, când a intrat, era un fecior de-mpărat prins de draci și-l muncea acolo-n toate zilele.

— Ce faci aici, bade?

— Iaca, m-o prins dracii c-am luat bani și eu nu pot scăpa de-aici. Eu am o împărăție strașnic de mândră, hai să fim noi frați de cruce.

– Hai!

– Frați de cruce om fi, dar fugi, că vin dracii, s-apropie miezul nopții.

El tot mai avea apă de la botez. Așteaptă la miezul nopții, vin dracii și el începe a-i stropi.

– Mă rog, finul lui D-zeu, ce-i cere ți-om da, numa lasă-ne!

– Sula din mijlocul iazului.

Se duce ș-aduce dracul sula.

– Acu du-ne până pe deal pe-amândoi ș-apoi nu voi stropi.

Ei, de frică, i-a dus. El a zis:

– Sulă, sulică, suie-ne-n dealu, de steclă.

Când l-o suit acolo, atâta de multă jelanie ce-a avut ea după dânsul, c-avea o cadă de lacrimi.

Atunci împăratul n-a mai avut ce face și i-a dat-o. A făcut o nuntă strașnică și pe urmă s-a dus, a adus pe soră-sa de la casa zăului ș-a luat-o fratele lui ist de cruce.....

.....

FATA-N GRĂDINA DE AUR*

A fost odat-un împărat – el fu-ncă
În vremi de aur, ce nu pot să-ntorn,
Când în păduri, în lacuri, lanuri, luncă,
Vorbeai cu zeii, de sunai din corn.
Avea o fată dulce, mândră, pruncă,
Cu cari basme vremile ș-adorn',
Când trece ea, frumoase flori se pleacă-n
Ușorii pași, în valea c-un mesteacăn.

În van i-o cer. Bătrânul se gândește,
Prea e frumoasă, prea nu e de lume –
Mă mir cum cerul nu s-ademenește
Să scrie-n stele dulcele ei nume;
E rău poetul care n-o numește,
Barbară țara unde-al ei renume
Încă n-a-ajuns, și chipu-i răpitoriu
Nu-i de privirea celor muritori.

În vale stearpă, unde stânci de pază
Înconjurau măreață adâncime,

* După basmul popular cules de Kunisch, care a inspirat și poemul *Luceafărul*.

Clădi palat din pietre luminoase,
Grădini de aur, flori de-ntunecime;
Iar drumul văii pline de miroase
Afar' de el nu-l știe-n lume nime –
Acolo ș-a închis frumoasa fată,
Ca nici o rază-a lumii să n-o bată.

Sale-mbracate în atlaz, ca neaua.
Cusut în foi și roze vișinii,
În mozaicuri strălucea podeaua,
Din muri înalți priveau icoane vii;
Fereastra-i oarbă, deși stă perdeaua;
De-aceea-n sale ard lumini, făclii,
Și aerul, pătruns de mari oglinzi,
E răcoros și de miroase nins.

O noapte-eternă prefăcută-n ziuă,
Grădină de-aur, flori de pietre scumpe;
Zefir trecea ca o suflare viuă,
Și-n calea lui el crenge grele rumpe.
Cu-aripi de-azur, în noaptea ce târziuă,
Copii frumoși ai albei veri se pun pe
Boboci de flori, când ape lin se vaer
Zbor fluturi sclipitori, ca flori de aer.

Acolo-nchisă cu mai multe soațe,
Ca ea copile și soții de joacă,
În lumea ei sălbatic se răsfață,
În străluciri viața ș-o îmbracă.
A ei priviri sunt tinere și hoațe,
Zâmbirea-i caldă buza-i stă s-o coacă,
Și-n acest rai, în astă lume suavă
De mulțămire se simțea bolnavă.

Dar de a ei frumseță fără seamăn
Auzi feciorul de-mpărat Florin,
Norocul lui cu-al ei îi pare geamăn,
De-atunci un foc îl mistuie în sin.
„În van stau locului, stau să mă-ndeamăn
Cu munca mea, cu dorul, cu-al meu chin.“
Pătruns de dorul neștiutei verguri,
S-au dus să ceară sfat la sânta Miercuri.

-- Alai, convoi, îi zise atuncea sfânta,
Napoi trimite, nu lua nimica,
Și singurel te du de-ți cată ținta,
Căci strimt e drumul și e grea potica.
Ia calul meu cel alb; el se avântă,
Ca gândul zboară-n lume fără frică,
Dar dacă vrei s-o afli, ține minte:
Nu sta în valea-*aducerei aminte*.

Porni în lume, singurel, în toiu-i.
Îl duce calu-i frățior cu vântul --
De aur păru-i și frumos e boiu-i,
Fecior de-a drag, cum n-a văzut pământul,
O stea el pare-n neamu-i și în soiu-i --
Cu bine meargă-mi și să-l ție sfântul.
Ajunse-o vale mândră și frumoasă --
Părea că-i chiar grădina lor de-acasă.

Și sub un tei el de pe cal se dete,
Se-ntinse leneș jos, pe iarba moale --
Din tei se scutur flori în a lui plete
Și mai că-i vine să nu se mai scoale.
Și calu-i paște flori, purtând în spete

Presunul lui și șeaua cu paftale,
În valea de miros, de râuri plină,
În umbra dulce bine-i de odină.

De-a lui bătrân el își aduse-aminte,
Cum îl lăasă și cum porni în lume,
Dorind cu o iubire-așa fierbinte:
O umbr, un sunet, un nimic, un nume.
L-apuc-un dor de țară și părinte,
Tot ce-a dorit îi pare-atunci că-s spume,
Și când pe calul lui el iar se simte,
Napoi apucă, peste drumuri strimte.

Dar îndărăt ajuns, l-apucă dorul
Din nou, – neliniște, iubire-adâncă –
S-aruncă iar pe cal, urmând amorul
Ce-n al lui suflet neclintită[-i] stâncă.
În van l-oprește regele, poporul,
E dus de-o stea ce arde-n minte-i încă,
Dorit de raza unor doi ochi tineri –
S-a dus să ceară sfat la sfânta Vineri.

– Voinicul meu, îi zise-atuncea sfânta,
De ce-ai stătut în valea amintirei?
Pentru oricare e frumoasă, blândă,
Cu curte-oricărui seamănă. Ceirii
Din acea vale inima-ți frământă.
Nu sta în ea. De te-nchinași iubirei,
Te du de-o cată, și-n a ei fereastă,
De-o vezi deschisă, zvârle floarea astă.

Dar să nu stai în valea desperării,
Ce-n a ta cale tu vei trece-o sigur.

El iar porni în lumea întâmplărei,
Bolnav de dor și de-a iubirei friguri.
Dădu de-o vale-n asfințitul serei,
Prin crengre negre umbre se configur.
Întunecoasă-i, cum o simt doar orbii,
Și fâlăiesc prin aer rece corbii.

El de pe cal se dete. În pădure
Șoptește frunza, ramuri stau de sfaturi
Și somnul nu voiește ca să-l fure,
Căci umedă e frunza lui de paturi,
Urechea-i trează a dumbravei gure
Le asculta șoptind din mii de laturi,
Și corbii croncănesc și zboară-n fală
În aer clar ca pete de cerneală.

Atunci o frică inima-i pătrunde,
Pe cal se pune și fugi din vale,
Și-n loc s-urmeze drumu-acolo unde
Voia să meargă, s-a întors din cale.
Sosește iar în țară-i, de-l pătrunde
Din nou un dor, o amărăre,-o jale.
Atunci din nou el o luă pe mâneci
Să ceară sfat acum sântei Dumineci.

— Ai stat în valea desperărei iară,
Îi zise sfânta, ci din nou pornește!
Îți dau o pasere cu tine — zboară
Cu calul tău, unde norocu-ți crește.
Când ai vedé frumoasa ta fecioară
Că plânge,-atunci dă drum paserei iește.
Tu dorul ți-l ajungi, deși te ticăi.
Ea-ți fie tot, ce-ai suferit nimică-i.

Trecând prin valea desperării,-astupă
A lui urechi, să n-o audă-n șopot;
În van se-ncearcă calea-i s-o-ntrerupă
Vuii, murmure, s-o oprească n-o pot.
O umbră zboară, pân' se vede după
Atâta mers c-aude zvon de clopot;
Atunci văzu în zarea lui palatul
În care-nchise fata-i împăratul.

În ziduri de oțel lucea castelu-i
Cu streșini de-aur și cu turnuri nalte
Și scris pe muri-i, minunat în felu-i,
Făptură grea a meșterelor dalte.
În mari grădine i se arată lui
Izvorul viu, ce cade, vrând să salte.
El se mira cum toate-astfel a fi pot:
Grădine, rediuri, lacuri, ziduri, șipot.

Dar un balaur tologit în poartă
Sorea cu lene pielea lui pestriță,
Cu ochi-nchiși pe jumătate, poartă
Privirea jucătoare să-l înghiță,
Iară Florin – inima-n el e moartă –
Când vede solzii, dinții cei de criță,
Sărind la el și-nfipse a lui spadă
Și de pământ îl țintui de coadă.

Apoi din munte stanuri el răstoarnă,
Le grămădește crunt peste balaur;
Acesta iar se zbate, se întoarnă
Și în durerea-i muge ca un taur,
Dar el mereu pe dânsul pietre toarnă

Pân' nădușit plesni acel centaur.
Trecu-nainte – două lăncii scurte –
Pân' ce dădu de strălucita curte.

Un an de când copila petrecuse
Urzind gândirea-i și visând ursitul,
Un an întreg prea fericită fuse,
Dar dup-un an mi-a fost-o-ajuns urâtul.
Își amintea viața ce-o avuse
Și peste pieptu-i își îndoaie gâtul,
Și trist privea un punct cu ochii țință,
Și se usca ca și la umbr-o plântă.

– Eu mor de n-oi vede seninul, cerul,
De n-oi privi nemărginirea vastă,
Răceala umbrei m-a pătruns cu gerul
Și nu mai duc – nu pot – viața asta.
Ah! Ce fericire-aș fi să văd eterul
Și să văd lumea, codrii din fereastă,
Și de voiți cu viață să mai suflu,
Deschideți uși, ferestre, să răsuflu.

Astfel o mistuia neastâmpăratul
De viață dor și dorul cel de soare –
Deși le poruncise împăratul
Să nu care cumva să-și amăsoare
Ca să deschidă ușile, palatul –
Dar totuși, când văzură că ea moare,
Nu știu ce or să facă, să se poată, –
De l-ar urma, el ar găsi-o moartă.

Văzând cu ochii, pierde de-a-n picioare
Din zi în zi – atunci el [e]-au deschis

Ferești înalte și, la mândrul soare,
Din boal-adâncă fata a învis
Și se făcu și mai fărâncătoare,
Astfel cum nu îți trece nici prin vis –
Se rumeni în fața ei ca mărul,
A-ntinerit-o aerul și cerul.

Un zămău o vede, când s-a pus să steie
’N-a ei fereastă-n asfințit de sări;
Zburând la cer, din ochi-i o scânteie
Cuprinse-a ei mândrețe, fermăcări;
Și-n trecătoarea tânără femeie
Se-namoră copilul sfintei mări –
Născut din soare, din văzduh, din neauă,
De-amorul ei se prefăcu în steauă.

Căzu din cer în tinda ei măreață,
Se prefăcu în tânăr luminos,
Și corpul lui sub haina ce se-ncreață
S-arată nalt, subțire, mlădios.
Păr negru-n vițe lungi ridică fața,
Și ochi-albaștri-nchis, întunecos,
Iar fața-i albă, slabă, zâmbitoare –
Părea un demon rățăcit din soare.

– Ah! te iubesc, îi zise el, copilă,
La glasul tău simt sufletu-mi rănit,
Din stea născut, plec fruntea mea umilă,
Cu ochii mei prind chipul tău slăvit.
Nu vezi cum tremur de amor? ai milă!
În nemurirea mea de-aș fi iubit –
Iubit de tine – te-aș purta: o floare
În dulci grădini, aproape lângă soare.

N-ai vedé iarnă, toamnă nu, nici vară,
Eternă primăvar,-etern amor..
De ți-aș închide zarea ta cea clară
Cu-al meu sărut, o, scumpul meu odor,
Pân' ce să mângâi inima-mi amară
Culca-mi-aș capul la al tău picior
Și te-aș privi etern ca pe ● steauă
Frumos copil, cu umerii de neauă.

— O, geniu mândru, tu nu ești de mine,
De-a ta privire ochii mei mă dor,
Sângele meu s-ar storce chiar din vine,
Căci m-ar usca teribilu-ți amor!
Curând s-ar stinge viața mea, străine,
Când tu m-ai duce-n ceruri lângă sori,
Frumos ești tu, dar a ta nemurire
Ființei trecătoare e peire.

El o privi atunci cu ochii țință:
În fața-i slabă — zâmbet dureros;
Se face stea și iarăși se avântă
În cerul nalt, în roiul luminos.
Acolo toată noaptea stă de pândă,
Și prin fereastă el privea duios,
Cu o lumină dulce, tristă-clară,
Să vadă umbra-i albă și ușoară.

A doua zi el se făcu o ploaie,
În tact căzândă, aromată lin,
Și din ferești perdelele le-ndoaie,
Burând prin țesăturile de in,
Pătrunde iarăși în a ei odaie,
Preface-n tânăr sufletu-i divin:

El stă frumos sub bolțile ferestii,
Purtând în păr cununa lui de trestii.

Blond e-azi și părul lui de aur moale
Pe umeri cade îndoios, îmflat;
Ca ceara-i palid... buza lui cu jale
Purta un zâmbet trist, nemângâiat.
El o privește... sufletu-i s-adună.
În ochiul lui albastru, blând și mat...
Ș-așfel cum sta mut înger din țării
Părea un mort frumos cu ochii vii.

– O, vin cu mine, scumpă,-n fundul mării,
Și în palate splendizi de cristal,
Când vântu-a trece peste-a apeiării
Tu-i auzi cântarea lui pe val;
Ți-i închina viața ta visării,
Vei fi oceanului monarcul pal...
Ți-oi da palate de mărgean și profir,
Cu bolți lucrate numa-n aur d-Ofir.

– Ca să-mi ajungi nevrednica-mi iubire
Ai părăsit al cerurilor cort,
Dar nu e chipul tău cel peste fire
Ce-n fundul sufletului meu îl port.
O, geniul meu, mi-e frig l-a ta privire,
Eu palpit de viață – tu ești mort.
Cu nemurirea ta tu nu mă-nveți,
Acum mă arzi, acuma mă îngheți.

Nu... om să fii, om trecător ca mine,
Cu slăbiciunea sufletului nost',

Să-ți înțeleg tot sufletul din tine
Și brațul tău, de mi-a fi adăpost,
Să-l știu că-i slab, iubirea că-l susține,
La om e-un merit, ce la zei n-a fost.
De mă iubești, să-mi fii de sama mea,
Fă-mi dar de nuntă nemurirea ta.

Întunecos și fără de speranță,
La ea privește geniul în nimb –
Își simte inima legată-n lanțe,
În lanțul lumii cei cu-o mie limbi.
– Chiar nemurirea mea, chiar abondanța,
Puterii mele tu o cei în schimb.
Ei bine, da! Eu m-oi sui la cer,
Ca de la Domnul moartea mea s-o cer.

Da, moartea! Pentr-o clipă de iubire
D-cternitatea mea să mă dizlege,
Să văd în juru-mi anii în peire,
Să am în inima mea moartea rece,
Să fiu ca spuma mării în sclipire,
Să văd cum trec cu vremea, care trece...
O, mult ceruși, prea mult, – și totuși ție
Ți-nchin splendori, putere, vecinicie.

La cer se-nalță el pe bolta mare,
Cu-aripe lunge curățind seninul,
Privește-n jos castelul în splendoare,
L-apucă dorul inimei, suspinul.
– Ah! ce-ai cerut, femeie trecătoare,
Femeie scumpă, ca să-mi mângâi chinul!
Deasupra lumii risipite-n șoapte
El se-nălța – un curcubeu de noapte.

Precum o floare ar ieși din surii
Și morții munți, din piatra lor uscată,
Astfel copila-nvioșază murii,
Pe când în bolta geamului s-arată
Copil al apei, cerului, pădurii,
A lumii-ntregi mai drăgălașă fată.
Ea asculta pe-al primăverii oaspăt
În dimineața ce-i zâmbește proaspăt.

Împrăștiată fulgerează roua
În viorii, strălucitoare boabe,
Țărâna-nvie-n primăvara nouă,
Răcoare-i vântul ca miros de ape;
Părea c-ar fi plouat, deși nu plouă
Decât lumină, ce nu mai încape.
Cu gura, fața, ochii ei, ea râde
Privind în soare, îi clipea, i-nchide.

În dimineața clară ca oglinda
La porți s-arată tânărul Florin,
În jur de ziduri calul și-l colindă,
Își simte inima înflată-n sân;
Dar poarta-nchisă brațu-i să-l tot prindă,
Ea nu se mișcă-n negrele-i țâțâni;
Ci el fereasta cum văzu crăpată,
Aruncă-n ea cu floarea fermecată.

Pe-atunci copila împletea cunună
Din flori de aur și de diamante;
Din cărți o soață-a ei îi sta să-i spună
C-al ei noroc purtatu-i de un fante.
Când floarea-i căzu-n poală — ea nebună
O sărută, zvârlind pe celelante,

Și-o mirosi cu gur-abia deschisă,
Și ochii ei pluteau în mii de vise.

Ea alergă cu grabă la fereastă,
Să vadă dacă vântul nu-i aduce
Și alte flori, așa frumoase c-asta,
Dar-de-ngăimare ochiul ei străluce;
Și surâzând ea rumenește, castă,
Când vede-un tânăr lângă poarta-n cruce.
Și el o vede și cu mândru glasu-i
El îi vorbe, oprindu-și calu-n pasu-i:

—Ah! te-am văzut, mi te-am văzut în fine,
Copil cu ochi de-albastră-ntunecime,
Cu-a tale gene de-aur dulci și fine,
Cu-al tău surâs de gingașă cruzime.
Ah, aș muri de-atât noroc și bine,
Căci te-am văzut cum nu te-a văzut nime.
Nu știi ce-am suferit pân-a te-ajunge,
Copil frumos ca luna nopții lungi.

Ah, vin' cu mine, vin-în a mea țară,
Casteluri am, grădini adânc-frumoase,
Sub pasul tău coroana-mi seculară
Mi-o pun – mă plec, sunt sclavul tău, frumoasă.
Am pietre scumpe în a mea comoară,
Mai multe decât tatu-ți are aur,
Ș-aur mai mult de cum argint el are,
Ș-a tale-s toate, scumpă, mândră floare!

Ea îl privea cu ochiul plin de milă, --
I-ar fi sorbit cuvântul de pe gură.

În fața lui ea nu-și mai face silă,
Un lășin parcă inima i-o fură –
Și trist privește tânăra copilă
Cumpliții muri și porți... Din ochiu-i cură
Un fir senin de lacrimi; ea își strânge
Cu-a ei mânuțe inima și plânge.

El, cum o vede astfel în fereastră,
Ș-aruncă ochiu-adânc și nobil-mare
Și drum el dă la pasărea măiastră –
Aripile-și întinde, vrând să zboare,
Din ce în ce ș-întinde-aripa-albastră,
Din ce în ce se face tot mai mare,
Încât doar din mărimea unei vrăbii
Ea semăna acum unei corăbii.

– Copila mea, îi zise, nu te teme,
Pe mulți am dus cu inimi doritoare,
Ca vântu-n fugă cu bătrâna vreme
Prin țări o mie peste sfânta mare –
Nu vezi, Florin nici ști cum să te cheme,
Atât de mult iubirea lui îl doare,
De-aceea zvârle-n laturi ac și caer
Și să te-ncrezi corăbiei de aer.

Ea se sui pe-aripă,-ntinzând mâna,
Ca și când ar fi vrut ca să se ție,
Și-ncet coboară pasărea străină
Pe-a lui Florin amabilă soție;
Pe cal ridică sarcina lui lină,
La pieptul lui ar vré în veci s-o ție

Se uită-n ochi-i, dând la calu-i pinten,
Ș-acesta vântului s-așterne sprinten.

În vremea asta zmeul se suise
La cer, cu aripile lungi întinse,
Culege-n cale-i blândeale surâse
A mii de stele, ce zburau ca ninse;
La tronul cel etern pe scări deschise
Stau mândre genii cu lumină-ncinse;
L-a *lui* picioare în genunchi s-așterne
Și-ndreaptă ruga-i milei cei eterne.

– O, Adonai! al cărui gând e lumea
Și pentru care toate sunt de față,
Ascultă-mi ruga, șterge al meu nume
Din a veciei carte mult măreață;
Deși te-adoră stele, mări în spume,
Un univers cu vocea îndrăzneată,
Toate ce-au fost, ce sunt, ce-ți nasc în cale
N-ajung nici umbra măreției tale.

Ce-ți pasă ție dac-a fi cu unul
În lume mai puțin spre lauda ta,
Ascultă-mi ruga, tu, Eternul, Bunul,
Și sfarmă-n așchii veșnicia mea!
Pe-o muritoare eu iubesc, nebunul,
Și muritor voiesc a fi ca ea,
Ș-atâta dor, durere simt în mine,
Încât nu pot s-o port și mor mai bine.

– Tu-i pismuiești... și pismuiești aceea
Ce ei în lume numesc fericire.

Au nu ți-i milă când privești scânteia
Cum că la soare e a ei pornire?
Astfel și ei își aruncar-ideea,
Dorința, păsul în nemărginire,
Dar cum scânteii se sting, în drum, spre soare,
Astfel și omu-aspiră, dară moare.

Ca ei să fii? Să vezi că sub blesteme
De ură e-nfierat umanul nume,
Să ai de semenul tău a te teme,
Să fii ca spuma, fuga unei spume,
Sărmane inimi închegate-n vreme,
Sărmane patimi aruncate-n lume
Și să mă blestemi, să mă-ntrebi: ce drept
Avui să-ți pun o inimă în piept?

Pe-o clipă-n mijlocul eternității
Să deschizi ochii tăi măreți și clari,
Să măsurî toate visele vieții,
Simțind încet cum iarăși redispari,
Să pai un fir de colb în raza vieții,
Și în părerea-i pe-un moment să pari,
Să fii ca și când n-ai fi... Între ieri
Și mâni, o clipă... Oare știi ce-mi ceri?

Ce-i omul de a căruia iubire
Atârni lumina vieții tale-eterne?
O undă e, având a undei fire,
Și în nimicuri zilele-și dișterne.
Pământul dă tărie nălucirii,
Și umbră-i drumul gliei ce s-așterne

Sub pasul lui... Căci lutul în el crește.
Lutul îl naște, lutul îl primește.

Și acest drum al pulberei, peirei,
Ce ca pe-un plan l-am zugrăvit cu mâna,
Nimic fiind, l-am închinat muririi --
În van s-*acopă* ră oprind ruina,
Nimic etern în tremurul sclipirei;
În van adun și-și grămădesc lumina
În cărți și scrisuri, și în van ș-acață
De vis etern sărmana lor viață...

Și tu ca ei voiești a fi, demone,
Tu, care nici nu ești a mea făptură;
Tu, ce sfințești a cerului colone
Cu glasul mândru de eternă gură...
Cuvânt curat ce-ai existat, Eone,
Când Universul era ceață sură...?
Să-ți numeri anii după mersul lunei
Pentr-o femeie? Vezi iubirea unei:

Într-adevăr, 'n-adânca depărtare
Văzu călări pe fată cu Florin.
Odată-n evii ochiul lui cel mare,
Și sfânt, ș-adânc de lacrimi este plin,
Ce cad tăind nemărginirea-n mare,
Mărgăritari frumoși și mari devin.
Încet bătând din aripi, maiestos,
Geniul mândru se pornește-n jos.

Cu fața tristă le privi în urmă
Și-ntinde mâna ca dup-orce-i dus.

În fundul lurnei, unde apa scurmă
Al mării sân – acolo-o ar fi dus
Dacă-l iubea... Acuma plânsu-și curmă:
„Fiți fericiți – cu glasu-i stins a spus –
Atât de fericiți cât viața toată
Un chin s-aveți: de-a nu muri deodată.“

MIRON ȘI FRUMOASA FĂRĂ CORP*

Ce luminează-i și ce vorbe
Jos sub grinzile colibii?
Marta mânuie cociorbe,
Iar Maria toacă hribii,
Iar ciobanu-și pune gluga.
Mai îndrugă câte-ndrugă,
Iese-n noaptea cu scânteii
Ș-o tuli urât de fugă,
Parcă-i dracul în călcăi.

Iar la colțul marei vetre
Stau pe laiți, lângă spuze,
Un moșneag și trei cumetre, —
Povestesc mișcând din buze.
Tinerica puica nașa
Prejmuiește tot pe moașa,
Pe când spală la un blid,
Iar bătrâna gată fașa
Și cumetrele se râd.

* După basmul *Frumoasa fără corp* cules de Kunisch.

– Măi ciobane ortomane,
Unde-mi mergi așa pe frig?
– Da la râșniță la Dane
Și la borș la Pipirig;
Ce era să spun? Iac-asta,
Mi-a făcut băiet nevasta,
Nu vă fie cu bănat.
Să-mi veniți și dumneavoastră
Că ș-așa-mi sunteți din sat.

L-a spălatu-l, pieptănatu-l,
La botez l-a dus pe micul,
La icoane l-a-nchinatu-l,
Un diac citi tipicul;
Când pe el veni botezul
Îi trecu auzul, văzul,
Nici că-i pasă lui săracul
Că nanașa spune crezul
Și se leapădă de dracul.

Că el strigă și se strâmbă
Parc-ar fi pe o frigare.
Duhul sfânt în chip de limbă
I-a ieșit pe gur-afară.
Unii află cum că nasu
E cam strâmb, ca și la tat-so,
Și că-și samănă cu soiul.
Dar pe când cu toți au ras-o
Se-mprăstie tărăboiul.

Nins lucește câmpul, teiul,
Și trosnește cărărușa,

Când se-ntorc și văd bordeiul
Și deschide Mușa ușa.
Când își pun copilu-n leagăn,
C-un picior încet îl leagăn
La lumina din surcică
Și o vorbă de-alta leagă-n
Planuri mari pe gâza mică.

Dar deodată din părete
Ies ursite ca pe-o poartă,
Flori albastre au în plete,
Câte-o stea în frunte poartă.
Și de-o tainică lumină
Toată casa este plină
Ce din ochii lor porni.
Peste leagănu-i se-nclină
Și-ncepură a-l meni:

— Ca și leii să fii tare
Și frumos ca primăvara,
Să fii gingaș ca o floare,
Luminos ca luna sara;
Și iubit să fii de lume,
S-ai averi și mare nume,
Să te faci chiar împărat
Și să-ți meargă astfel cum e
La ficii din basme dat.

Zise-atunci duioasa mamă:
— Mulțămesc de câte-ascult,
Dară mulți i-or fi de samă
Ș-or avea atât de mult.

Lui să-i dați ce din mulțime
N-a putut să aibă nime,
Și nespus și fără rost –
Ș-atunci zâne din nălțime
Vă sărut piciorul vost’.

Zise-atunci, din ele una:
– De-o dorești cu dinadinsul.
Fie-i dat ca totdeauna
El să simt-adânc într-însul
Dorul după ce-i mai mare
’N-astă lume trecătoare,
După ce-i desăvârșit
Și să-și vadă la picioare
Acest dar neprețuit.

Ele pier. Iară băietul
A crescut cum l-a menitu-l,
Se făcu frumos cu-ncetul,
Cine-l vede l-a-ndrăgitu-l.
Și deși ca leul tare,
Era gingaș ca o floare
Și isteț era cu duhul,
Cum atoațe-s știutoare
Doară luna și văzduhul.

Într-o zi văzu pe-o rablă
Un tobaș ce lumea cheamă,
Cu musteața ca o greablă
Și c-o trâmbiță de-alamă:
– Împăratul prénălțatul
M-a trimis s-adun tot satul,

Să dau știre tuturor
Că el caută în latul
Lumii-acestei pe-un ficior,

Ce din toți va fi mai tare,
Mai frumos și mai cuminte.
Deci vă strângeți mic și mare
Și să țineți bine minte...
Căci se poate, cine știe,
Ca la voi prin sat să fie
Voinicel a-i fi pe plac,
Să-i dea fata de soție.
Cât v-am spus-o, iaca tac.

Abia el sfârși s-audă,
De la sat ia ziua bună,
Nu-i păsa de drum și trudă,
Căci mereu părea că-i sună
Vestea mândră în ureche,
Ca și o poveste veche.
Ș-a pornit în toiul lui,
Năzdrăvan într-o ureche
Ca feciorul nimăru.

Și la curtea-mpărătească
A ajuns într-un târziu
Ș-apăsă pe frunte casca,
Șterge păru-i auriu,
Intră-n curte. Sumedenii
De voinici, boieri, rudenii
Se-nchinau fetei bălane,

Precum oamenii la denii
Bat metăanii la icoane.

Ea se uită tot în laturi,
Se închină și suspină
Când cu zâmbet, când cu sfaturi,
Când cu-a ochilor lumină;
Cum prin șiruri ea colindă
Se uita într-o oglindă
Cu un aer curios,
Ce-i menită ca să prindă
Chipul celui mai frumos.

Din oglindă ea nu vede
Decât vecinic chipul ei,
Dar deodată, mai nu crede,
Ce văzură ochii săi?
În oglinda fermecată,
Dintr-o negură s-arată,
Ca-ntr-un vis frumos în somn,
● figură minunată
Într-o mantie de domn.

Ea mai face-o dat-ocolul
Adunării...-i pare cum că
Într-un colț ea vede solul
Frumuseței, ce-și aruncă
Ochii triști, numai văpaie.
— Nu știu cum o să vă paie.
Zise ea, zâmbind voios,
Roșă-n fața ei bălaie,
Dar acela-i *mai* frumos.

Când cu degetul l-arată,
Toți la el și-ndreaptă ochii,
Și mulți piteni zurăiră
Și foșniră multe rochii –
Și din bolta de fereastră
În armura lui albastră,
El apare lin din unghi
Și la fata cea măiastră
El își pleacă un genunchi.

– Nici nu ai de ce să stăruie,
Zise ea cu ochi-n vis,
Bucuros mâna ți-o dăruie,
Căci în suflet te-am închis.
Ș-a ei mână preafrumoasă,
Fină, dulce, ea și-o lasă
Pe-a lui creștet adorat,
El la gură-i o apasă
Ș-o sărută înfocat.

Iată, vine și-mpăratu-i,
Ce zâmbea cu mutră hâtră,
El la mers cam legănatu-i
Și pe capu-i poartă mitră,
Poart-un schiptru ș-alt nimică,
Ca și craiul cel de pică,
Ș-aurit veșmântul său;
Cine-l vede stă să-i zică
Că-i vlădica din Hârlău.

– Am avut un om al casei,
Zise dânsul, un ciocoi,

A murit, și anul azi-i
S-a făcut din el moroi.
De-unde-mi aprindea ciubucul,
Se apucă, bată-l cucul,
Ca să-mi strice-mpărăția –
Și nu pot ca să-l apucu-l,
Ori să-i stric fărâncăria.

Fierul, aurul, tombacul,
Ardă-l focul să mi-l ardă,
L-a strâns tot și, știe dracul,
A făcut din ele-o bardă;
Iar din codri, huci, poiene
Și din alte buruiene
A făcut num-un copac.
Cin' se simte mai cu [vene]
Să li vie-ăstor de hac?

Și cu toți se duc de-a valma,
Văd, se miră, nici se-ncearcă,
Dar Miron ia barda-n palmă
Și copaciul mi-l încarcă,
Pân' ce vede că se-nclină,
Scârțâind din rădăcină –
Ș-a cioplit din el țăruș,
Pe-a moroiului țărână
El l-a-nfipt adânc acuși.

De-atunci farmecu-ncetează.
Codri cresc și fierul iar e.
Împăratul cuvântează:
– Țst voinic e cel mai tare.

Un bătrân răspunse: – Bine,
Spune-mi, tinere, pe cine
Fata are-acum în minte?
– Ea gândește-acum la mine.
– Ha! acesta-i mai cuminte!

Și să cânte strana prinde:
– Este tare, este tare,
Și cuminte, și cuminte,
Ș-arătos la arătare.
Scărpinându-se la ceafă,
Împăratul c-o garafă
A venit și c-un sângeap,
Și, împlându-l, zice: – Ia fă
De mi-l toarnă peste cap!

Și acu să-mi faci hatârul
Să-mi iei fata-n însoțire;
Știu că ai să fii catârul
Peste nazuri, fasolire,
Ba să poate să te-adoarne
Cu frumos proțap de coarne
Și să-ți puie și urechi.
Cine poate s-o întoarne
Când așa-i menit din vechi?

Că, să vezi, și-mpărăteasa...
De... atâta-ți spun acumă,
Taci, da' ochi-ți ai de pază,
Că ce-i fata, ce-i și muma!
E și-un alt metod, ți-l sfătui,
Să taci molcom, să îngădui,

Fă-te că nici știi... n-ai treabă,
Tu să-i faci frumos tabietu-i
Și-ncolo să-ți vezi de treabă.

Deci Miron o ia de mână
Ș-o arată pe la oaspeți,
Cu-a ei ochi numai lumină,
Cu obrazii fragii proaspeți.
Ș-au pornit frumoasă nuntă
De sărea până și ciunta,
Și ologi-și făceau grabă,
Și moșneag juca *măruntă*,
Curtenind pe lângă babă.

Dar deși ferice încă,
Totuși el în pieptul lui
O dorință are-adâncă,
Neștiută decât lui,
Dorul după ce-i mai mare
'N-astă lume trecătoare,
După ce-i desăvârșit,
Și tot sufletul îl doare
După cum a fost menit.

Și pe toți el îi întreabă
Dacă știu cumva în lume
Astă tainică podoabă,
Ăst odor fără de nume.
Dar pe cine-ntreabă tace,
Cui prin minte-i poate trece?
Numai cântărețul orb

Spune-n treacăt cum că asta
E *frumoasa fără corp*.

El i-a spus că-n vremi denante
Auzi duioasă veste,
Că-n castel de diamante
Cea mai mândră fată este;
Ochi de-albastru întuneric,
Ce lucesc adânc, chimeric,
Ca d-iubire două basme;
Dară corpul ei eteric,
Nesimțit, ca de fantasme.

„De vei merge în ajunul
Mult senin din Anul nou,
Pe când cerul se deschide
La a lumilor ecou,
Atunci ea vine asemeni
Pintre stâncele de cremeni,
Lângă lacul de smarald,
Ca să-și scalde sânii gemeni
Unde zânele se scald!“

El plecă atunci în lume
Și nevasta-n lacrimi lasă,
Cu un dor fără de nume
Uită țară, rude, casă.
Cum trecu numai Crăciunul,
El pe cal a pus presunul
Și s-a dus la lacu-n vrajă,
Unde așteptând ajunul
De-Anul nou el sta de strajă.

Și din trestia plecată
El privea la apa fină,
Cu oglinda-i nemișcată
Strălucind sub luna plină.
Deși știi că apa-i moale,
Totuși, placa-i de cristale
Parc-ar fi încremenit.
Nencrețite, plane, pale,
Viorii au adormit.

Rădăcinile în pături
Sub pământ s-a-ntrețesut
Și pornesc în mii de lături
Flori frumoase la văzut.
Colo-n snopi, colo câte-una,
Colo-n fire se-mpreună,
Îndoite într-un trunchi;
Ici o pajiște într-una,
Iar dincolo un mănunchi.

Roși și vineți, albi-s snopii
Cei de flori strălucitoare,
Picurați, își scutur stropii,
Ce lucesc mărgăritare.
Pe cărarea-abia îmblată
Pintre iarba înfoiată,
Trece-un mândru chip de zână,
Cu-arătare fermecată
Și privire blândă, lină.

Și pe ea o haină fină,
Țesătură străvezie,

Ca o brumă diamantină.
Ce în crețuri se-mprăștie.
Se lipește sclipitoare
De duioasa-i arătare,
Ce-n mișcărilor-i o tradă,
Se strevăd a ei picioare,
Sâni și umeri de zăpadă.

Inocentă-i e zâmbirea-i,
Îngerească, tristă, lină,
Diamante în privirea-i
Ș-au topit a lor lumină.
Peste-a apei dalbă placă
Ea acum zâmbind se pleacă,
S-uită-n fundu-i luminos
Și în lună își dizbracă
Corpul ei așa frumos.

Luna parcă se roșește
De amor și de mirare,
Numai lacul o privește,
Rămâind în nemișcare.
Este albă ca zăpada,
Iară păru-i stă să cadă
La călcâiu-i rotunzit, –
Cine oare-ar fi s-o vadă,
Să nu moară de-ndrăgit?

Dar deși pe noaptea toată
Peste lanuri luna tace,
Arătarea-i lumînată
Nici o umbră ea nu face,

Cu-ntuneric nu încarcă;
Întinzând piciorul, parcă
Lacul cel de farmec prins
Cu-a lui vârful întâi îl cearcă.
Pân' se lasă dinadins

Și încet pășește-n apă.
Ochiul ei s-aprinde, cere,
Iară buzele-i se crapă
De o stranie plăcere;
Totuși, valul nu se taie
Cercuind apa bălaie,
Ci-o încunjură frumoasă
Și-o îmbracă cu văpaie
În lucire scânteioasă.

Și deși în lac înoată,
El nu mișcă, nici se-ncreață,
Ca o floare-i aninată
De oglinda cea măreață.
El din trestii o privește,
Nici se mișcă,...-ncremenește
L-arătarea ei cea crudă.
Și când lacul părăsește
Pe-al ei corp ea tot nu-i udă.

Ea s-a dus. Dar el rămas-a
În adânc rănit de dânsa,
Uită lumea, uită casa,
Îmblă drumurile-ntinsa.
Ea îi pare că-i mai mare
'N-astă lume trecătoare,

Că-i ceva desăvârșit
Și să vadă la picioare
Acest dar neprețuit.

Toamna vine și prin lunce
Frunza cade rânduri, rânduri,
Adâncit îmbla atunce
El în grijă și pe gânduri;
El purta în gându-i nurii,
Ochii mari, zâmbirea gurei,
Și îmblând prin codrii mari,
El văzu Mama-pădurei
Rătăcind printre stejari.

El durerea lui ș-o spune
Și că trebuie sa moară
De n-a prinde-acea minune,
Acea tainică fecioară.
– Ea, îi zise-atunci bătrâna,
Locuiește ca o zână
În palat de diamante,
Mai frumoasă, mai senină
Dintre toate celelante.

Tu palatu-i vei ajunge
De vei merge, fără însă
Să gândești la alta-n lume
Cât la dânsa,-n veci la dânsa;
De-o ajungi fără de veste,
Ea atunce astfel este
Ca și când ar fi a ta;

Căci ea face tot ce peste
Dânsa ca să treacă-ai vrea.

El a mers, a mers într-una,
Făr' de drum, de-orice să-i pese,
Când pe vârfuri trece luna
El văzu prin lunci alese
Un palat lucind departe,
Ce lucește parc-ar arde.
El intră pe scări de-oglină
Și prin salele deșarte
Pe covoarele din tindă.

Și-n lumina blândeii lune
El văzu frumoasa fată,
Dulce, mândră, o minune,
De fereastă rezimată.
El la ea genunchi-și pleacă:
– Ca amorul meu să-ți placă,
Părăsii părinți și țară.
Ea tăcea... privirea-i sacă.
Fața rece, ca de ceară.

„Ah, gândi el, cum nu-i bună,
Cum nu zici: Bine-ai venit!“
Atunci ea zâmbi în lună
Și șopti: – Bine-ai venit!
Și-n palat atunci s-aprinse
Mii lumini sclipind ca ninse;
Ea-l luă de braț și-l duse
Pintre șalele întinse
Și la mândre mese puse.

Ei cinară-n mândre muzici,
Cu de aur vase, linguri,
Beat de-amor el spune: – Nu zici,
Scumpo, să ne lase singuri?
Și lumini se sting de sine,
A cântărilor suspine
Dispărură rânduri-rânduri,
Ei rămân cu dulce bine
Și înșiră mândre gânduri...

– Ah, iubito, zise dânsul,
Cum nu simți focul ce-l simt?
Și pe ea o-apucă plânsul,
Parcă pieptu-i este strimt
De-a ci patimă-nfocată.
Ea plângea, râdea deodată,
Cu-a ci buze dulci și coapte
'N-întuneric parcă-l cată,
Îmbătat de-amor și noapte.

– Ah, îi zice el cu dorul,
Lasă-ți haina ta regală, –
Gol în ochi-ți văd amorul, –
Ah, arată-mi-te goală.
Atunci ea roșind se pleacă
Și sta piepții să-și disfacă
Și din sponci desprinde haina
Și în lună se dezbracă,
Dezvelind taină cu taină.

Ce frumoasă-i... Umed-albă,
Neted-dulce zugrăvit,

De pe sâni rotunzi o salbă
Ea în urmă a zvârlit,
Și se plimbă pe covoare
Moi cu micle-i picioare,
Păru-i curge la călcâie,
Iară luna zâmbitoare,
Poleind-o, o mângâie.

La picioare-i el s-aruncă,
Lângă el să vie-o roagă,
Ea s-așază dulce, pruncă,
Lângă el în mândră șagă,
Și el brațele și-ntinde,
Rumenește și s-aprinde,
Pe când ochii lui o sorb,
Dar nimic în braț nu prinde –
Căci frumoasa-i fără corp.

„Ah, gândi el cu turbare,
Tremurând învăpăiet,
Dulce zână cum nu are
Corp frumos, precum o văd!“
– Asta n-o pot, că ce pipăi,
Numărul vieții o pripă-i,
Trecător, de unde-un șopot
Și ființa lor o clipă-i,
Eu eternă sunt și n-o pot!

El își scurge toată viața
Într-un chin, în nedormire,
Vecinic o avea în față
Blândă, dulce, în zâmbire,

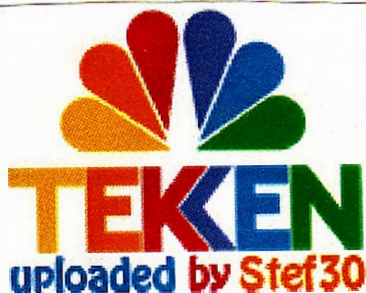
Vecinic tinde a lui mână
Dup-imaginea-i divină,
Vrea s-o strângă, s-o omoare.
Dar deși de nuri e plină,
Totuși umbră-i ca din soare.

De dorința lui aprinsă,
Ce-a rămas neîmplinită,
El un an trăi la dânsa
Cu viața-i mistuită;
Dar perind chiar din picioare,
Pierzând mintea care-l doare,
Dup-un an se-ntoarce iară
L-a lui casă rătăitoare
Și la dulcea-i nevestioară.

Dară vai! cum îi părură
De urâte toate cele.
Nimic ochiul nu-i mai fură.
Nici simțirea lui în jele,
Toate-i par urâte, sure,
Într-un chip, într-o măsură,
Închircite și de rând,
Și nimic nu-i de măsura
Celor ce avea în gând.

Trist, retras, rănit de moarte,
S-ar fi-ntors l-acea frumseță,
Dar știa ce crudă soarte
Are-eterna-i tinereță.
Lângezind în gând și-n fire,

În muri triști de mănăstire
Ș-a închis chipu-i perit,
Ș-a dăncit în amintire
Și-n amor, el a murit.

CĂLIN
(File din poveste)

GAZEL

Toamna frunzele colindă,
Sun-un grier sub o grindă,
Vântul jalnic bate-n geamuri
Cu o mână tremurândă,
Iară tu la gura sobei
Stai ca somnul să te prindă,
Ce tresari din vis deodată?
Tu auzi pășind în tindă –
E iubitul care vine
De mijloc să te cuprindă
Și în fața ta frumoasă
O să ție o oglindă,
Să te vezi pe tine însăși
Visătoare, surâzândă.

I

Pe un deal răsare luna, ca o vatră de jărat,ic,
Rumenind străvechii codri și castelul singuratic
Ș-ale râurilor ape, ce sclipesc fugind în ropot –
De departe-n văi coboară tânguiosul glas de clopot;
Pe de-asupra de prăpăstii sunt zidiri de cetățuie,
Acățat de pietre sure un voinic cu greu le suie;

Așezând genunchiu și mână când pe-un colț când pe alt colț
Au ajuns să rupă gratii ruginite-a unei bolți
Și pe-a degetelor vârfuri în etacul tănuit
Intră – unde zidul negru într-un arc a-ncremenit.
Ci prin flori întreșesute, printre gratii luna moale
Sficioasă și smerită și-au vărsat razele sale;
Unde-ajung par văruite zid, podele, ca de cridă,
Pe-unde nu – părea că umbra cu cărbune-i zugrăvită.
Iar de sus pân' în podele un painjăn prins de vrajă,
A țesut subțire pânză străvezie ca o mreajă;
Tremurând ea licurește și se pare a se rumpe,
Încărcată de o bură, de un colb de pietre scumpe.

După pânza de painjăn doarme fata de-mpărat;
Înnecată de lumină e întinsă în crivat.
Al ei chip se zugrăvește plin și alb: cu ochiu-l măsurii
Prin ușoara-nvinețire a subțirilor mătăsurii;
Ici și colo a ei haină s-a desprins din sponci și-arată
Trupul alb în goliciunea-i, curăția ei de fată.
Răsfiratul păr de aur peste perini se-mprăștie,
Tâmpla bate liniștită ca o umbră viorie,
Și sprâncenele arcate fruntea albă i-o încheie,
Ce o singură trăsură măiestrit le încondeie;
Sub pleoapele închise globii ochilor se bat,
Brațul ei atârnă leneș peste marginea de pat;
De a vârștii ei căldură fragii sânului se coc,
A ei gură-i descleștată de-a suflării sale foc,
Ea zâmbind își mișcă dulce a ei buze mici, subțiri;
Iar pe patu-i și la capu-i presurați-s trandafiri.

Iar voinicul s-apropie și cu mâna sa el rumpe
Pânza cea acoperită de un colb de pietre scumpe;

A frumseții haruri goale ce simțirile-i adapă,
Încăperile gândirii mai nu pot să le încapă.
El în brațe prinde fata, peste față i se-nclină,
Pune gura lui fierbinte pe-a ei buze ce suspină,
Și inelul scump i-l scoate de pe degetul cel mic –
Ș-apoi pleacă iar în lume năzdrăvanul cel voinic.

II

Ea a doua zi se miră, cum de firele sunt rupte,
Și-n oglind-ale ei buze vede vinete și supte –
Ea zâmbind și trist se uită, șopotește blând din gură:
„Zburător cu negre plete, vin la noapte de mă fură“.

III

Fiecine cum i-e vrerea, despre fete samă deie-și –
Dar ea seamănă celora îndrăgiți de singuri ei-și.
Și Narcis văzându-și fața în oglinda sa, izvorul,
Singur fuse îndrăgitul, singur el îndrăgitorul.
Și de s-ar putea pe dânsa cineva ca să o prindă,
Când cu ochii mari, sălbateci, se privește în oglindă,
Subțiindu-și gura mică și chemându-se pe nume
Și fiindu-și sie dragă cum nu-i este nime-n lume,
Atunci el cu o privire nălucirea i-ar discoasă
Cum că ea – frumoasa fată – a ghicit că e frumoasă.
Idol tu! răpire minții! cu ochi mari și părul des,
Pentru-o inimă fecioară mândru idol ți-ai ales!
Ce șopotește ea în taină, când privește cu mirare
Al ei chip gingaș și tânăr, de la cap pân-la picioare?
„Vis frumos avut-am noaptea. A venit un zburător
Și strângându-l tare-n brațe, era mai ca să-l omor...”

Și de-aceea când mă caut în păretele de-oglinzi
Singurică-n cămăruță brațe albe eu întinz
Și mă-mbrac în părul galben, ca în straiu ușor țesut,
Și zărind rotundu-mi umăr mai că-mi vine să-l sărut.
Și atunci de sficiune mi-iese sângele-n obraz –
Cum nu vine zburătorul, ca la pieptul lui să caz?
Dacă boiul mi-l înmlădiu, dacă ochii mei îmi plac,
E temeiul că acestea fericit pe el îl fac.
Și mi-s dragă mie însămi, pentru că-i sunt dragă lui –
Gură tu! învață minte, nu mă spune nimăru,
Nici chiar lui, când vine noaptea lângă patul meu tiptil,
Doritor ca o femeie și viclean ca un copil!“

IV

Astfel vine-n toată noaptea zburător la al ei pat.
Se trezi din somn deodată de sărutu-i fermecat;
Și atuncea când spre ușă el se-ntoarce ca să fugă,
Ea-l oprește-n loc cu ochii și c-o mult smerită rugă:
„O rămâi, rămâi la mine, tu cu viers duios de foc,
Zburător cu plete negre, umbră fără de noroc
Și nu crede că în lume, singurel și rătăcit,
Nu-i găsi un suflet tânăr ce de tine-i îndrăgit.
O tu umbră pieritoare, cu adâncii, triștii ochi,
Dulci-s ochii umbrei tale – nu le fie de diochi!“
El s-așează lângă dânsa și o prinde de mijloc,
Ea șoptește vorbe arse de al buzelor ei foc:
„O șoptește-mi – zice dânsul – tu cu ochii plini d-eres
Dulci cuvinte ne-nțelese, însă pline de-nțeleș.
Al vieții vis de aur ca un fulger, ca o clipă-i,
Și-l visez, când cu-a mea mână al tău braț rotund îl pipăi,
Când pui capul tu pe pieptu-mi și bățăile îi numeri,

Când sărut cu-mpătimire ai tăi albi și netezi umeri
Și când sorb al tău răsuflet în suflarea vieții mele
Și când inima ne crește de *un* dor, de-o dulce jele;
Când pierdută razimi fruntea de-arzătorul meu obraz,
Părul tău bălai și moale de mi-l legi după grumaz,
Ochii tăi pe jumătate de-i închizi mi-ntinzi o gură,
Fericit mă simt atuncea cu asupra de măsură.
Tu!!... nu vezi... nu-ți aflu nume... Limba-n gură mi se leagă
Și nu pot să-ți spun odată, cât – ah! cât îmi ești de dragă!“
Ei șoptesc, multe și-ar spune și nu știu de-unde să-nceapă,
Căci pe rând și-astupă gura, când cu gura se adapă;
Unu-n brațele altuia, tremurând ei se sărută,
Numai ochiul e vorbăreț, iară limba lor e mută,
Ea-și acopere cu mâna fața roșă de sfială,
Ochi-n lacrimi și-i ascunde într-un păr ca de peteală.

V

S-au făcut ca ceara albă fața roșă ca un măr
Și atâta de subțire, să o tai c-un fir de păr.
Și cosița ta bălaie o aduni la ochi plângând,
Inimă făr-de nădejde, suflete bătut de gând.
Toată ziua la fereastră suspinând nu spui nimică,
Ridicând a tale gene, al tău suflet se ridică;
Urmărind pe ceruri limpezi cum plutește-o ciocârlie,
Tu ai vrea să spui să ducă către dânsul o solie,
Dar ea zboară... tu cu ochiul plutitor și-ntunecos
Stai cu buze discleștate de un tremur dureros.
Nu-ți mai scurge ochii tineri, dulcii cerului fiaștri,
Nu uita că-n lacrimi este taina ochilor albaștri.
Stele rare din tărie cad ca picuri de argint.
Și seninul cer albastru mândru lacrimile-l prind;

Dar dacă ar cădea toate, el rămâne trist și gol,
Nu-ai putea să faci cu ochii înălțimilor ocol –
Noaptea stelelor, a lunei, a oglinzilor de râu
Nu-i ca noaptea cea mocnită și pustie din sicriu;
Și din când în când vărsate, mândru lacrimile-ți șed,
Dar de seci întreg izvorul, atunci cum o să te văd?
Prin ei curge rumenirea, mândră ca de trandafiri,
Și zăpada viorie din obrajii tăi subțiri –
Apoi noaptea lor albastră, a lor dulce vecinicie,
Ce ușor se mistuește prin plânsorile pustie...
Cine e nerod să ardă în cărbuni smarandul rar
Ș-a lui vecinică lucire s-o strivească în zadar?
Tu-ți arzi ochii și frumseța... Dulce noaptea lor se stinge,
Și nici știi ce pierde lumea. Nu mai plânge, nu mai plânge!

VI

O, tu crai cu barba-n noduri ca și câlții când nu-i perii,
Tu în cap nu ai grăunțe, numai pleavă și puzderii.
Bine-ți pare să fii singur, craiu bătrân fără de minți,
Să oftezi dup-a ta fată, cu ciubucul între dinți?
Să te primbli și să numeri scânduri albe în cerdac?
Mult bogat ai fost odată, mult rămas-ai tu sărac!
Alungat-o ai pe dânsa, ca departe de părinți
În coliba împistrită ea să nasc-un puiu de prinț.
În zadar ca s-o mai cate, tu trimiți în lume crainic,
Nimeni n-a afla locașul, unde ea s-ascunde tainic.

VII

Sură-i sara cea de toamnă; de pe lacuri apa sură
Înfunda mișcarea-i creață între stuf la iezătură;

Iar pădurea lin suspină și prin frunzele uscate
Rânduri, rânduri trece-un freamăt, ce le scutură pe toate.
De când codrul, dragul codru, troienindu-și frunza toată
Își deschide-a lui adâncuri, fața lunei să le bată,
Tristă-i firea, iară vântul sperios v-o creangă farmă –
Singuratece izvoare fac cu valurile larmă.
Pe potica dinspre codri, cine oare se coboară?
Un voinic cu ochi de vultur lunga vale o măsoară.
Șapte ani de când plecat-ai, zburător cu negre plete,
Ș-ai uitat de soarta mândrei, iubitoarei tale fete!
Și pe câmpul gol el vede un copil umblând desculț
Și cercând ca să adune într-un cârd bobocii mulți.
– „Bună vreme, măi băiete!“ – „Mulțămim, voinic străin!“
– „Cum te cheamă, măi copile?“ – „Ca pe tată-meu –

Călin;

Mama-mi spune câte-odată, de-o întreb: a cui-s, mamă?
Zburătoru-ți este tată și pe el Călin îl cheamă.“
Când l-aude numai dânsul își știa inima lui,
Căci copilul cu bobocii era chiar copilul lui.
Atunci intră în colibă și pe capătu-unei laiți,
Lumina cu mucul negru într-un hârb un roș opaiț;
Se coceau pe vatra sură două turte în cenușă,
Un papuc e sub o grindă, iară altul după ușă;
Hârâită, noduroasă stă în colb râșnița veche,
În cotlon torcea motanul pieptănându-și o ureche;
Sub icoana afumată unui sfânt cu comănac
Arde-n cadel' o lumină cât un sâmbure de mac;
Pe-a icoanei policioară, busuioc și mint-uscată
Împlu casa-ntunecoasă de-o mireasmă pipărată;
Pe cuptiorul uns cu humă și pe coșcovii păreți
Zugrăvit-au c-un cărbune copilașul cel isteț.
Purceluși cu coada sfredel și cu bețe-n loc de labă,

Cum mai bine i se şede unui purceluş de treabă.
O beşică-n loc de sticlă e întinsă-n ferăstruie
Printre care trece-o dungă mohorâtă şi gălbuie.
Pe un pat de scânduri goale doarme tânăra nevastă
În mocnitul întuneric şi cu faţa spre fereastă.
El s-aşează lângă dânsa, fruntea ei o netezeşte,
O desmiardă cu durere, suspinând o dragosteşte,
Pleacă gura la ureche-i, blând pe nume el o cheamă,
Ea ridică somnoroasă lungă genelor maramă,
Spăriet la el se uită... i se pare că visează,
Ar zâmbi şi nu se-ncrede, ar răcni şi nu cutează.
El din patu-i o ridică şi pe pieptul lui şi-o pune,
Inima-i svâcneşte tare, vieţa-i parcă se răpune.
Ea se uită, se tot uită, un cuvânt măcar nu spune,
Râde doar cu ochi-n lacrimi, spărietă de-o minune,
Ş-apoi îi suceşte părul pe-al ei deget alb, subţire,
Îşi ascunde faţa roşă l-a lui piept duios de mire.
El ştergarul i-l desprinde şi-l împinge lin la vale,
Drept în creştet o sărută pe-al ei păr de aur moale
Şi bărbia i-o ridică, s-uită-n ochi-i plini de apă,
Şi pe rând şi-astupă gura, când cu gura se adapă.

VIII

De treci codri de aramă, de departe vezi albind
Ş-auzi mândra glăsuire a pădurii de argint.
Acolo, lângă izvoară, iarba pare de omăt,
Flori albastre tremur-ude în văzduhul tămâiet;
Pare-că şi trunchii vecinici poartă suflete sub coajă,
Ce suspină printre ramuri cu a glasului lor vrajă.
Iar prin mândrul întuneric al pădurii de argint
Vezi izvoare zdrumicate peste pietre licurind;

Ele trec cu harnici unde și suspină-n flori molatic,
Când coboară-n ropot dulce din tăpșanul prăvălatic,
Ele sar în bulgări fluizi peste prundul din răstoace,
În cuiabar rotind de ape, peste care luna zace.
Mii de fluturi mici albaștri, mii de roiuri de albine
Curg în râuri sclipitoare peste flori de miere pline.
Împlu aerul văratic de mireasmă și răcoare
A popoarelor de muște sărbători murmuitoare.
Lângă lacul care-n tremur somnoros și lin se bate,
Vezi o *masă mare*-ntinsă, cu făclii prea luminate,
Căci din patru părți a lumii împărați și-mpărătese
Au venit ca să serbeze nunta gingașei mirese;
Feți-frumoși cu păr de aur, smei cu solzii de oțele,
Cititorii cei de zodii și șăgalnicul Pepele,
Iată craiul, socru mare, rezemat în jilț cu spată,
El pe capu-i poartă mitră și-i cu barba pieptănată;
Țapăn, drept, cu schiptru-n mână, șede-n perine de puf
Și cu crengi îl apăr pagii de muscuțe și zăduf...
Acum iată că din codru și Călin mirele iese,
Care ține-n a lui mână mâna gingașei mirese.
Îi foșnea uscat pe frunze poala lung-a albei rochii,
Fața-i roșie ca mărul, de noroc i-s umezi ochii;
La pământ mai că ajunge al ei păr de aur moale,
Care-i cade peste brațe, peste umerele goale.
Astfel vine mlădioasă, trupul ei frumos îl poartă,
Flori albastre are-n păru-i și o stea în frunte poartă.
Socrul roagă-n capul mesei să poștească să se pună
Nunul mare, mândrul soare și pe nună, mândra lună.
Și s-așează toți la masă, cum li-s anii, cum li-i rangul,
Lin vioarele răsună, iară cobza ține hangul.
Dar ce zgomot se aude? Bâzâit ca de albine?
Toți se uită cu mirare și nu știu de unde vine,

Până văd păinjenișul între tufe ca un pod,
Peste care trece-n zgomot o mulțime de norod.
Trec furnici ducând în gură de făină marii saci,
Ca să coacă pentru nuntă și plăcinte și colaci;
Și albinele-aduc miere, aduc colb mărunț de aur,
Ca cercei din el să facă cariul, care-i meșter faur.
Iată vine nunta-ntreagă – vornicel e-un grierel,
Îi sar purici înainte cu potcoave de oțel;
În veșmânt de catifele, un bondar rotund în pântec
Somnoros pe nas ca popii glăsuește-ncet un cântec;
O cojiță de alună trag locuste, podu-l scutur,
Cu musteața răsucită șede-n ea un mire flutur;
Fluturi mulți, de multe neamuri, vin în urma lui un lanț,
Toți cu inime ușoare, toți șăgalnici și berbanți.
Vin țăntării lăutarii, gândăceii, cărăbușii
Iar mireasa viorica i-aștepta-ndărătul ușii.
Și pe masa-mpărătească sare-un greer, crainic sprinten,
Ridicat în două labe, s-a-nchinat bătând din pinten;
El tușește, își încheie haina plină de șireturi:
„Să iertați, boieri, ca nunta s-o pornim și noi alături.“

CUPRINS

<i>Tabel cronologic</i>	5
Făt-Frumos din lacrimă	9
Călin Nebunul	33
Călin Nebunul (<i>varianta în versuri</i>)	46
Frumoasa Lumii	70
Frumoasa Lumii (<i>fragment versificat</i>)	87
Borta vântului	93
Finul lui Dumnezeu	97
Fata-n grădina de aur	109
Miron și frumoasa fără corp	127
Călin (File din poveste)	147

„E de la sine înțeles că-ți împărtășesc admirația pentru acest geniu, despre care nu încetez să mă mir că a putut să apară printre noi. M-aș exprima chiar mai dur decât tine: fără Eminescu, neamul nostru ar fi neînsemnat și aproape de disprețuit...”

Emil Cioran către Constantin Noica

Audiobook în lectura actorilor
Daniela Nane și Claudiu Istodor
disponibil pe www.litera.ro

„Biblioteca pentru toți copiii” cuprinde cele mai prețuite opere ale scriitorilor clasici ai literaturii române și universale. Cărțile de neuitat ale copilăriei sunt disponibile astăzi atât în forma lor clasică, de text tipărit, cât și în formatele moderne ale secolului XXI: audiobook și e-book.

Prima colecție disponibilă în trei formate:

 CARTE • AUDIOBOOK • E-BOOK

În aceeași colecție:

Mark Twain, *Aventurile lui Tom Sawyer*
Daniel Defoe, *Robinson Crusoe*
L. Frank Baum, *Vrăjitorul din Oz*

